

1
A
COMMENTATIONVM
MEDICARVM

IOANNIS BAPTISTAE
DONATII

Liber IV. De ludicijs.

Quæ in Galeni voluminibus planè
desiderari videntur.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M D LXXX.†

Apud Octavianum Guidobonum.

36. 13 D 17 4
COMMENTATIONVM

IN VENERVM

IOANNIS HOLLANDIAE

PROFESSORIS

Libert. V. De Indicijs.

Quae in Hibernia et in Anglia
diligenter observantur.

CVM PRIVILEGIO.

VENERABILIS PATRIS

Abbas Orléansensis

SERENISSIMO
EMANVELI PHILIBERTO
ALLOBROGVM DVCI
ET SVBALPINORVM
PRINCIPI,

Militum S. Mauritij & Lazzari
Magistro.

Ioan. Bapt. Donatij Praefatio.

AE Diuinum aliquid habuisse in animo censeo Pindarum, qui bonos, sapientesque homines ex Deo esse scriptum reliquerit; etenim cum multa in vita prudentes quoque viros saepe fallant; quòd hæc breui, paruoque negotio mutantur, neque recte, atque ordine cuncta geri videantur: merito aliquid diuinitus ad eos deferri censendum est, qui vulgò boni, sapientesque habentur; neque enim vulgus (cuius summam consensionem nemo sanus vnquam contempsit) eos sapientes bonosque arbitratur, qui fortuna duriori conflictantur, sed qui mente, & consilio præditi secunda aura prouecti ad maximos aliquando elati sunt honores;

ut enim odiosi, & molesti minime sint, quibus illa perpetuum bellum indixit, neminem certe sapientem existimabit unquam imperitorum vulgus, qui in vita eadem usus sit aduersa. Audiui sane sepe quosdam maledictis nonnullorum gloriolam ridiculè nimis violare, qui bonam rectamq; Reip. gerendæ rationē aliquando reliquerunt cupiditate rapiēdi volucrem fortunam, quod nulla nec ratione nec exemplo factum clamitant. Hi si scirent plura nobis agenda esse interdum, non quia velimus, sed quia res ipsa, cogerē videatur, rationem tantopere in ijs non postularent, quæ obscuras habent causas, & nobis planè ignotas. non ratio semper, sed rerum euentus gestarum, sapius spectatur: apud magnam partem hominum fortunæ munera amplissima habentur; nec homines tantum rebus prosperè gestis latantur, sed dijs quoque immortalibus supplicationes habentur. Datur profectò fato quodam, vel potius Dei Opt. Maxi. beneficio magnis ingenijs & magna quæque aggredientibus optima fortuna. Herculem prætereo, quem vel cum Dijs quoque bellum gessisse poetæ tradiderunt. Alexandro magno iter in mari Pamphiliæ diuinitus patefactum est. Annibal iuuenis diuina specie ab Ioue dux in Italia missus est. Scipio Africanus cuncta mente monita diuinitus agebat. Iulium verò Cæsarem ipsa somnia ad spem amplissimam concitauerunt. Augusti temporibus difficile est commemorare, quot, quantaque euenerint, quibus imperium & felicitas & præsentiri & prædici facilè poterat. Cæteri, qui à Deo non sunt, meritò perpetua conterantur obliuione. Quòd si quis est, qui censeat homines historia erudiri, & eam vitæ nostræ rationem, & normam certissimam adhibere posse, ad quam actiones omnes perpetuò dirigendæ ac formandæ sint, ille negligenter, ne dicam impudenter labitur; etenim si causæ, ad quas respicere, animumq; semper referre debet is, qui in legendis historijs omne suum studium

e
dium posuerit, nunquam non immutantur, iniquum est
postulare, ut rationem inueniamus, cur aliquid factum sit;
aut omissum, cum causas, cur id acciderit inspicere, ac dare
planè nequeamus; fortuitæ enim sunt, & minime necessariæ.
Deinde quid est, quod optimarum artium studijs eruditi ita
depressi sepe iaceant, ut posthac exurgere se posse desperent?
Senes quoque eos fortunis omnibus exturbatos sæpenū-
mero videmus, quos plurimarum ac maximarum rerū vsus
fatis omnino erudire potuit. Quid? quæ inepta, absurda,
à ratione auersa consilia esse sentimus, ea non ne repente
diuinitus in prudentiam, sapientiam, laudemque conuer-
sa sæpe videmus? Contempto Q. Fabij Max. Senis Optimi
ac sapientissimi consilio Senatus Romanus Scipioni Cons.
adulescenti obscuram fortunæ spem tantummodo osten-
tanti nulla certa ratione omnino permisisse videtur, ut in
Africam traiceret. Apud Pop. Rom. cum imperium ei-
dem illi Scipioni in Hispania esse iussit, plus omnino fauor,
quàm ratio ipsa valuit; vtrunque tamen Deus factum com-
probauit. Præclare igitur illud usurpatum est à fortissimò
Imperatore, à Dijs modò consilium hominibus, modò for-
tunam non dari. Felix, qui illius fluctibus minime obrutus
ueluti Gyges, ut arbitror, apud Platonem in terræ, hoc est
fortunæ hiatum incolumis aliquando descendit, id est in
cogitationem miseriarum, ærumnarum, turpitudinumque
nostrarum omnium totum interdum se auertit. In ea cum
multa, quæ nos rationis perturbatione incitati ac fortunæ
tempestatibus penè absorpti, sentire uix possumus, admira-
tur; tum verò æneum equum agnoscit inanem; quid enim
habet homo (animo semper excepto) quod suum sit præter
litteras, quæ sonos tantum efficiunt, cum leguntur? Bru-
ti, Catilli, Torquati, Marcelli, Neronæ, Varronæ, Cato-
næ, Ciceronæ, nihil sanè nobis uidentur, nisi litterulæ
languentes, fractæ, ac mutæ, quæ lingua impulsæ quasi
ancos

æneōs equos inanes, sonos nobis fundunt, referuntque multiplices, ac uarios. Beatissimus verò est, qui cognitis aptisq. foribus annulum aureum nactus fortunæ iniurijs subinde se subducere potest. annulus ille via est ac ratio nos subtrahendi inconstantia ac temeritati fortunæ, cuius fulminum ictibus quotidie deflagramus, Dei donum atque munus, quod in vita honestissimè & laudatissimè acta semper inuenitur; & non intermittit quotidie fortunatis, ac nobilibus afferre; & eodem ueluti dote quadam illi ipsi conciliati, cōmendatique omnibus esse uidentur. Bene tibi est, cuius de summa, immortalique gloria, tantum abest, ut insana quicquam fortuna diminuerit, ut nouo & incredibili quodam, at minime alieno, & certè debito ornatu ægregias uirtutes tuas Deus ornarit & amplificarit; multum enim longeque uirtute præstantibus dextram tendit, ornamenta congerit; ac secretis tandem malis omnibus facit beatos. In humanarum verò rerum conuersionibus ac perturbationibus, nunquam non summorum virorum uirtutes enitent admirabiles. tua quidem in bello superioribus temporibus eminebat cum scientia, tum verò difficilium omnium rerum uoluntaria perperisso cum felicitate. Testes sunt Morini, & Gallia, in illis expugnasti summa uirbes munitissimas, resistentes in fugam hostes coniecisti, magnum comprehendisti numerum summorum ducum, ac præfectorum. illa sane exterrita tuos conatus ab se uix potuisset auertere, nisi militum fortissimorum impetum sustinuisset, & suppressisset Deus Opt. Max. credo, ne fortuna uictoria tam insolenter gloriaretur. non armis ille suorum misertus, sed sapientia te contendere uoluit. ergo quæ fortuna furens tuis ademit, tute pulcherrimè obtinuisti; affinitate cum summo Gallorum Rege te ipsum deuinxisti; pace Reip. Christianæ per te confirmata omnium iudicio laudè, laborum fructum quàm uberimum tulisti. Nunc cum Allobroges, & Insubria te so-

lo custode, gubernatoreque utatur, Academiam Augustæ Taurinorum incredibili tua cum laude & summo totius Italiae commodo exornas amplissimam, plurimis & grauiss. artibus apprimè instructam. Popularis es, quippe qui ea, quæ multitudini grata & iucunda esse uides, nullo admonente per te optimè facias à grauitate minime desciscis, quòd in superbis edomandis ac comprimendis male sanis tristior omnino ac seuerior uideare. ab iniurijs fortunæ tutum te præstas; quod quò difficilius & laboriosius est, eò maior debetur tibi laus, hisce præsertim temporibus, quibus in tuto Dei immortalis, benignitate pulchrè te collocas; in qua re tua perpetua sanè adhuc excelluit industria ac felicitas. ò fortunati, qui te rectore non modò saltibus, agrisque, quos natura eis ultrò largita est optimos, diligentia, atque artificio cultis potiuntur; uerum etiam pace, concordia, ocio & tranquillitate, quæ abs te habent, eorum bonitate pcenè condita, placatè moderatèque fruuntur ad tui imitationem totum effectum filium relinquis, clauum summarum omnium rerum tenentem. Nemini ergo mirū uideri debet, quid sit, quòd nos terræ filij, & in infimum locū deturbati, uos uerè beatos, & gloriosos meritò suspiciamus, admiremur, feramus in cælum laudibus, quibus possumus; & incendamur quotidie magis, ac magis cupiditate incredibili nostrum in uos studium aliquo officio declarandi. quòd uerò, tametsi scio multos te habere summæ tuæ laudis fautores & amplificatores egregios, qui aureos equos, tuæ famæ & factis monimenta præclarissima, quotidie tibi meritò perficiunt, ac condunt; hoc tamen æneum uel potius ferreum munus, (in quo absolueno diu, multumque à me elaboratum est) fidei ter tibi commendo, atque trado, quippe qui minime uerear, ne tu, qui ex Deo es, hoc officij genus aspernere, ac respuas, qui miseros, ac tenuiores complecti semper, & augere, obseruantia uerò, studij, uoluntatis monumenta, neque contemnere, neque negligere unquam soleas. D. Lucæ 11. Non. Decem. M D LXXIX

to which, during the last year, I have been able to add a few more, and now I am enabled to present you with a small volume, which I hope will be found useful and interesting.

I am, Sir, your obedient servant,

J. H. P.

IBRVM hunc quartum de Iudicijs, in Galeni voluminibus adhuc desiderari, probare tibi non debeo, humanissime Lector, qui hoc optime per te scias. Etenim cum in illis, quos habemus, ita rem ipsam Galenus persecutus sit, ut rudiores nihil omnino amplius desiderari posse arbitrentur, medica verò sciētia instructi habeant etiam quod vehementer requirant, quod tamen quale illud sit, planè explicare non possunt; ea re factum est, ut illi ad ignaros erudiendos magnopere apti non fuerint, in animis verò peritorum tantum informatam quandam illius rei, qua de agunt, imaginem, ac cogitationem reliquerint. Quapropter pauci admodum reperti sunt, qui librorum illorum lectione instructi, ac eruditi, de morborum euentibus antehac ex arte certam coniecturam facere ausi sint. Nimirum deerat, quod exquisita quādam ratione id, quod proposuerat, erudire atque docere posset. Quare fundamenta quidem præclare iacta apparent, operis verò perfectio atq; absolutio desideratur. Quod ex ipsa re intelligi nullo negotio potest; Etenim cum in primo de iudicijs libro, quæ & quot morborum essent tempora ostendisset, de signis, quæ iudicia afferunt, & de concoctionis notis longum sanè sermonem instituit; quippe quæ morborum tempora maxime valeant distinguere. In secundo quo pacto primo quoque tempore morbi naturam cognoscere possimus, singula febrium genera percurrendo luculenter docuit. Egit autem potissimum de febribus; quoniam illis cum vulgò homines corripere, tum vero acutis morbis haud rarò superuenire soleant. Reliqua (Pleuritidem excipio, qua de in priori) præterijt vel quòd, cum de illis luculenter dixisset, de cæteris

b satis

satis dictum putarit, uel quòd in quarto volumine ea subtilius persequi in animo haberet. In tertio, quæ bona, quæ mala, quæ perfecta, quæ imperfecta, quæ salutaria, quæ pestifera iudicia sint, docuit; quæ ratione continua febres, quotidianæ, tertianæ, quartanæ iudicia afferant, demonstrat. Phrenesis, Lethargus, Iocinoris, Lienisq; inflamatio, quem præcipue exitum habere soleant ostendit. Qui ex iudicijs euadunt, cuncta pertransire tempora, qui uerò extinguuntur ad morbi imminutionis tempus nunquam peruenire tradit. Item morbos acutos humorum emissionibus potissimum, longos uerò abscessibus finire præcipit. Signa rigoris, sudoris, vomitus, sordium ventris, profluij sanguinis, menstruorum, ac denique abscessuum diligentissime persecutus est. Quis est, qui non planè videat, hoc loco Hippocratis historias ueluti testimonia & gratiores quasdam huiusce totius doctrinæ confirmationes maxime desiderari? Namq; ut in singularibus, quæ sub sensum cadunt, nosmetipsos exerceamus, maxime auctor Galenus est; ut, quæ ante generaliter didicerimus, optimè dignoscamus; neq; enim uniuersales uia ac rationes ad certam definitam, rectamq; alicuius rei cognitionem satis esse possunt: Generalis enim methodus sine ulla in singularibus exercitatione optimum artificem reddere nullo modo potest; quæ res omnibus in rebus tibi clarius elucescet; eaq; tantam habet quibusdam in rebus uim, ut uniuersalem methodum discere uel unius anni spatio nemo non possit; at nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc uitæ spatio se diligentius exercuerit, in artis usu mirifice offendat, necesse est. Festes sunt Dialectici, Reithores, Musici; Demonstratum uerò est cum in alijs uoluminibus, tum uero in methodo medendi duplicem esse eorum, quæ queruntur, inueniendi uiam. Altera ratione ad notitiam peruenit tum generalis, tum uerò communis cu-

iuslibet singularis speciei; Altera autem à singularibus ad commune, uniuersaleq; progreditur. Atq; ex his uniuersale conflatum est. Artificis uerò munus atq; opus omne in singularibus exercetur; quæ ut ex arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius uniuersale inuenerit. Præterea & ad prædictorum uniuersalem doctrinam singularia uilia sunt; sunt quoq; & ad discipulorum captum ueluti exempla quadam. Quapropter ipse quoq; Galenus in cunctis ferè, quæ edidit uoluminibus, non uniuersalia modò, uerum etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis; præcipuè uerò Epidemiorum historias diligenter perpendit; in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finem usq; agris superuenire, in libris quoque de difficultate spirandi omnes percurrit, qui in Epidemijs durius spiritum ducebant: In libris de diebus, quæ iudicia exercent, quicumque iudicia subierunt. Itemque in cæteris eadem ratione. Sed quid? Galenus ipse cum non satis luculenter cuncta, quæ ad iudicia spectare uiderentur, tradidisse perspiceret, in eo, quod tertium subsequi debebat, volumine, non ne rem omnem ita se absoluturum pollicitus fuerat, ut quod cæteris deesset, supplere uelle uideretur, quibus nos aptiora minime appeteremus? Doctis enim ea satis esse putabat: ignaros uerò multa quoque expectare & exoptare posse fatetur: quæ tametsi in unius Anaxionis historia in primo libro de iudicijs se cumulatissimè præstitisse non ignorarit: atamen post illa quartum illud uolumen ex se promere pollicitus est. At quid in hac re diligentius demonstranda amplius laboramus? an hoc inauditum, aut cuiquam nouum esse potest, qui libros Galeni unquam perlegerit? Quid plura? non ne hoc idem ab ipsomet Hippocrate diligentissime obseruatum est? Nam cum uir ille doctrinam omnem, quæ futura prænunciat, libra prognosticorum egregiè complexus esset,

quoniam generalia praecepta dare non satis esse perspiciebat, ad ea docenda ac praecipienda, quae in operibus ac exercitatione quadam continerentur, animū adiunxit. Quare agrotos in Epidemijs notatos nobis conscribere aggressus est, qui veluti exempla essent eorum, quae alibi quidem generaliter, sed tamen luculente ab eo tradita ac praecepta fuerant. Id postremo, ut planè credam, faciunt ipsius Galeni commentarij in libros Hippo. de morbis vulgaribus, in quibus cum ad agrorum historias ventum est, eius narrationes (quòd ad iudicia et materiae maturationem pertinet) semper mihi visa sunt (ne mentiar) paullo exiliores; nimium enim facietatem longae orationis effugisse uideatur, necesse est, nisi cum ita excusemus, ut iudiciorum notas omnes in quarto illo libro studiosius memorasse dicamus. Quod si quis est, qui hac de re amplius dubitet, is sciat Galenum testificari in libris de iudicijs scriptum reliquisse vires iudiciorum diligenter perpendendas esse, easq; inter se studiosius conferendas; sunt enim quadam indicia, quae etsi praua sint, magis tamen et minus suscipiunt, quorum vires vocabulis distinguere ac notare necesse est. Neque verò tantummodo signorum vires, quae inter se similia sunt ut bona cum bonis, aut mala cum malis nos conferre debere tradidit, verum etiam bonorum cum malis collationem faciendam esse testatur. Hoc loco quaero, num in hisce tribus voluminibus, quae habemus, haec scripta sint? praeterea alibi tradit symptomatum magnitudinem, quae ex eorum potestate sumitur, exactius dignoscendam esse: at verò qua ratione haec ab illa, quae cogitatione percipitur, distinguenda sit, in libris de iudicijs persecutum esse memoria mandauit. Diuinus videlicet vir, cum in primis casus humanos extimesceret, metueretque, ne iniuria temporum eius scripta aut corrumpereantur, aut amitterentur, ne, cum hac in suis

6
voluminibus desiderarentur, aliquis illa imprudenter se prae-
rijsse suspicaretur, hac alijs in libris testata relinquere voluit.
In alio verò libro de singulorum, quæ in Prorrheticorum parti-
culis scribuntur, Symptomatum vi ac potestate paucis quidem
docuisse commemorat, in illorum prima ac secunda narratione,
longiori autem oratione in prognosticorum commentarijs, uberius
quoque, ac fufius in libris de iudicijs, & Symptomatum causis
se persecutum esse testatur. Quo in loco hæc in libris de iudicijs
uberius præcipit Galenus? Iam verò in commentarijs de morbis
popularibus scriptum reliquit, cuncta quæ de iudicijs & de
diebus, qui iudicia afferre solent, ab Hippocrate literis consi-
gnata sunt, accuratè ac diligenter in duobus illis voluminibus à se
collecta fuisse. At quo in loco hæc ab eo citata sint, maximè qua-
rimus. signa, quæ iudicia antecedunt, & ex quibus illa cogno-
scimus, similia, aut dissimilia esse quo in loco tradidit? Quo de-
nique in libro ab eo dictum est fieri posse, ut in aliqua sede affe-
cta concoctio absoluat, morbo toto haud quaquam ad maturi-
tatem perducto? nullo profectò. Non omittam & illud, quo in
libro Galenus tradiderit praua signa, & minimè perniciofa, si
absque signis maturationis deserint, ac redeant, continuò homi-
nem non tollunt. Quæ verò perniciofa sunt, si redibunt, agrotum
perimere nullo negotio possunt. Postremò num meminit de urinis
fermentatis? Quis est igitur, qui non fateatur multa in libris hi-
scæ, qui ad manus nostras peruenerunt, de iudicijs deesse? Cate-
ra omittam, quoniam in ipsius rei tractatione, facile unusquisq;
intelligit, quot, quantaque ab eruditis in hisce libris desiderari pos-
sint. Interea haud ignoro nunquam IV. illud volumen conscri-
psisse Galenum; memini eum in propriorum librorum enumera-
tione tres tantummodo à se de Crisibus editos testatum reliquisse;

at id tamen in animo aliquando habuisse contendo . Principio
quod ita concluderet tertium illum librum, ut & secundum de fa-
cultatibus naturalibus, in cuius item extremo pollicetur, id quod
restabat in tertium coniecturum. Deinde quod multa alia quoque
desiderentur in Galeni voluminibus, quae deinceps ab ipso literis
consignata minime fuerunt . in libro enim V. de curandi ratione
plane desideratur , quonam pacto Aneurismata curari conue-
nirent . tota de luxatione tractatio, & de vulneribus ventriculi.
in VI omnino deest. in X. de pestiferis febribus se diligentius
perquisiturum proficitur, quod minime perfecit in extremo XIII.
non ne & de Varicibus & de ijs omnibus, quae ad Chirurgiam
maxime pertinent, se postremo loco acturum promisit ? Quae ta-
men non praestitit, credo, quod à nullo sit admonitus . id certe no-
tamus in libris de san. tuenda; cum enim eos amicis legendos tra-
didisset, ab illis admonitus in extremo addidit ex malorum succo
medicamentum; quod paulò ante in IV. scilicet volumine se de-
scripturum professus, pollicitusque fuerat. Postremo quod id res
ipsa (ut comprobauimus) luculentè demonstraret . Neque verò
prisci illi medici eruditissimi viri , si quid in antiquorum scriptis
praeerea desiderabatur, continuo ea reiicienda aspernanda, repu-
diandaq; putarunt ; quod homines ex Aristotelica illa disciplina
omnes in medium aliquid afferre maxime vellent, tamen si illi mi-
nime id, quod volebant, assequuti viderentur; omnibus enim con-
gestis inter seque collatis veritatem, quae hisce in rebus maxime
delitescere solet, emergere sentiebant. At nos homunculi, delicatuli,
in scribendoque minime exercitati, si quid diminutum in proba-
tissimorum auctorum scriptis reperimus, ea non veluti unius pec-
cati volumina damnamus, sed ueluti multorum malefactorum iu-
dicijs conuieta continuo explodimus . Huius libelli desiderio

multos

multos ad aliam florentem magis scientiam confugisse animadu-
uertimus, Astronomiam scilicet, cuius auxilio nixi, quæ prænun-
tiant, prorsus persuadendum est futura; prædictionis enim illius
ratione nunquam non exploratam esse arbitrantur. Quod tamen si
uerum esset, & à Galeno in libris, de diebus, quæ iudicia exercent
traditum; non est, tamen, cur ab arte nostra continuo deficere de-
beamus; nam, etiam si Galenus illud non ignorauerit, non illito
futurorum prædicandi ratio, & uia aliunde petenda nobis est;
etenim imperfectam esse hanc scientiam fatendum esset, quæ om-
nino absoluta est, quæ suis principiis nixa alieni indiga ad fu-
turorum prædictionem peruenire minime posset. Tunc autem
alicuius adiumento indigere dicimus unamquamque scientiam;
cum altera alteræ subiecta est; at Astrologia nullo modo cum re
medica coniuncta est. Cohærere uero, ac maxime consentire debe-
re artis uniuscuiusque theoremata, nemo est qui nesciat. Neque
uero ulla huic arti instrumenta parat aut materiam politiore,
perfectioremque profert; solent autem artes, quarum opus in fa-
ciendo est, quæque altera alteram continet, alterutrum præstare;
rarò enim euenit, ut altera alterius ope non planè indigeat. Phi-
sici principia probat Metaphisicus. nihil tale Astrologia. Ve-
runtamen Galenus scriptum reliquit Astronomia præceptis non
obscurè pronuntiari posse de agrorum euentis. Quid tum? Ga-
lenus dum se iactat Astronomum esse, dum uarijs instructum
scientijs se uenditare studet, famam illius scientiæ, quantum po-
test, eleuat. Qua in re ab hac nostra scientia minime nos studet ab-
strahere, sed omnes in hac eadem doctrina sitas, & locatas spes
nostras nos habere uult, hanc spectemus, nullam præterea. Ete-
nim hac scientia caret Philosophia, à qua sua ducit principia;
ubi enim desinit Philosophus, inde exordia sua sumere medicum

novimus. Turpe uerò, atque adeò nefarium esset tanta scientia
iactis fundamentis, dum futurorum signa inuestigamus, naturam
minus habere uirium, quàm ut signa, quibus futura prænoscimus,
efferre possit, arbitrari. Ego uerò ex Galeni, & Hippocratis
primum uoluminibus, deinde ex ceteris rei medicæ scriptoribus
ea, quæ ad hunc librum restituendum opis aliquid afferre posse ui-
debantur, studiosè ac diligenter collegi & notavi, & ut doctorum
uirorum iudicio liber hic dignus esset, qui in manus hominum per-
ueniret, uehementer laboravi: Quid præstiterim, per uos facile
cognoscetis. Quòd si forte à nonnullis minus probabitur, mea me
facti conscientia consolabor. qui primus in re maximi (ni fallor)
momenti non modò meam sententiam simpliciter uobis aperue-
rim, sed etiam, quæ desiderari uidebantur posse, sedulò in me-
dium attulerim.

IOANNIS BAPTISTAE DONATII DE IUDICIIS LIBER QVARTVS,

*Qui in Galeni voluminibus adhuc desiderari videtur,
in quatuor partes dispositus.*

QUOD M. liberales artes, optimaque studia, quæ ad
vsum vitæ maxime necessaria semper habita sunt,
misere multa iampridem afflexerint, tum in primis
optimorum librorum auctorumque, qui præclariss.
quasque disciplinas alius alio studiosius, orna-
tusque certatim excoluere, iactura propè fundi-
tus perdidit. In philosophia, quæ vna ceteras alias amplexu suo do-
ctrinas continet, cuique ingeniosissimi quique nunquam non dediti
fuerunt, quàm multa desiderantur? In Mathematicis, in quibus di-
ligentissimè elaborasse scimus omnes, qui philosophi haberi volue-
runt, difficile est enumerare, quor à studiosis exoptentur. Quid de
Musicis, Gramaticis & rerum gestarum monumentis quæ studiosius
conseruari ac custodiri à nobis solent, dicemus? Quorum volumina
propè infinita temporum iniquitate, & iniuria misere adempta nobis
sunt? Ceteras disciplinas omitto; ad hanc nostram professionem ani-
mum meum conuerto, in qua quamplurima doctissimorum virorum
monimenta funditus perierunt, quos nihil omnino, quod ad vsum ho-
minum pertineret, prætermisisse verisimile est, quod vel scientiæ per-
uestigatione, aut vltus ratione à singularibus ingenijs euidenter com-
prehendi, & literis consignari posset. Hic ego non Themisonis; non
Theflali, non Erasistrati, non Asclepiadis scripta desiderarim, quâquâ
minime contemnenda, sed Herophili, Dioclis; Philotimi, Mnesithei;
aliorumque multorum percipio; qui longissimè ab aliorum de ceteris

disiuncti, cum Hippocratis verò, hoc est veritatis placitis coniuncti
artem ipsam mirum immodum colloclupletarunt. verumtamen his
quoque æquo animo fortasse nobis carendum esset, si vnus Galeni
volumina, quæ plurima eloquentissimè, & ornâtissime scripsisse noui-
mûs, integra ad manus nostras peruenissent: Sed præterquam quod
multæ fædæque quemadmodum in ceterorum auctorum libris in illis
maculæ irreperunt, tum verò non nulla etiã miserè amissa vide-
mus, quæ incredibile est, quam magna studijs nostris adiumenta attu-
lissent. Quamobrem cum multorum iactura librorum summa frau-
dentur utilitate studiosi, tum verò interitu quartæ libri de iudicijs mi-
rificum profectò damnum contraximus; nam, cum tota de iudicijs
tractatio pernecessaria sit, tum verò eiusmodi est, ut eâ nobis ad ma-
ximos honores pulcherrimos aditus patefaciat: etenim ut plurimum
sit, eos, quorum salus propè desperata est, saluos posse facere, multò
profectò præclarior, atque honorificentius nullum malum ad salutē
conuerti, nihil in morbis aduersis vnquam accidere medico non præ-
sentiente ac prædicente. Galeno quid spēs, quid metas subesset, in
omni morborum genere semper prædicendo magnas tum fortunarū,
tum dignitatis accessiones factas esse legimus: Quæ verò id ratione
præstaret monumentis consignauit litterarum. Verum pernicioso
bonis litteris fato nescio quo factum est, ut ea manca atque imper-
fecta ad nos peruenierint. Quare nihil mirum si ex illis haud magnū
fructum consequi potuerimus; fastigium enim inchoato operi deest.
Testes sunt superioris ætatis medici, qui ita in re medica versati sunt,
ut nullam prorsus huiusce doctrinæ partem vnquam atelgisse videā-
tur. Sed quid ego vetēres commemoro? quibus omnino danda ve-
nia est; iam tum enim & Arabum erroribus, & temporum iniuria
deceptis effugere ac vitare offensionem minime licebat. Quotus
quisque nunc medicorum inuenitur, qui futura in morbis prænun-
ciet, ut ars, idest ratio ipsa medica postulet? Cum igitur quanto de-
trimento ac damno rei medicæ fuerit huiusce libelli calamitas, per-
spicerem, cum existimationis etiã iactura aliqua tentauī, & quid
hoc potissimum in genere possem consequi, & quamuis res ipsa quā-
tum ingenij, & industriæ, quantum eruditionis, ac facultatis postulet,
intelligo, tamen quoniam egregium aliquod ac eximium me nego-
cium suscepisse confido, si non beneficæ voluntatis, at magni certè ani-
mi præmium bonis viris approbantibus me laturum esse sperabo.
Quod si qui forte in vnius Anaxionis historia omnia singularia com-
plecti, & in vna sententiâ Hippocratis ceteras contineri atque in esse

contendant, quod qui utramvis rectè norit ambas nouerit, in eoque obstinatè persistent tametsi morem, consuetudinèquè Galeni illi planè mihi ignorare videantur, qui non præse, angustèque ut Aristoteles (ad cuius exemplum ac regulam nòs reuocare, atque hæc dirigere velle uidentur) sed vberius ac fufius de una quaque re pertractare consueuerit, nimis pugnax contra eorù sententiàm esse nolo: eosque oro, ut has nostras vigilias vel potius vindemiolas si non còprobare, ac saltem minime vituperare in animum sibi inducant, atque me si non doctum, ac saltem laboriosum existiment, qui hanc curam susceperim, militique hanc opèram sumpserim, ut liber hic quartus de iudicijs Galeni si non pròtinus restituatur, ac hoc saltem perfectù sit, ut hæc, quæ ex Galeni voluminibus meo summo labore ac vigilantià collegi, atque hoc pacto in hoc libello quasi illigauì, inclusi, conieci, non librum quartum de iudicijs magni illius Galeni (id enim, ut arbitror, fortasse plerosque offendit) verùm de signorum viribus, quibus medici in ægrorum curationibus certa quadam vi ac ratione futura prædicunt, commentariolum vel per me pariant, atque gignent. Quapropter si hæc inscriptio ab omni eos molestia vindicabit, ea tantum abest, ut existimationem (si quæ à me hac in re parata est) aliqua ex parte violatam esse existimem, ut potius ad illam hoc factò maiorem quandam factam esse accessiōem censeam. Non enim lectores quid inter initia pollicear sequuti videbuntur, sed rem ipsam eos quæsiisse vtilitatemque libelli maxime spectasse apparebit, quàm nunquam non attendere debent, in quaque dum hæc litteris consignabam, animum meum nunquam non fixum, ac locatum fuisse res ipsa (ut spero) apertius demonstrabit.

Principio Physicum esse oportet, qui ad huiusce libelli lectiōnem se conuertet, hocque pro certo sibi illum persuadere necesse est, naturam omnino sufficere, & summa quadam prouidentia corporibus nostris prospicere, item proprijs etiam motionibus ordinatis, si quid aliud ipsam vel. Valgò enim apud Philosophos illud notissimum est, naturam cuncta agere impulsu Dei optimi maximi intelligentiarumque, quæ omnia ordinatim, consultoque regunt, gubernant, moderantur, tuentur. Horum quædam ex libris de particularum corporis humani vsu intelligi nullo negotio possunt: diuinitus enim ibi ostensum est summum naturæ in animali fingendò artificium: Quædam uerò in animantium conceptibus, incrementis, absolutionibus, & partu contemplari licet: namque vniuscuiusque animantis conceptionis & generatiōis suæ tempus definitum accuratè seruatur, natu-

ra scilicet motus infinitos semper ciente: nec nō & post partum vnū-
quodque animal crescit, uiget & decrescit finitis quibusdam tempo-
ribus . Iam uerò qui libros perlegerit de facultatibus naturalibus ;
Itemque alios, qui sigillatim de singulis naturæ functionibus perscrip-
ti sunt, dilucidè perspiciet, quantum prouidentia simul ac ordinis
naturæ motus præditi sunt . Quod si hæc crediderit, miretur artifi-
cium pariter; & ordinem naturæ, recordatus iterum quantum ipsa su-
peretur prouidentia & ordine à coelestibus, nullo serò ordine hæc
inferiora moueri putabit; atque pulchrum omne (si quod modò in
hoc mundo inferiori eluce scit) atque omnis ordo, atque omne arti-
ficium ex superioribus naturis emanare intelliget, inordinatum atq;
erraticum ex materie ratione, quæ hic est, ortum ducere percipiet .
Deinde cum innumeri egrotis casus protinus superueniant, qui ta-
met si aliquid continnò mali præmolestent, illis tamen nos naturam
sc̃ ipsam quoad eius fieri potest tueri, incolumemque seruare præci-
nimus; etenim ut mundum ipsum aliquando contremiscere, interdum
imbribus turbinibusque pœnè opprimi, sæpe incendi, exurique no-
tamus, quæ quamuis mala sint, tantum tamen abest, ut quicquam de
eius incolumitate detrahant, ut etiam eadem conuenientia, conser-
uationisque eius causæ commodè euenire summi quique Philosophi
censuerint . Sic tametsi quàm plurimà hunc paruum mundum humi-
promata circumuallèt, nihil tamen in eodem accidere arbitrandum,
quod non hunc, quoad eius fieri possit, conseruet, custodiat, incò-
lumenque tueatur . Natura enim perpetua, quod & re nostra est, eli-
git, sui que semper conseruatrix rectè dicitur. ex ijs enim, quæ in yna-
quaque re fieri possunt, id semper eligit, quod melius & præstantius
est . Postremò eundem optimè exercitatum esse in materie conco-
ctione & cruditate perspicienda ac dignoscenda cōuenit, sine qua aut
vix, aut ne vix quidem hæc percipere quisquam poterit; omnis enim
hæc tractatio ex illa aut pendere aut certe adiumento illius, ad sui
ipsius confirmationem indigere uidetur . Cuncta quidem certè ani-
malia, quod sentiant & moueantur, & ab anima & à natura regi, gu-
bernari que manifestum est . Natura gignit, auget, nutrit, conco-
quit, id uerò mouere est, ea enim corpora, quæ nunquam non eodē
in statu posita ac defixa sunt, protinus quiescere, eadē, labefactata
turbataque cum videmus, pristinam conditionem minime retinere,
& dimota esse continuo dicimus . Cum autem in corporibus nostris
qualitatum commutatio accidit, illa secundum qualitatem moueri
dicimus, motusque ille alteratio, vocatur . Virtus uerò ea, quæ hoc
præstat,

alterare & mouere planè videtur, quo tempore munere aliquò fungitur, & opus manifestò tractat natura. Opus id appello, quod actio ipsa conficit, actio verò quod est in agitaru, & actiuus motus, à nostris appellatur: causam, quæ antecedit, & opus nauat, facultatem, naturam & vires denique vocamus, quas non nisi ex alterius compactione intelligere solemus. Naturam sanè primum suis naturalibus virtutibus caliditate scilicet, frigiditate, humiditate, & siccitate agere animaduertimus, deinde ceteris qualitatibus, quæ ad tactu referuntur, nunquam verò non habet indulgentem, & sibi deseruientem propriam vniuscuiusque partis humiditatem. Nulla certè pars non suis qualitatibus agit, qualitates temperiem custodiunt, & constituunt; propter vero propriam temperiem, unaquæque pars certam, exploratamque obtinet muneris functionem. Alterare vincere est, alterari vinci, ac superari. Cum natura igitur materiam versat, ac commouet, tempora morborum commutantur; morborum enim tempora causarum commutationes sunt, in quibus conditas etiam effiores futuras demonstrare debemus. Nunquam verò non ciet motus in corporibus natura necessarios, & in iudicijs, qui quidam motus sunt repentini exprimentes & repellentes humores, qui morbos excitant (omnis enim pars corporis nostri, cum aliquid extrudere conatur, principio in vnum se colligit, ac contrahit, mox illico impetum facit; qua in red laboris multum sustinere solet) aliquando ordinatim; aliquando verò incompòsite eandem mouere videmus. Tunc autem ordinatim mouere solet, cum ipsa plurimum potest, & arbitratu suo materiam moderatur, ac regit. Incompòsiti verò atque adeo nobis minime noti eius motus sunt, aut cum à morbo vehementius vexatur & exagitur, quod & in morbis qui ad salutem perducunt, interdum euenire notauimus; sæpe in pestiferis; aut cum eius vires opprimuntur, quod in perniciosis semper contingit etenim si omnino fracta atque obiecta est, tantum abest ut in vigore aut in statu iudicium edere nitatur, ut ne inter principia quidem morbo se opponere audeat. Illud argumento est, quod in toto morbi tempore non multa ægrum symptomata circumuallent, quæ res afflictam ac prostratam naturam demonstrat, nunquam enim non profligata naturæ is adiunctus est casus. Quod si quando praelium inire velle videatur, paulo post tamen pugna sedatur, atque illico succumbit. Naturam autem irruere ac insultare maturrimè conatur ob morbi vexationem grauissimam, qui eam stimulat, affligit, nec vnquam quiescere patitur: quam rem cum ferre amplius non possit, illico, quod

Ioannis Baptistæ Donatij .

quod stimulat , ac vexat propulsare ac propellere conatur . quemadmodum ex ijs , quæ ventriculum mordent , vexant , refrigerant , onerant premunt , siue alia quauis ratione exagitant , intelligere facile possumus ; nam quæ in stomacho innatant , uomitu potissimum pelluntur , quæ verò in inferiore partem descenderunt , venter reddit : Atque hæc maxima est immaturæ iudicia nota : quæ enim in tempore accidunt iudicia , cum morbus consistit , & cum materia maturitatem consecuta est (tametsi nullus admoueat stimulus) in ardentibus & magnis morbis maximè exerceri videmus : quæ uerò intempestiue eduntur iudicia (hoc enim modo vocat Hippocrates cuncta , quæ antequam morbus consistat , iudicia exercentur) acrioribus stimulus natura incitata sit , & in ea virium roboris plurimum reperitur necesse est . Quamobrem plena certaminis iudicia & tanto minus commoda ea accidere obseruamus , quando acrior naturæ stimulus extiterit ; nec non materia longius abest à maturitate : Natura uerò agitur ac stimulat , cum corporis nostri partes humores in eo inclusi refrigerant , calefaciunt , siccant humectant , grauant , erodunt , fetido odore mouent : virtus autem illa , quæ aliena atque ea quæ ipsam agitant , reprobare atque extrudere potest (quemadmodum in libris de naturæ virtutibus demonstratum est) eo potissimum tempore vires suas ostendere solita est , cum ea , quæ alterat , suo officio functa est . Ita enim natura comparatum est , ut ea virtus , quæ expellere dicitur , vnde à nostris expultrix est appellata , tunc quodvis exequi ac præstare comode possit , cum ea , quæ alteratrix vulgo vocatur , munere suo secundum naturam perfuncta sit . Verumtamen antequam materia maturitatem assequuta fuerit , protinus quæ aduersa sunt nonnunquam reprobare conatur , & nonnunquam perfecta concoctione moram interponit , & lentè agit propter imbecillitatem . Vtrumque in eodem ventriculo considerari nullo negotio potest , qui maxime vexatus concoctionis tempus minimè expectat , sed protinus ea etiam , quæ nulla re lacescunt , cum ijs , quæ eum male habent , expellit , & eorum , quæ iam pridem maturitatem habuerunt , lentè , quod superuacaneum est , nonnunquam propter virium imbecillitatem depellit : at cum validior est , & secundum naturam se habet , illud semper spectare uidetur , ut postquam concoctionem molitus sit , id , quod superfluit , depellat ; ita ut nunquam opus suum anteuerat , nunquam in aliud tempus referat . Ceterum : vt in ventriculo , ita & in unaquaque corporis nostri particula virtutem superuacaneorum expultricem inesse omnibus exploratum esse arbitror . Ea iudicia in morbis

morbis affert, ac cum omnia in animantis corpore maturitatem per-
ceperunt, optima iudicia subsequuntur. Non nunquam uerò plena
contentionis ac certaminis humoribus nondum maturitatem assecu-
tis eduntur iudicia, quæ recidivas parere solent. At in quibus natu-
ra egregiè valida est, nunquam (quod sciam) alicuius egroti salius
desiderata est: namque nullus æger ad sanitatem perducipotest, nisi
si natura morbum vicerit, nec perire, nisi si illam morbus supera-
rit. Quapropter morbi omnes sua vi magnitudinem quandam ob-
tinent, quæ uel naturæ vires opprimit, uel ab illa planè vincitur; natu-
ra si viribus antecellit, oprabilem exitum morbus habebit, sin morbus
naturam infirmiorein redigit, æger protinus vitam cum morte com-
mutabit. Morbi, qui breui iudicium subituri sunt, inter ipsa initia
nullo negotio cognoscuntur; etenim febris ipsa, si ad sanitatem homi-
nem perductura est, placidissima erit, sin interemptura, molestissima
& quæcumque horum indicia antecedent, in altero cuncta saluberri-
ma, in altero uerò deterrima consequuntur: nullum autem iudicium
exercetur nisi aut victa, aut victrici natura. Itaque in placidissimis
morbis nullo negotio natura ipsa superat, in difficillimis autem illi-
co superatur. Hinc fit, ut contrarij maximè sint morbi, qui ceterò iudi-
cia subeunt, similes uerò ac pares, quorum indicia longius ducuntur.
Minime autem latebit nos vter eorum propius periculo sit, si perpen-
demus, quantum vnique virium aut roboris sit: etenim ut in mor-
bis breuioribus non nunquam natura, nonnunquam morbus superat,
ita cum neutrum magnopere antecellit, veluti si pares hostes pugna-
rent, victoria longius ducatur necesse est. In palestræ ludo, qui Pa-
lestrites peritiores habentur, facile vbi alterum altero præstare ani-
maduertunt, illi, qui præstat victoriam prænunciant, sin neuter ante-
cellit, diutius pugnaturos prædicunt, nondum planè cognoscentes
vter eorum victoriam consequuturus sit, temporis aliquo tamen
spatio id priusquam ceteri cognoscunt, quippe, qui vel minimam
præstantiam nullo negotio animaduertant: Artis enim periti eo
maxime distant ab imperitis, ut uel exigua rerum discrimina præsen-
tire, atque prænunciare facile possint. Verumtamen quoniam non
nulla præ exiguitate vix ac ne vix quidem præsentiri queunt, huius-
cemodine artifex quidem cognoscit. Itaque cum primum præsen-
tiri possunt, tunc cognoscuntur. Quamobrem singulos morborum
quaterniones diligenter animaduertere nos debere tradit Hippo-
crates. Perpendi sæpe naturam vincere, non quòd à viribus firmior
fuerit, quippe calor præter naturam præcurrebat, quod illius essen-
tia

tia & symptomata egregiè ostendebant, sed quòd iudicij tempus pro-
 rogando moramque aliquam interponendo faciliè aliquando natura
 ruperet; Etenim dum iudicij dies protrahitur, consumitur mate-
 ria, quam calor præter naturam occupauit, qua abstracta calorem
 quòque præter naturam paulatim extinguere necesse est. Duobus mo-
 dis natura morborum victrix humores solet extrudere uel *κρίσει*,
 uel *κρίσει*. Etenim humores crudiores atque adeo maligni inue-
 nis adferuari utraque ratione dimoueri atque expurgari solent. *κρίσει*
 erumpere dicimus humores, cum natura aut aluo, aut vesica, aut
 naribus aut denique aliquo aperto meatu quasi portis quibusdam
 hostes emittit, erumpereque cogit. Abscessus excitari solent, cum
 tota uis morbi in unam partem prorumpit, eamque occupat. Eue-
 nire autem sæpissime solet ut ignobiliores partes teneant, præsertim
 si natura minime infirma humores propulerit, ut articulos coxendi-
 cem & glandulas illas, quæ post aures positæ sunt; quòd si ea est na-
 turæ imbecillitas, ut humores, quòd velit, propellere minime possit,
 aliquando Iecur, non nunquam lien, sæpe caput humores obsident.
 Hinc lienis tumorem humores ad ipsum à natura propelli, uel à mor-
 bo significare iam pridem traditum est. Emisio uerò humorum ali-
 quando consequi solet uel naturæ, uel morbi opera. Hoc sympto-
 maticè accidere dicimus, quod cum euenit (sæpe uero in morbis per-
 niciosus contingere solet) minime moderatè ac tranquillè humorum
 illorum expulsionem ægros ferè solere animaduertimus: non enim
 maturitatè humores consequuti sunt, nihilque eorum deiectione pla-
 nè prodest. Nullo autem emolumento esse solent, quamuis multa-
 rum sordium eiectiones, nisi si humores concoctionem multò antè
 perceperint, quod eorum detractionibus naturæ vires mirificè in-
 fringantur, concidantque; atque hæc inter morborum initia maxime
 eueniunt. hinc illa morbis quibuscumque; incipientibus si atra bilis uel su-
 pra vel infra excernatur, mortiferum est. Cum uero naturæ vi hu-
 mores expelluntur, absque vlla corporis vexatione eorum eruptio
 consequi solet, facileque illam ferunt ægrotantes; namque tunc ea
 maxime effunduntur, quæ protinus exhauriri oportebat. Quo in ca-
 su semper concoctio antecedit, subsequitur secretio, & denique hu-
 morum propulsio, quæ si rectè atque ordine facta fuerit, veluti cumulus
 accedet ægroti tolerantia, morbi species, tēpus anni, regio, ætas, natu-
 ra ægrotantis. Quare Hippo. profusiones in febris non intermit-
 tentibus liuidæ cruentæ, fædæ, & biliosæ omnes malæ, & si probè ex-
 cernantur per aluum, aut cum urinis descenderint, optimæ non nun-
 quam

quàm humores optime excuti obseruauimus, cum nondum materia maturitatem assecuta erat, Quam in re diligenter perpendendum, num quæ morbum excitent, erumpant: etenim si ex corpore expellantur ea, quæ aegritudinem maxime afferunt, moderatèque id ferant ægro-
tantes, tamen si materia crudior sit, à natura tamen illud effectum huius-
se protinus censendum est, corporis purgamenta principio syncerio-
ra edī solent, dein benigniorum leniorumque humorum fit effusio, po-
stremò febris leuatur, ac discutitur: accidere aliquando solet ut pro-
pter alicuius partis principis imbecillitatem humores, qui morbos
concitant, extrudantur, quorum profusio perniciem protinus affert.
Hoc loco minimè omittendum, quod perpauci sanè animaduertunt,
quod humores qui morbos excitant, à natura depulsi modò
posterioris corporis partes, modò anteriores occupant; posteriores
neruis, anteriores venis & arterijs magis præditas esse nemo nescit,
qui corporis nostri ægregiam fabricam aliquando perpendit: neque
verò dubitandum est, in iudicijs hoc sæpissime euenire solere, cum
in ijs partibus, quas vrgent vlcerà in quibus tumor aliquando fuerit
exortus, paulloque post desierit, humorque ille aliò decurrerit vi-
deamus materiam modò posteriora, modo anteriora corporis nostri
obsidere si posteriora occupat conuulsiones protinus oriuntur, si an-
teriora vel caput vel pectus, vel intestina maxime vexabunt, si caput
inuasent, insaniam, si pectus, lateris dolorem, si intestina, dissen-
teriam concitabunt. Sæpissime verò obseruamus materiam illam à
calore vel digeri, & dissolui, vel planè exputrescere. si putrescit pus
descendere cum urinis permixtum animaduertimus, quod signum
bonum est, & materiam maturationem capere ostendit. Anteuert-
tere verò iudicia *anteprehensio*. Hippocrates dicere solitus est, non
nunquam perniciosum est: namque ea, quæ alere possunt, cum ijs,
quæ aduersantur, aliquando expelluntur, quod maxime euenire ob-
seruamus, cum natura vehementius vexatur, & exagitur, & ab ijs
quæ in corpore sunt, & ab ijs, quæ extra. Foris sunt medicus, qui
aliquando neque recto, neque ordine quædam præscribit. Aeger,
puerī atque cetera, quæ propriè extrinsecus assumi dicuntur. In
corpore morbi ipsi, eius causæ, & accessiones stimulos admovent: co-
gita iam tale quid naturæ accidere, quod hominibus imbecilioribus
aliquando contingere solet, ut à robustioribus vexati, necessitateque
coacti hostes inuadant, sed cū imparati inparatos plerumque in-
cidant, nullo negotio victi cadunt. Quid? onus susceptum abijce-
re dum baiulus itudet, non ne sæpe inuitum cum eo concidere vide-

mus? ism verò contentè currens non ne omni studio sese substinere conatur, cum tamen inuitò atque ingratè è proclui se ipsum aliquàdo præcipitet in conualles? Cuncta hæc exempla ad mala iudicia rectè transferri & accommodari possunt: namque ubi natura se corborauit, exultat, effrenatè effertur, ac denique & ruit. At pestiferorum morborum iudicia, ut morbi consistent, expectare minime solent, aut rarò, sed plerumque aut in ipsius morbi impetu, aut statim inter principia hominem iugulant. Maximè sunt humorum proflusiones cum vires robustiores sunt, & morbus crudior: natura enim quamuis sua vi valida humorum emissionem planè moderari nequit, quòd materia ad maturitatem nondum producta sit. Quamobrem vnum ex ijs, quæ naturam laceffunt, ipsa morbi accessio est, quæ nec quiescere, nec diutius eam morari sinit, sed continenter irritat, commouet, & quasi bellum indicit. Huc accedunt morbi forma, celeritas, magnitudo, causæ, copia eorum, & magnitudo, quæ morbos consequuntur, quæ trito iam vocabulo symptomata vocantur, & denique ægrotantis corporis constitutio. Magnitudo verò symptomatum quemadmodum morbi, alia est, secundum ipsius symptomatis naturam & essentiam, alia est quatenus ad ægroti vires vel ægritudinis rationem comparatur, illa ex eorum facultate & dignitate maxime intelligitur, quæ diligenter cognoscenda est, namque hæc non re, sed cogitatione tantummodo distinguuntur, percipiuntur, probantur: hæc ex eorum collatione cum viribus ægrotantis, vel morbi vniullo negotio intelligitur. Dignitatem appellamus (vt ita dicam) aucto-ritatem & vim quandam, quam nos ipsi cum in iudicijs, tum verò in quibusdam alijs casibus illis adiungimus cum propter magnitudinè motus, & mutationis, quam in morbis moluntur, tum verò quòd eorum quasi opera summe necessaria est, eaque carere omnino non possumus. Facultas verò ex proprijs eorum, quæ indicant essentijs, qualitatibus, ac gradibus colligitur, eorum autem essentia ex propria vniuscuiusque forma intelligitur. Formam verò, qualitatem & Gradus signorum paulo post persequemur. Quare in signorum generibus, quæ alterum altero dignitate & viribus antecire aliquando testatur, sic accipi volumus, ut dignitas vim, pondus momentum valeat. Magnum enim febrium indicium venarum pulsus esse dicimus propterea quòd ad eas cognoscendas multum habet ponderis, eiusmodi enim est, ut quantus quantus in corde calor, cuius planè fons, & origo illud est, inclusus sit, perspicuam admodum det nobis significationem. Libere spiritum ducere in morbis magnum atque adeo ma-

acutum indicium est, quod planè viribus excellit, magnas enim vires ad salutem demonstrandam obtinere videtur, Symptomata præterea maioribus prædita esse viribus, cum in diebus iudicialibus superveniunt, novum non est. Magnitudo verò symptomatibus duplex solet accedere, & quæ ex symptomatum genere colligitur, quæ communis omnibus est, & quæ propria, suæque illius symptomatis est, etenim & quia tale symptoma præ ceteris sollicitos nos habet, & quia maius multò ortum est, cuncta alia obscurat, & obruit. Sin id parvum sit, satis est illud cum reliquis coniunctim conferre. Parva vero & exigua signa si consequantur die, quæ iudicia afferre solent, vt VII, XIV. XV II. fidissima illico evadunt, tametsi antea parva fuerint. Iudicia verò differuntur & prorogantur contrarias ob causas, ob morbi scilicet formam, tarditatem, causas minus aciores, symptomatum aut inopiam, aut paucitatem, & demique ægrotantis habitudinem. Morbus igitur ad iudicium rapitur vel celeriter, vel tardè, vel apertè, vel obscurè. In natura & morbo vires sunt aut firmiores aut infirmiores. Protrahunt iudicia morbi illi, qui longiores appellantur, nullam propè moram interponunt acuti, hi enim celerius moventur, illi verò tardius. Celeris verò vel tardi motus in morbis signa sumuntur ex morbi ipsius magnitudine, causis, tempore accessus, anni tempestate, regione, ætate, corporis totius temperie, & habitu, nec non ex ijs, quæ prosunt & nocent. Ex eorum præterea, quæ excernuntur magnitudine, quantitate, qualitate, modo, loco, & tempore. Magnitudo morbi intelligitur principio ex hominis natura, etenim si senè febris inuasit, morbus continuo magnus dicitur, quòd senes frigidiore sunt, deinde ex sensu acuto vel obtuso vel hominis vel partis, postremò ex totius ac singularum partium robore, atque imbecillitate: etenim & si materia copiosa non fuerit, febris tamen accendit, quoniam in loco imbecilliori consedit, qui si virtutum naturalium præsidio tutus fuisset, eam aut concoxisset, aut resolvisset, aut planè depulisset, omitto illud Galeni magnitudinem morbi maxime colligi aut ex læsæ functionis dignitate, aut ex propria affectus essentia, aut ex virtute & potestate eorum, quæ corpus affectum regunt, ac moderantur. Ex causis verò hoc pacto cognoscitur morbi motus, nam spiritus, sanguis bilis acutos ac celeriores morbos gi-gnunt: pituita verò & atra bilis longiores & tardiores. Accessionum partes si præcurrunt, si diutius durent, si incitatus moveantur, considerandum, nam quæ ante occupant, & incitatus sunt, & diutius hominem cruciant, breviorum morbum reddunt, quæ verò lon-

gum faciunt, & sedatiores sunt, & minus egrotos angunt, & moram faciunt accessiones. Tempus tempestas, regio, ætas, corporis constitutio calidior acutos morbos maxime invehunt: contraria uero qualitate prædita longos adducunt. Corporis habitudo idem declarat, namque (ut Hippocrates testatur) si quis sit ardentiori febre correptus, corpusque eius minime emacrescat, longioris morbi certissimum signum est. Ea uero, quæ profunt & nocent, signa sunt breuioris, & longioris morbi, nam si quæ ægros leuare debent commodi plurimum afferant, morbus longius minime ducetur, sin contra acciderit, iudicii dies proferetur. Iam uero tempus, in quo concoctiones apparebunt, spectandum, si enim statim & inter ipsa initia & in die, quæ iudicia prænnunciet, notæ maturationis subsequantur, cito morbum finiri debere ostendunt, sin contra euenerit, cum longum esse coniiciemus. Ex eorum, quæ effunduntur, quantitate, modoque idem cognoscimus, si enim pauca & paulatim emittantur, & si semper eadem profundantur, morbi diuturnitatem significant, sin multa confestim, facileque extrudantur, & diutius durarit humorum effusio, breuiorem ostendent ægritudinem. Breuioris quoque morbi argumenta præbent calida, quam frigida, quæ uno quam quæ pluribus prædita sunt coloribus, crassiora, quam tenuiora, quæ deterius olent, quam quibus minor foeditas odoris accessit, & quæ sine crepitu, quam quæ cum sono erumpunt. Urinæ, quæ encoreima habent quod genituram repræsentat, celeritatem morbi indicant: lienis tumor, aut alicuius partis vehemens dolor inter morbi principia protinus ortus celeritatem morbi demonstrat. Quod si sanguis ex nare, quæ est directio posita est, eodem die profluxerit, celeritatem maximam ostendet. Urinæ turbata una cum dolore idem confirmare solent. Locus item per quem effusio fit, idem patet facere solet, etenim locus idoneus, insignis, communis, & naturalis positus, patens, ut nares, os, aluus, vesica, aures, breuioris morbi signa sunt. Præterea uero multa loca, per quæ humor erumpit, impetum morbi minime tardabunt, pauca longius illius tempus demonstrant. Tempus tandem profusionis, tamquam cumulus quidam accedit: nisi enim die iudiciali, aut quæ illa pronunciant superuacua profundantur, impetus morbi trahetur, sin contra obtigerit, morbi tempus longius non habebunt ægritudines. Iudiciorum exitus ignoti sunt, cum signa non conueniunt, & obscura sunt, & natura imbecilla est, aut cum morbus in vexanda natura stimulos admouet, incerta quoque iudicia ea sunt, quæ signa contraria obscurant, quæ aut numero vincunt, aut dignitate antecellunt: namque ut in alijs signorum generibus

neribus sic, & in ijs, quæ futura præmostrant, non solum numerum, verum etiam eorum facultatem & dignitatem maxime attendere debemus. Ea illustriora iudicia sunt, & faciles habent explicatus, quibus contraria signa tenebras non afferunt, & natura ualida minime à morbo irritata unquam est. De signis autem iudiciorum obscuris & pellucidis paulo post disseramus. Nunc uero de naturæ & morbi robore, & imbecillitate pauca dicamus. Omnia penes naturam esse intelligimus, cum facultatem habeat mouendi morbum ut uult, idque cognoscimus ex proprijs naturæ functionibus, cuius singularis & præcipua in materiæ maturatone opera est, nec non ex optima earum partium temperatione, à quibus ceteræ particulæ uim suam obtinent, ut iecur, cor, cerebrum. Pulsus autem venarum inter cetera diligentissimè perpendendi sunt, de quorum ratione ita cumulatè scriptum est, ut egregiè parata & eloquentissimè explicata cuncta habeamus. Languentes uero naturæ vires esse solent, uel cum à materiæ multitudine planè oppressæ videntur, uel cum protinus consumptæ ac exhauritæ opprimuntur ab instrumentorum ægitudinibus inflammationibus scilicet, scirrhis tumoribus & humoribus, qui aliquo modo computruerint, infringuntur ciborum inopia, morbi malignitate, animi perturbationibus, dolorum intolerabilium magnitudine ac diuturnitate, & denique inmodicis humorum emissionibus. Neque uero inter morborum initia ambigi potest, utrum naturæ vires attenuatæ sint, an obrutæ, & oppressæ, etenim opprimi quidem possunt, ac imminui, debilitarique minime possunt. Morbi uero firmitas, & robur cognoscimus ex morbi specie, magnitudine, symptomatibus, motu & denique materiæ cruditate, quæ qualia sint explicare nunc minime opere prectum esse arbitror, nam ea nota & apud omnes permulgata esse video. Ceterum hac in re minime ignorandum quod quamuis morbus natura robustior sit, non continuo naturam imbecillam esse intelligi volumus. Nam ut in pari Gladiatorum certamine quamuis alter superior sit, non continuo hic ad resistendum imbecillis est tamen cum altero minime comparandus: sic in naturæ, morbiq; ueluti pugna euenit aliquando, ut morbus quidem ualentissimus sit, cum tamen natura tam firma sit, & ualida, ut facile morbo resistere, ac repugnare valeat: quæ res cum in multis ægrorum historijs clarè elucescit, tum uero illustrior multo apparebit in Mulieris ægitudine, quæ in mendacium foro lecto tenebatur. Illud quoque obseruandum, quod vires ualentiores in morbis salutaribus, imbecilliores uero in pestiferis morborum celeritatem incitant, contra firmiores in perniciosius

Ioannis Baptista Donatij.

ciosis, infirmiores vero vires in morbis salutaribus ægitudines retardant. Multa vero præter opinionem cum in alijs actibus, tum in re medica exercenda quotidie evenire observamus, quæ & medicum perturbare, & fallere sæpe solent, non modo enim aliquando videmus ægros inter morborum initia cum peste ac perniciæ ægrotare, in eorumque ægitudine signa pessima notari, quæ tertium malorum gradum tenent: dein in eorum incremêto, ubi humores præter spem maturationem consecuti sint, malum ad salutem illico converti, verum etiam multos nonnunquam animadvertimus, quibus, cum salutem planè exploratam esse putaremus, paulo post exigua in spe animam trahere. Sed non hoc tantum, sed etiam quem multos dies graviter habere perpendimus, eum repente præter spem, rationemque satis bellè se habere, cui quamvis ex morbo mors paulo post consequatur, tamen medicos sæpe imperitos fallaci signo à veritate abducunt. Hac autem *παράδοξα μεταβολή* à Græcis appellantur, à nobis mutationes admirabiles, præterque opinionem horum causa diligenter perquirenda cognoscendaque est, sine qua nihil non modo in his, quæ ratione tractantur, verum etiam in illis quæ contra atque ratio ipsa postulat, administrantur, absolui perficique potest. Illæ uerò nonnunquam, cum natura frangitur, & concidit, ut supra diximus, sæpe cum eadem recreatur, ac se erigit, consequi solere animadvertimus, cui si vires suppetunt, morbum pulcherrimè depellit, sin vires amisit, omnis ægroti salus prorsus desperata est. In Herophontis casu septimo quid potissimum efficere posset natura, quæ morbum deinceps esset absteritura, planè ostendit. At in muliere, quæ in Mendacium foro afflicta languebat ad lectum, I X. cuncta leviora consecuta sunt præter opinionem, cum in eo morbo proximæ mortis, indicia certa numerantur, & tandè VI. ab eo casu dies finis uitæ mulieris fuit; Clazomenius comodius se habuit propter multam alui citâ ptoluuiem. Qui uerò postquam febri correptus fuit, cænavit. VII. febre laborare visus non est, quoniam impetu & conatu naturæ sedato se ipsam amplius erigere non potuit. In Hermocratis ægitudine. XI. XIIII. & XX. præter opinionem cuncta se remiserrunt, cum tamen. XVII. morbo planè mortuus fuerit. Calvus præter opinionem tertium diem uidit, nam cuncta mortifera signa se eundò die potissimum consequuta sunt. Quare minime conveniæ medicum ab ægro discedere propter ægitudinis diuturnitatem; nec ægrum in discrimine relinquere propter ea, quæ præter opinionem aliquando superveniunt. Illud interea mirum alicui videri potest, quid

quid sit, quod cum totum ægri corpus planè intendatur, notamus sæpe non nullas partes maxime frigere, frequenter in morbis acutis urinas suppressi obseruamus, quod uesica frigore planè frigescat. Hoc sanè diluit partis ipsius (ut ita dicam) idoneitas quædam & aptitudo, non enim cuncta in corpore nostro ad eandem naturam, & unum & idè effectum percipiendum facta sunt. Iudicia autè cognoscimus tum signis tum symptomatibus. Signum est, quod sensibus nostris occurrat quod aliud quippam obscurum significat. Signum autem cum eo quod ab ipso ostenditur, aliqua ex parte coniungi, connectique necesse est: etenim si ab alia causa excitetur, non ex morbi essentia oriatur, ægritudinis morem nullo modo poterit indicare. Ergo signum nunquam abest, & semper cum re significata coniunctum est. Symptoma uerò est illustre & expressum interioris morbi, à quo manat & fluit indicium, quod nunc accedit, nunc recedit. Symptomatum nonnulla causas, nonnulla locos affectos, quædam facultates ostendunt. Multa autè quotidie in ipsis ægrotis occurrunt tum signatū symptomata, quæ diligenter à medicis distinguenda sunt, & singula perpendenda, ut non solum quæ signa, uel quæ symptomata sint uel ad salutem, uel interitum, facile dignoscere possimus: uerum etiam, ut ex quo emanant, quæ communiter euenta appellamus, nullo negotio animaduertere possimus. Signa potissimum sumuntur ex ea uirtute ac facultate, quæ in periculum adducitur, ea uerò colligi solent ex morbi materiæ concoctione & cruditate, ex urinis scilicet, sputis, & alui fordibus. Huc accedunt signa faciei, & ea quæ sumuntur ex colore, figura, facientis habitu. Respiratio quoque & somnus inter signa ali quando aggregantur, ob id ipsum, quod cum optima sint, concoctioni perpetuo inhærent. At uerò, quæ aliunde pendeant atque ab alia, quam quæ in periculum uenit, uirtute assumuntur, euenta appellare solemus, ut cordis dolor, labri inferioris tremor, abscessus, difficultas respirandi, uigiliæ, præcordiorum contentio, insania, tenebræ iactatio: quæ tametsi ei uirtuti, quæ uel uitam præstat, aut ei, quæ animæ domicilium est, aut illæ, quæ naturæ sedes propria est, perpetuo inhæreret soleant, tamen quoniam in morbis non omnes protinus periculum subeunt, idcirco euenta appellantur, quoniam uel omnia uel plura promiscuè, communiterque unamquamque cum in periculo, uersatur, uirtutem subsequantur: & morbis ingrauescentibus (scilicet cum inter morborum principia materia nondum maturitatem assecuta est) apparent, quæ meritò cruditatis quoque esse solent haud obscura indicia ac uestigia. Perpendenda præterea signa, quæ

Ioannis Baptistæ Donatij.

malis moribus morbos præditos esse demonstrant, ut sitis, vigilia, anxietas, iactatio, vomitus, sudores, & si quæ alia sunt, quæ periculum quidem ostendere, at spem salutis minime adimere in nostro medico apparatu demonstrauimus. Signorum quædam certa, quædam incerta sunt. Certæ notæ appellantur, quæ rem, cuius notæ esse dicuntur, minime dubitanter aperiunt. Incerta uocamus, quæ ambigua sunt, ex quibus certam, coniecturam efficere non possumus. Hæc à Græcis simpliciter *σημεία*, illa uerò *τεκμήρια* appellantur. Quemadmodum enim duplices sunt rerum naturæ ex quibus medici futura prænunciant; oratores uerò aut probant aut persuadent, una necessaria, alteræ uerò non necessaria. Item ueluti quædam obseruatione Empirica, quædam rationali cōsequutione, quæ planè demonstratio est, comprobantur; ita & nomina diuersa rebus inter se maxime discrepantibus imponere antiqui uoluerunt. Certa signa sumuntur ab ijs morborum signis, quæ quasi mores ægritudinis ostendere solent, ab ijs, quæ iudicia prænunciant; multò minus ab ijs symptomatibus quæ à causa extrinseca non à corporis ægritudine excitantur; hæc enim nullam certam habent præsagationem; illorum duo esse genera iam pridem traditum est; Etenim quædam tantummodo signa sunt, quædam uerò signa & causæ iudiciorum. Ea igitur signa uera & certa sunt, quæ sumuntur cum ex ijs uirtutibus & potestatibus, quæ potissimum corpus nostrum regunt, ac gubernant, quæ tres sunt. Primæ in iocinore, altera in corde, tertiæ in cerebro inclusa apparet, unde naturales, uitaes, & animales uirtutes uulgò appellantur; quorum robur & firmitas maxime perpendendæ est; in quibus concoctionis, & eruditatis signa continentur; Tum uerò ex ijs uirtutibus, quæ in unaquaq; particula fusæ & abstrusæ sunt, quibus uel continet, uel retrahit, uel mutat, uel propellit natura, quæcunq; uel superuacanea sunt, uel alere possunt. Maximèq; ea vis perpendenda est, quæ reprobatur, quæ aduersa sunt; Etenim si in inferiores partes humores directò extrudit natura, non est uerendum, ne morbi exitus alius atq; uolumus, futurus sit; humorum enim à superioribus ad inferiores partes directò translatio, nisi si paullo post recurrerint (Recurrere uerò solent, aut quòd pars illa humores omnes planè capere, aut quod eosdem sustinere ac pati minime possit, atq; id indicat naturam quidem extrudere conatam esse, sed præ imbecillitate planè omnia nequillo, quod deterius esse solet eo; quòd minime apparet) tantum habet momentū, ac (ut ita dicam) auctoritatis, ut pessima, mortiseraq; signa aliquando planè obscuret; naturam enim uiribus morbo intecellere

cellere demonstrat, hostemq; frangi posse maxime sperandum est. Secundum locum obtinet signum illud; cum humores longissimè à partibus ægritudine affectis, hoc est à morbo propelluntur, & ad interioriores; extremasq; magis partes detruduntur; nam si cum mediocribus signis id acciderit, optimum euadet, sin cum malis, naturæ tantummodo conatum indicat. Quod si humores ad cutim propellantur, quæd magnum indicium non est; reuoluentis enim atq; à fluctibus, quibus uehementius iactatur, aliquando emergentis naturæ nota est. Quod & obseruauit Hippocrates in Perintho; tubercula enim illa milizæ in cæte excitata cuticum morsus maxime referencia naturæ robustioris expulsiões erant; hamq; mulierum, quibus hæc superuenerunt, nullas planè perijisse testatur. Natura uerò rursus sæpe opprimitur; atque obruitur, quod in Sileni historia, & alibi sæpe obseruauimus; perpendendum autem, num natura cuncta superuacanea ad exteriores partes extruserit, an etiam corpus uitiosis humoribus completum ac repletum sit. Id uerò, quæ excernuntur nullo negotio indicabunt; quod Hippocrates quoque tradidit. Cum fauces nos male habent, aut tubercula in corpore excitantur, alicui sordes spectare oportet; nam si biliosæ fuerint corpus continuò non satis commode se habebit, si uerò sanis similes, corpus ali tuto potest, corpus enim malis humoribus extrusis, bonis protinus abundabit. Euentus autem, quæ iudicia & indicare & asserere solent, nihil certi, nihil apertum, nihil perspicui patefaciunt, tantum iudicium futurum pronunciant, quod sit repentina mutatione cum magna corporis agitatione, uexationeq; adeo, ut præcipuum futuri iudicii signum esse testetur idem Hippocrates, nox, quæ illud antecedit, minime tranquilla, vigilæ, dolores, lachrimæ, tenebræ ante oculos obortæ, & si qua alia sunt, quæ plura esse hæud nescimus. Id autem accidit, aut humorum eruptione, aut abscessibus. Quod profusione humorum exerceret iudiciū, aut sanguinis profluvium, aut vomitus, aut sudor aut allui alluies, aut hæmorrhoides consequuntur: bonum uerò an malum id futurum sit, ex huiusmodi signis intelligere nemo potest; Constat enim huiusmodi iudiciorum exitus incertos esse, aliquando calamitosum exitum habent, aliquando uerò optabilem. Quare res ipsa satis (ut arbitror) aperte demonstrat, notas illas, quæ ex infirmitate, roboreque corpus nostrum gubernatium facultatum sumuntur, maius multò habere pondus, quam quæ ex ijs euentis sumuntur, quæ iudicia præcurrunt. Concoctio enim breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam securitatem significat: Cruditas uerò & iniquitas aut

Ioannis Baptistæ Donatij.

ad abscessus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem & mortem affert, aut ipsorum morborum recidivas minatur. Quapropter quæ ex euentis, quibus iudicia præcurrunt, signa sumimus, iudicium quidem futurum præmostrant, sed utrum exitum felicem, an exitialem in illis expectare debeamus, planè nō ostendit. Quam rem mirificè concoctionis indicia patefaciunt: quæ iudicij nullam (si modò ratione ipsam ad ueritatem reuocare uolumus) dant significationem, sed prænuncia duntaxat sunt mortis aut salutis. Signa uerò, quæ præcurrunt iudicia, futuris quidem humorum profusiones aut abscessus demonstrant, sed ex euentu quoque signa sunt aliquando minime dubia, quibus dispicimus, quid in iudicijs casurum sit. At sudores, uomitus, sanguinis, & urinarum profusiones, alui fordium eruptiones, signa quidem iudiciorum sunt, & causæ, ut aut morbus depellatur, aut naturæ vires planè concidant; at iudicia conatino neque bona neque mala sunt. Vtrum enim iudicium ægro salutem allaturum sit, an eius desperata salus; ex alijs signis intelligimus. Principiò quidem ex dictis iam concoctionis notis, deinde perpendendum, num antea æger mente constaret, ciborum cupiditas semper seruata sit, ex facili respiraret, facile morbum tulerit, uentrum pulsus perpetuò bonus fuerit, facies sanis simplicissima, siccitatis habitus optimus, totiusq; corporis tandem equalis temperies, namq; si ea præcesserint signa, terrere ea nos minime debent, quæ superueniunt: etenim unica die ac nocte saepe euanescent. Incerta quoque signa sunt, quibus contraria aut plura, aut maxime insignia tenebrae ostundunt, atque de illorum fide maxime detrahunt, quæ medicos nullo negotio fallere possunt, nisi si diligenter cuncta animaduertierint, quæ res an ægrorum historijs clarius elucescet. Præterea signorum, ex quibus iudicia cognoscimus quædam dubia sunt, quædam aperta. Aperta & dilucida signa sunt, quæ admissione dubiorum quasi liberata, pura, integra & sola sunt; quæque ex omni signorum copia idem significantium sumuntur, plurima, certissima, eaque quorum fides in iudicijs, uiribusque naturæ & morbi patefaciendis maxime spectata, & perspecta est. Dubia sunt, quæ difficiles explicatus habent, aut propterea quòd minima sunt, aut quòd pauca, aut quòd ambigua, incerta & fallacia sunt, quæ cum in iudicijs apparent, medicus se protinus sustinere debet; Etenim si nihil est, ex quo certè præsagire aliquid possit, satius est tacere, quàm aliquid prænunciando falli & errare. Quapropter sequentes dies expectare oportet, in quibus aliquid eueniat necesse est, quod cuncta illustret ac pate-

refaciat: etenim si in acuta febre cætera salutaria signa apparuerint, iudiciumque diutius differri non posse animaduertentis, venter paucæ reddiderit, nox minime tranquilla antecesserit, uenarum pulliæ rigorem futurum indicet, vrinæ retentio apertum rigoris signum est, idque certissimum, immutabile atque perpetuum iudicium est. Quod si venter plura deiecerit, signum illud dubium erit, minimeque fidum, perpendendumque merito est, num circo venter consistat: namque si illius fluxio diutius perdurat, rigor minime expectandus est. Menstrua ferri debere in iudicio haud obscuræ notæ sunt; summa quædam lumborum grauitas, dolor, tensio, nisi si alio humores transeant. Aperta iudicii nota illa est. Quorum iudicium exercetur, ijs nox gravis antecedit. Et ea. caput dolenti & circumdolenti pus, aut aqua, aut sanguis profluens ex naribus aut ore, aut auribus morbum abstergit. Dubia signa sunt illa. Hi potissimum insaniunt, quibus in dextera corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur, & ea. in quibus abscessus oculos occupaturi sunt in ardentibus febribus, ijs maxillæ rubent, & sanguis ex naribus profluit. Necnon & illa. Febres ardentes, in quibus labiorum exulceratio consequitur, semper (quod ad tactum pertinet) absterfas illico diceres. Item quædam insignia & maiora sunt, quædam obscura & minora. Insignia sunt & maiora, quæ sumuntur ex urinarum, sputorum & eorum, quæ venter reddit, maturatione aut cruditate; Necnon in morbis cerebri, ex eorum quæ ex naribus, auribus, oculis profunduntur, concoctione, & denique ex ijs, quæ ex illis partibus sumuntur, quæ in corpore obtinent principatum, ut iecore, corde & cerebro. Obscura & minima sunt, quæ ex ægri decubitus ratione sumuntur, ex eiusdem inactione, sudore, colore, & ex iis, quæ cadauerosam faciem inducât. *Compressæ nares, nasi primores acumen*. *Tenuis, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis*. *Duraque*. Deinde quædam fida sunt, quædam infida. Fida sunt, quæ securitatem præstant, & recidiuæ metum omnem expellunt, tales concoctionis & maturationis notas esse antea diximus. Infidis uerò apparentibus uariis & grauioribus casus superuenire solent, imminetque semper recidua. Ijs igitur, quæ in morbis acutis præter rationem leuant, fidem habere non oportet: nec contra terrere ea nos magnopere debent, quæ præter rationem mala afferunt, huiusmodi enim quàm plurima infida sunt, & permanere, atque perdurare diutius non solent: etenim cum morbus uehementior hominem occupat, qui illico le-

nior factus sit, nulla uel sudoris, uel uomitus, uel alui sordiam, uel sanguinis profusione corpore nactu facto, nullis preterea concoctionis signis apparentibus, huiusmodi tunc morbi lenitati plane confidendum non est. nec si preter rationem difficulter spiritum ducat, aut deliret aut vehementer febre fuerit conflictatus, aut magno rigore correptus eger, nullus animum perturbare metus debet namque hec insida sunt, tantumque abest ut mali quicquam prænuncient, ut bonum quoque interdum iudicium quam primum subsecuturum significant, nisi si cruditatis notæ subsint. Atque non hæc tantummodo præter rationem accidere dicimus, verum etiam, quæ aliter in morbis ac ratio dicat succedunt, ut in Thaso ijs euenit, qui cum destillatione ab acrioribus humoribus concitata laborabant, & siti minime uexabantur. Quod tamen si perditæ nonnunquam sit virtutis indicium, tamen præter rationem id accidisse dicimus, quoniam cætera, quæ subsequerentur indicia, mala non erant. Quare vehementer reprehendendi sunt nonnulli, qui cum mali aliquod leuamen, præter spem accidere vident, continuo lætantur, quasi tunc primum æger ad sanitatem perducere videatur, tamen ex antecedentibus tum signis, tum symptomatibus perniciosissimis minime fidum malorum leuamentum futurum facile prænunciare possumus. Nesciunt illi malorum leuationem protinus fieri, cum naturæ interitus apropinquat, & calor naturalis plane extinguitur: Ergo minime fidendum si ab ægroto cum morbis feris notis, aut sine signis, id est præter rationem febris aliquando decedat, quanto enim perniciosioribus antegressis signis melius se habere uidentur ægri, tanto morbus magis pestiferus est. Postremo quædam *εμμεν* vocantur, quæ sub vno ægritudinis genere continentur: quædam verò *εμμεν* appellantur, quæ eiusdem speciei morbum indicant: quædam verò neque genus unum, neque speciem eandem habent. Pluribus autem eiusdem generis uel speciei signis coæseruatis non modo species uel genus affectus certius cognoscitur, verum etiam eius magnitudo perspicitur etenim si insanix comma adiuncta fuerit, ea cerebrum malè habere demonstrabit, certiorque nostra erit cognitio, affectus verò maior continuo videbitur. Cum autem, & ex naribus sanguinis stilla accesserit, iam non certior, sed perfectam & absolutam cognitionem nos habere censendum est. Cætera uerò etsi ad morbum ostendendum plane inutilia esse videantur, & ad prædictiones conscribendas, tamen eorum cognitio maxime necessaria est, cum de morborum exitu pronuntiare volumus, id est cum perpẽdere volumus, utrum commodè, an perniciosè

niciōse æger se habebit. Tunc enim medicus cuncta, quæ in corpore apparent, signorum & symptomatum genera perpendere necesse est: in curationibus morbi naturam, quem curandum suscepimus, præno-
scere oportet, in prædicendo signorum uel prioriorum, uel eiusdem
speciei, uel generis coaceruatio facienda est: nili enim ea, quæ quam-
dam habent inter se societatem, coniunxerimus, morborum prognos-
tica uera esse non possunt. In acutis uero morbis non omnino cer-
te prænunciationes sunt, tum ob subitam in iudicijs humorum, qui
morbum concitant, mutationem, tum ob eorundem ad alium lo-
cum expulsionem, celerrimi autem in illis motus sentiuntur, qui ta-
met si ab humorum natura & consuetudine, qui morbum faciunt,
longe non discedant, tamen vix credas, quàm celeres sint. Vix prin-
cipium aliquando morbi numerabis, cum eius iudicium instare uide-
bis. Pleuresi uix aliquis correptus ad pulmonem subito materia
expellitur. Multos ego uidi Angina occupatos (quod malum prin-
cipia partium, quæ uitam præstant, obsidere solet) quam dum lenio-
rem factam speras, ad pulmonem protinus recidit, hominemque
continuo iugulat. Præterea Peripneumonia mortifera uexato repen-
te excitato in cruribus abscessu morbus abstergitur, & e contra, hu-
moribus in parte aliqua, quæ nullo ferè in honore apud medicos est
hærentibus, nihil mali subesse videtur, interea accidit aliquando, ut
illico sub ipso iudicio ad primariam & nobilissimam aliquam partem
exerusa materia illa perniciem protinus afferat. Humorum enim
tanta est aliquando mobilitas, leuitas, ac (ut ita dicam) Fluxibilitas,
nec non & in natura uirium roboris tantum aliquando est. (cum ta-
men vix ac ne vix quidem appareat) ut in prognostico cuius effuge-
re ac vitare offensionem minime liceat: huc accedunt meatus mini-
me laxati, quos permeant, penetrantque huiusmodi humores, qui
oculis, ac sensu percipere non possunt, quod reconditiore sint: quamo-
breum cum ea res difficultatis plurimam habeat (quam enim in partem
inclinatura materia sit à medico præsentiri minime potest) vigilan-
dum, minimeque leuiter à nobis laborandum, ne admoniti peccemus
labamur. Qui medici sumus, & quanti ipsa declarabit in huiusmodi
morbis præsentio, quemadmodum ancipiti prælio cum pugnatur,
partæ uictoriæ prima, summa, ac maxima denique gratulatio est, quod
eius iudicium difficillimum fuerit, sic & in dubio morbi, naturæque
pugnæ euentu sanitate recepta medici quos in præfagitionibus ni-
hil planè præterit, quod difficile iudicium antecesserit, inde maxi-
mam laudem colligere solent. Si peccabimus, Hippocrates ipse

Ioannis Baptista Donatij .

nos uindicabit, quocum melius superioribus seculis omnino actum non est. Qua propter paululum expectare, nos quæ ipsos sustinere debemus, ne quid prius prænunciemus, quàm quæ solent esse mutationis humorum iudicia ac vestigia præcurrerint. Illa uerò sunt, calor, color, gravitas, dolor, & pulsuum doctrina subtilior: etenim si cutis color, aut calor commutetur, prurigoque protinus accedat, indicabit, humorum ad cutim eruptionem. Quid dolor? nonne ubi dolor, ibi protinus morbus concitari semper solet? at nos cunctando, quæ humorum mutationem præmostrant, ac præcinnunt, aut cõtemnimus, aut ab alia causa ea pendere posse probabiliter disputamus; cum tamen Hippocrates nihil vnquam in morbis contemnendum esse scriptum reliquerit, nihil enim quod à natura planè recessit, facile est; etenim si eã ægritudinẽ paruam esse affirmaris, illius fortasse curatio difficillima erit, & si grauissimam ægritudinem rectè perpenderit, tu tiffissimam reperiēs. Iecur uel lien paruo sane dolore affligitur, dum id nihil esse dicimus, inflammatiõ augetur, dolor increfcit, febris magis ac magis urget. Inflammationem tamen continuò præter opinionem accessisse dicimus, cum multa, eaque minime uulgaria natura signa extulerit, ut humorum magnum motum protinus expectandum esse minimè ægra cogitatione assequi possemus, modo id diligenter animaduertissemus. Quid ergo censes, inquires; Auctor sum, ut in morbis curandis lente minime agamus; Simul hac aliquid interuenerit, continuò meditata omnia habeamus incõmoda, quæ æger accipere potest, cuncta uerò extimescenda sunt: cum omnia tuta tranquillaque in ægrotis sunt, tunc cuncta oportuna morbo sunt, nullum symptoma quamuis paruum extenuandum. Somnum non uidit hac nocte ægrotus, caue dixeris, interdium forte dormiuit, sed hoc tibi præpositum sit, quod si eger biliosis humoribus maximè affluat, capitis dolore afficiatur, vrinæ descendant perlucidiores, aut in illis nihil omnino subsideat, fieri posse, ut ille delirio corripiatur. Dolet iecur, lien, colligete, meditare accuratius, num ad illas partes humores affluere atque illabi facile possint. Post aures cutis rubet, malæ & oculi rubescunt, humores commoti quorsum euadere possint diligentius cum animo nostro tractandum est. Quamuis enim cuncta minime adsint signa, quæ ad solent certa, perpetua, pathognomica, scrupulos tamen omnes, quoad potes, de illo symptomate, quod subsequutum est, quod ceteri tantopere contemnunt, exime, laborantibus partibus opem aliquam asser, eas confirma, fulci; incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt
iam

iam facta ægritudinis, quæ uel cum incipit, uel cum facta est, ex muneris functione affectæ partis, & ex ijs, quæ non modò in ea notamus, uerum et ex ijs, quæ extruduntur, facile à nobis cognoscetur. Hæc si reputabis, cogitabisque, nihil te posthac fallit; morbus exitum habebit cum animo tuo congruentem. Methodicos interea irrideamus, qui perfectum tantummodo morbum agnoscunt; nihil prætereæ; quod medicum incertis suspicionibus irretiri nolit. Verum quæadmodum optimi agricolæ nascentes herbas, imperitos uerò grâdiores vix cognitas habent, sic methodicos perfectos tantummodo morbos perspicere sinamus. At clarum præstantemque medicum, quæ nondum irruerunt ægritudines, sed quæ oriri & excitari vix incipiunt; egregiè tenere postulemus. Signorum prædictorum differentia cum bonis, tum malis signis adiungi facile possunt; nam certa signa cum bona, tum mala esse possunt, dilucida, insignia, fida, & bona & mala esse possunt. Atque notæ omnes magis & minus esse & dici possunt; eodem modo magis & minus insignia, aperta & fida dicuntur; quidam enim gradus dantur inter singula signa, quæ gradus diligenter à medicis obseruandi sunt, & memoria mandandi, ut quoad eius fieri possit, certam de morborum euentis coniecturam facere valeamus; maiorem enim fidem habemus illis signis, quæ ex loco affectu emanare videntur, quàm illis, quæ extrinsecus accedere videmus; nec non coniectiois notis plurimum tribuimus; secundo loco humorum ad inferiores partes secundum rectitudinem translationi. At non hoc tantum, uerum etiam eorum magnitudo, & copia perdiscenda est: namque si parum certa de morbi exitu diuinatio erit, animaduertendum, quæ numero, quæ dignitate indicia uincant ac superent. Quæ res non modo in prælagitione, uerum etiam in morborum æ sedium affectarum inuestigatione summopere obseruanda est, nam cum anceps de morbi exitu coniectura esse videtur, tunc ad signorum tum facultatem, tum dignitatem, tum numerum respicere protinus debemus; pauca enim & magna (ut ita dicam) æstimatione digna, multis ac minimis anteferri solent. Multa uerò paucis, quorum æquæ sit auctoritas semper ferè anteponuntur; & minima ad maxima adiungere, at texereque debemus, ut ea expressiora illustriora rataque reddamus; illorum etiam additamento cuncta certa, explorataque fiunt. Certa, aperta, insignia, fida pluris apud nos esse debent, quàm incerta, dubia, obscura & infida. Cuncta uerò diligenter perpendenda sunt, nam (ut Hippocrates scriptum reliquit) perituros ac conualituros pueros, atque alios ex signis omnibus conijcere oportet, ueluti sigillatim

sigillatim de singulis perscriptum est. Hoc quamplurimi audientes planè non intelligunt, cum enim aliquod indicium prauum in morbis superuenire vident, uitamque ægrum producere obseruant, inane illud ac futile signum esse clamitant, & bonis apparentib; indicijs ægro extincto falsum esse Hippocratem exclamant: qui nunquam animaduertunt, interdum à multis bonis indicijs malum unum magnum ynci: & è contra à multis malis unum bonum, quamuis magnum sit, facile frangi solere. Neque uerò etiam sat est horarum vires, magnitudinem, numerumque cognoscere, verùm etiam eadem conferre inter se oportet, sunt enim quædam praua, quæ alia alijs maiora sunt, aut minora, quorum vires verbis quantum possumus distinguenda sunt, quod Hippocrates egregiè præstitit, qui quædam perniciofa quædam ualde perniciofa, quædam perniciosissima uocauit. In bonis item quædam salubria simpliciter appellauit, quædam magni momenti esse dixit, nonnullis admodum adijecit plus est enim, si scribatur magni admodum momenti esse, quàm si simpliciter dicas, magni momenti esse aliquod indicium. cum autem omnia indicia uel bona, uel mala sunt, difficile non est futura prædicere, nec non si bona malis & plura & maiora apparuerint, ægroti salus omnibus explorata erit: si mala plurima & maiora quàm bona, spes nulla salutis erit. At cum indicia mixta fuerint viribus ac facultatibus propè paria, tunc medico exercitato opus est, quique in re medica exercenda ea sæpenumero notarit atque obseruauerit, Neque igitur tantummodo vires indiciorum, quæ inter se similitudinem quandam habent, conferre debemus, ut bona cum bonis, sed etiam bona cum malis: namque huiusce modi collatione ea quoque, quæ præter rationem superuenerint, cognoscemus. quod idem Hippocrates luculentè hisce uerbis tradidit. Necessè est eum, qui rectè prouidere debet, qui ab exitio liberari possunt, & qui minus tuti videntur, nec non qui morbi diuturniores, qui breuiiores sint, signa perdiscere, eorumque vires expendere ac distinguere, quemadmodum nos de urinis, sputis, nec non de his, qui alii quando simul pus & bilem ex pectore expuunt, ceterisque alijs distinximus. Principiò enim cognosces, quæ nam signa præter rationem superueniant; deinde minime extimesces; postremò unde orta fiat, & ad quid nam indicandum nata, apudque sint, patefacies; Exquiras enim necesse est, num una præcipua pars in corpore affecta sit, an morbus humores, qui in uenis comprehenduntur, ac concluduntur, occuparit. Deinde quæ nam potissimum virtus in periculum adducatur, unde exitium ægro comparatur; etenim, superius ostensum est,

tria esse, quæ corpus nostrum regunt ac moderantur. Postremo eius
 uirtutis bona, & mala indicia expectanda sunt. Fac enim esse uim
 illam ac potestatem, quæ à cerebro fluit minime affectam esse, nec nõ
 corporis particulas alias nullas laborare, totius autem morbi fontẽ
 atque originem esse, si breui ex putrescentibus humoribus ortam.
 Si igitur inter principia huiusmodi ægritudinis in urinis bona appar-
 uerint indicia, æger interire eo morbo nullo modo potest. Quapro-
 pter quamquam aliquod superueniat signum, quod metum afferat,
 non modò terrorem non incutiet (quod quàm plurimis medicis
 euenire solet) sed etiam iudicium præcurrere censebis: si etenim, &
 ægris aliquando capitis dolores consequuntur, insaniunt, ob eo-
 rum oculos tenebrosos, aut flauos quædam uersantur, illorum acies
 hebetior redditur, ventriculi dolor subsequitur, difficultate spirandi
 vexantur, præcordia contenduntur, morbo ad exitum properante:
 præterea venter reddit malis moribus prædita mulier, ex pectore &
 uentriculo eadem profunduntur, extrema quoque quamuis nigrescen-
 tia, & fere intermortua sint, timendum tamen non est huiusce mali,
 qui futurus sit exitus; namque sæpe numero huiusmodi humorum
 emissionibus ægri facilius spirant, magis appetunt, melius dormiunt
 dolor lenitur, ac citius pristinam valetudinem assequuntur, firmiores-
 que tandem euadunt; eaque, quæ excernuntur, manifestam dant si-
 gnificationem corpus sentinam eicere, naturamque præter spem
 prælo morbum superasse. Pone nunc cæteris partibus minime affe-
 ctis cerebri tantummodo tenuem membranam inflammatam esse. Si
 inter initia morbi urinx crassiores sint, & in ijs multa & crassa subsi-
 deant, aliusque biliosa reddat, somnique paululum accedat; tametsi
 æger uocem vix excitare possit, colli dolor adsit, febris exardescere
 videatur, obrutumque oculorum fixum aliquo habeat, lingua aspe-
 ra, sicca, tremula sit, insomnia manifesta, sputa frequentiora accedant,
 cum tamen nihil conspuent, vigilix minime tranquillæ, uomitus cru-
 ginosis, surditas, iactatio superueniant, mingere verò minime recorde-
 tur, tamen nunquam prædicam hisce casibus ægrum uitam protinus
 finituram. Existat etiam, aliquis, qui lateris dolore grauius conflicte-
 tur; is si sputum protinus mixtum ruffo quodam appareat, uel cum
 sanguine admixtum, quod nullo negotio expuat, & spiritum ex faci-
 li ducat, extimescere magnopere non debemus febrem, quæ in dies
 magis ac magis intendatur, insaniam, iactationem, linguam nigram,
 ruborem faciei, & alia, quæ ægros mirifice affligere solent. ea enim
 pugnx summa contentione pugnatæ signa sunt. Urinx vero turbatæ

Ioannis Baptiste Donatij.

& alui magna illuuiēs haud dubia nobis præbent argumēta naturam perniciosam sentinam exhaurire, iamnamque hoste profligato victorem fore. In suppurationibus si ex pectore expuunt leue, album & unius coloris egri, tametsi febris protinus non conquieuerit, cibi fastidium, potionisque desiderium etiam nunc vrgere uideantur, uenter minime coactam reddat, urinx rubicundiores ferantur; tamen spes est hominem saluum fore; tanta est illius signi uirtus ac facultas, cui cetera meritò cedunt, subiectaque sunt indicia. Quintum etiam adijciam exemplum, ut res ipsa fiat illustrior. Esto aliquis, qui dysenteria oppressus deiciendi maxima cupiditate vexet, febris in dies aggrauescat, cibi nullum sit desiderium, aut potius illius summum fastidium, sitis vrgeat, præcordia videantur inflammata, quæ dolorem etiam afferant, si huius coacta magis uenter reddiderit, in eoque ille perseuerauerit, sanari egger facile poterit. Id enim indicium est maxime certum, insigne fidum, eiusdemque cum morbo generis. Talia verò sunt, & illa quæ uel ex humorum morbos generantium ad inferiores partes translationibus, uel ex concoctione & oruditate sumuntur, ad quæ perpetuò respicere ac recurrere debet, quicumque rectè atque ex præceptis artis in morbis prælagire desiderat. neque uerò necesse est ea hoc loco iterum inculcare, præsertim cum illa ab hac tractatione maxime sciuncta, remotaque esse intelligamus. Ergo in omnibus morbis, in quibus materiæ maturatio antecesserit, & moderatè & tranquillè egri morbum tulerint, quamuis horror eos repente corripiat, uehemens febris vrgeat, delirium, animi defectio, iactatio superueniat, de ægroti tamen salute desperandum non est: ea enim minime maligna sunt indicia, sed iudicij paullo post futuri certę notæ: etenim natura humores eam excruciantes, cum egregiè vicerit, maturationemque absoluerit, quicquid inutile est, ac superua canem, tunc secernere ac segregare protinus conatur. Id si præstat nullo negotio cognosci potest, cum ex præteritis, tum ex morbi genere, magnitudine, tempore & denique superuacancorum ordine, quantitate, & qualitate. Ex præteritis si perpendemus, num signa emissionis humorum antecesserint. Ex morbi genere, si qui humores morbum excitarint, accuratius cogitabimus. Paruus morbus magnam humorum effusionem ferre nequit, si magnus fuerit, morbi tempus spectandū, in statu enim humorū profusiones plerumque prosperos habere solent exitus. Inter initia verò & in augumēti principio exitiales. Perpendendus præterea ordo effusionis, etenim si sudor per totum corpus æqualis est, bonus, si inæqualis, perniciosus.

Quanti-

Quantitatem attendimus hoc pacto . etenim modicus sudor bonus est, immodicus verò malus . idem de alui illuue, sanguinis ex naribus effusione sentiendum, in iudicijs humorum profusione exigua esse nullo modo possunt, etenim si morbum abstergere debent, exiguas esse qui possunt ? Exigua humorum depulsiones pessimæ sunt, & indicant aut materiæ copiam, quæ à natura propter eius acrimoniam diutius ferri minime potest, aut naturæ infirmitatem, quæ quidem conatur materiæ copiam, qua premitur, expellere, at præ imbecillitate planè, quod uoluerat, præstare minime potest, eadem verò defectu profusiones pessimæ sunt, defectio enim ipsa cum per se periculosa sit, tum uerò si subito superueniat, spem omnem salutis tollere uidetur: magna enim id ex causa pendere necesse est, quam & metuere & attendere diligentissime debent medici . Qualitatè uerò consideramus, nū sudor calidus sit, tenuis uel frigidus, & malè olens . humores si tales extruduntur, quales maxime debent . His accedunt præsentia, etenim pulsus creber, imbecillus quæ in ijs, qui commode minime sudant, reperitur, ægri frequenter respirant, iactantur, animum despondent, eorum uox tenuior est, faciei color ex rubro pallidus fit. Rectè autem atque ordine sudantibus contra crexior pulsus est, respiratio faciliior & lenior, symptomata imminuuntur, ipsi ad somnum procliuiiores sunt ægroti, & coloratiores, læti denique & erecti ad sanitatem recuperandam . iudiciorum quædam imperfecta esse, quædam absoluta, quædam infida, quædam fida, quædam periculosa, quædam tuta, quædam obscura, quædam manifesta, quædam sine signis exercentur, quædam cum signis bonis quædam denique bona, quædam mala esse nemo ignorat . Imperfecta sunt quæ morbum omnem planè non depellunt. Infida seu incerta, cum morbi recurrunt, periculosa, quæ cum grauioribus symptomatibus exercentur. obscura, quæ eduntur sine humorum emissionem, aut abscessu manifesto. sine signis ea fieri dicimus, quæ à nullo antea die præmonstrata sunt . mala, quæ ægris perniciem afferunt . contra absoluta sunt, quæ morbum planè absterguunt, fida, in quibus morbi nunquam recurrunt, tuta in quibus exitum habet morbus absque periculosis symptomatibus. manifesta, quæ habent aut insignem humorum emissionem, aut certè abscessum. Cum bonis signis illa eduntur iudicia, quæ prænuncij dies antea significarunt . Bona autem, quæ ad sanitatem ægrotum perducunt . Illud hac in re minime prætereundum, quod accidere sæpe solet, ut in aliqua sede affecta materia maturitatem capiat morbi totius materia nondum concocta . Etenim Cratistonaæti qui apud Heracleum ha-

bitabat, & scymni tullonis ancillulæ, tumores, qui post aures excitati sunt, ad suppurationem perducti sunt, cum tamē uterque paullo post vita migraret. In uno & eodem quoque morbo euenire aliquando potest, ut una & eadem materia, uno & eodem in loco exputrescente tota simul maturitatē minime assequatur; sed pars tantummodo quedam maturitatem percipiat, pars uerò longe absit à concoctione: quod in Herophontis historia obseruauimus, qui non l. X. sed XVII. die planè iudicatus est. In æterogeneis humoribus, quos aliquando febres continuas, & malis moribus præditas concitare uidemus, sæpe notamus morbo minime senescente, concoctionem alterius humoris urinam nonnunquam repræsentare, alui uerò sordes minime maturitatem assecutas fuisse: etenim fieri potest, ut qui in venis melaericiæ humores conclusi sint, concocti minime sint, qui uerò conuexum iecoris occuparunt, maturitatem perceperint. Et si materia, quæ putrescit, partim tenuior, partim crassior sit: si in principio putrescat ea quæ crassior, deinde ea, quæ tenuior est, morbi accessiones semper crescendo antecedunt: tenuior enim humor citius multò incenditur: si pars tenuior primò exardescit, deinde pars crassior, accessiones tardius occupant: materia enim crassior, tardius inflammatur. Ea res plerumq; peritos est medicos fallit, qui cum materiam quædā maturitatem ceperit, totam concoctam esse arbitrantur, & frustra sperant morbum depulsum esse, cum tamen acrius aliquando vrgeret & premere ægrotantes videamus. Quid? non ne multiplicibus morbis aliquando ægri affliguntur, qui non vno & eodem tempore iudicia subeunt? Hoc apertè admodum in ea muliere, quæ in littore lecto tenebatur, animaduertimus: etenim cum febris, quæ grauiter affligebatur. V. die depulsa fuisset, alio morbo, qui neruolum genus potissimum occupauit, XIIII. planè liberata est.

His præuis indiciorum vires expendamus, & quantum studio & diligentia consequi possumus, tentemus à malis bona, pestifera à salutantibus secernere ac distinguere: verbisque eorum vires, quæ tum qualitate tum magnitudine continentur, præcipue & sigillatim notare, designare, atque illustrare aggrediamur. Qualitatem signorum appellamus eorum bonitatem vel malitiam: Quantitatem uerò cum vel magis vel minus bona, aut mala uel sunt, vel certe pronunciant. cuncta uerò hæc signa similitudinis, uel dissimilitudinis methodo inuenta ac reperta sunt, quod ipsemet Hipp. inter initia libri prognosticorum egregiè tradidit. Principiò quidem egroti facies considerari conuenit, an similis sit ijs, qui bona vtuntur valetudine. De hac uerò

uia ac ratione multa scripsimus cum in nostro medico apparatu, tum
verò in primo nostrarum defensionum libello. Plura reperiuntur in
nono de Placitis Hipp. & Plat. Quædam in lib. de Regno apud Pla-
tonem in extrema propè pagina. omnes enim scientiæ cum similibus,
tum dissimilib. cunctis propositis, in unumque collatis unam quandâ
formam spectantq. constituunt, quam ideam ille appellare solebat.
nunc uerò pauca hæc, quæ ad hunc locum maxime pertinere uidentur
persequamur. Similitudinum igitur ac dissimilitudinum quædam
facillimam habent cognitionem, quædam uerò difficilem. Illa nullo
negocio cognoscuntur in morbis perniciosis. Vrinæ nigræ & in uiris
& mulieribus pelsimæ sunt. In salutaribus uerò morbis, bene & fa-
cile spirare magnum momentum habet ad salutem ægrotorum præiudi-
candam. & urinæ optimæ sunt, in quibus subsidet album, lene, ac æqua-
le aliquod. Illa multò difficiliorem obtinent cognitionem. Supi-
num iacere manibus & collo & cruribus porrectis minus bonum est.
At ita iacere solent multi, qui grauitè non egrotant: nostri tu huius
seculi imbecillitatem & mollitiem. oculi ardentes, vox, quæ clangore-
m habet, & in uentrem iacere nullo negotio medicum fallere pos-
sunt: quidam enim ita cubare consueuerunt: nonnulli uocem (ut ita
dicam) clangosam habent, multos noui quibus a natura tributus est
oculorum obtutus uehemens, feroxq. Hæc à medicis diligenter con-
sideranda sunt, ne in huiusmodi signis, quæ ordine statim distribue-
mus, dignoscendis, turpiter decipiantur. Sunt enim quædam pro-
prietates corporum, hominumque sine quarum notitia non facile quic-
quam in futurum præfagiri potest. duplex enim natura humano ge-
neri tributa est, altera communis, quæ regit & gubernat uniuersos, al-
tera uerò, quæ propria uniuscuiusque est, & hoc ab illo. sciungit se-
gregatque moribus consuetudine, doctrina, uocis sono, ex ijs, quid-
utique in unoquoque morbo euenturum sit, prædicendum: cui igitur
hæc noua non sunt, hisce adiungenda sunt & morborum genera: etenim
sæpe numero in quibusdam morborum generibus à certis quibusdam
aeris tempestatibus concitatis, vulgòq. homines occupantibus hæc
potius quam illa signa uel symptomata uel consequuntur uel salutem
prænunciant: & quæ modò peiora, grauioraque erant, modò leuiora,
tandem meliora euadunt. id commodè in pestilentibus morbis obser-
uamus, quorum putredinis genus aliud atque aliud esse quotidie ui-
demus: ametsi ab iisdem prorsus aeris qualitibus excitatum sit, qui-
bus in morbis ac febribus in præfagiendo alia via & ratio ineunda no-
bis non est, atque illa, quam reperit Hipp. quaque usum fuisse noui-

Ioannis Baptista Donatij.

mus Galen. & Hipp. notare scilicet illis tempestatibus debemus diligentiſſime naturam & ſignorum & dierum, quæ cum iudicia afferunt, tum verò eadem præcurrere ſolent; & eorum vim ac dignitatem (ut ſupra poſui) accuratiſſ. perpendere, quod & perpetuò præſtitiffe Hipp. obſeruauimus. Ergo ea quibus iudicia cognoſcimus aut ſimilia ſunt, ac diſſimilia, ut ſcriptum reliquit Hippocrates. Signorum quædam ſimpliciter bona ſunt, quædam mala, quædam media. Primum igitur ueniant in medium optima ſigna, ea enim quæ pro hominum ſalute ſcribuntur ab optimis ſignis, quaſi auſpiciis principia ducere debent.

Signa valde magni momenti ad ſalutem.

Bene autem, & facile ſpirare valde magni momenti ad ſalutem præiudicandam in omnibus morbis acutis, quos febris confequitur, & XL. diebus iudicia ſubeunt, cenſere oportet. Huic adiungitur ciborum appetentia. Vrinarum color bonus humorum copia laborantibus maximum ſignum eſt; cum uerò craſſiores nō ſunt, diuturniorem morbum fore indicant. Plus eſt ſi ſcribatur magni ad modum momenti eſſe aliquod ſignum, quàm ſi ſimpliciter dicas magni illud momenti eſſe.

Optima.

Optima, quæ *αἴψα* Græce vocantur ſigna, perpetuò unū aliquod oſtendunt, aut certe raro fallunt. Et cum ijs, quæ deſperatum hominem eſſe ſignificant, eſſe minime poſſunt; quin ne cum ijs quidem, quæ mortem ſubeſſe pronunciant, namque fieri non poteſt, ut ambo ſimul eidem inſint; etenim ſi alterum in uno reperitur ægro tante, alterum ſubſiſtere nullo modo poteſt.

Cuncta uerò in morbis hoc pacto perpendere debemus. Principiò quidem ægroti faciem conſiderare conuenit, an ſimilis ſit ijs, qui bona utuntur valetudine, præcipuè verò an ipſæ ſux ipſius ſpeciem gerat, inſpiciendum, quæ ſi illi par, ſimiliſque eſt, optima merito appellabitur facies. Cubantem ægrotum offendi à medico oportet in latus aut dextrum aut ſiniſtrum, manibus collo, & cruribus paulum reductis & toto corpore modice flexo, qui ferè ſanè quoque iacentis habitus eſt. Optimè autem cubare dicuntur ægroti cum ſanorum iacentium habitum imitantur. Sudores optimi habentur in acutis morbis, qui in diebus iudicialibus profunduntur, & febres protinus depellunt. Præcordia optima ſunt, quæ ſine ullò doloris ſenſu æqualiter mollia in vtraque parte ſunt. Ex ſuppuratioribus hæc optima ſunt, quæ in exteriorem partem feruntur, quæ par-

uz sunt, & quàm maxime foras delatæ. Quæ uerò in interioribus partibus erumpunt, optimæ sunt, quæ nihil habent commune cum exterioribus partibus, sed sunt contractiores, & dolores minimè afferunt; & tota exterior pars vno & eodem colore prædita est. Pus uerò optimum est, si est album, æquale, leue, cuique nulla odoris fœditas accesserit. Optimum est corpus, quod æqualiter molle, & calidum est. Quod autem ad somnos pertinet, quemadmodum secundum naturam cōsueuimus interdum vigilare, noctu dormire oportet. Ea, quæ aliùs profundit, optima sunt, si mollia, si coacta, si eodem tempore extruduntur, quo secunda valetudine æger assueuit. Quod ad copiam uerò attinet, conuenientia esse oportet ijs, quæ assumentur. Quod si talia emitti contigerit, inferior venter sanus erit. flatum sine sono, & crepitu exire optimum est. Optima vrina est, in qua, quod subsidet album, leue, æquale sit, idque perdurauerit, donec morbus iudicium subierit, indicat enim optatam securitatem, & morbum fore breuem. Inter ceteros autem, hi maxime superstites relinquuntur, quos febris eodem post puris eruptionem die dimiserit; & qui citò cibos appetuerint, & à siti vendicati fuerint. Quod si venter eorum pauca & coacta reddiderit, & pus album & leue, & eiusdem coloris superuenerit præterea uerò à pituita liberum, & sine dolore ac tussi uehementiori edatur, bellissimè hæc potissimum ratione, ac celerrimè ad sanitatem ægri reducuntur: ceterum in pulmonis inflammationibus magnis & periculosis, abscessus, quicumque in crura descenderint, vriles sunt: optimi uerò sunt, qui, dum spūto maturescit, oriuntur: etenim si tumor & dolor superuenerint, hominemque male habuerint, spūto pro ruffo purulento reddito, ac extrudatur, æger incolumis & saluus seruabitur, & abscessus sine ullo doloris sensu celerrimè auferetur.

Placidissima.

Placidissima, quæ à Græcis *ἀναίσχυτα* appellantur indicia lenem & facilem morbum indicant, facillimam quartanam, cum scriptum reliquit Hippo. Leniss. interpretatur. Lenis autem facilisque morbus ille est, quem nullo labore, leniterque ferunt ægrotantes: nam febres, quæ continenter affligunt, usque ad iudicia molestijs ac sollicitudinibus miserrimos nos habent: quapropter tristius feruntur, & meritò implacidæ vocantur. *Placidissima* signa cum ijs, quæ desperatum hominem etiam significant, minime superuenire solent; quin ne cum ijs quidem, quæ mortem subesse ostendunt: etenim fieri non potest, ut hæc quæ aduersa sunt, simul eidem insint. Hippocrates uerò placidis-

stum non multo, si in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur, ualde prodest, euenit autem ijs, qui tumores duriores, & qui dolores afferant, in præcordijs habent, priusquam viginti dies pertranseant, ut in prima circuitione sanguis è naribus profluat & quidem ualde prodest nonnulli codices admodum habent.

Bona *αγαθα*. Bonum signum appellamus, non quòd eo superueniente continuò æger ad sanitatem peruenturus sit, sed quòd sua uì hoc aliquid est. & quæcunque simpliciter bona sunt, sapius talia esse videmus. Bona cum mortiferis & perniciosis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demonstrant esse possunt, tametsi bona sint ex ijs, quæ certa, insignia & maiora indicta esse diximus; atque sumantur, ex ijs uiribus, ac potestatibus, quæ corpus totum regant, ac gubernant. Boni autem sudores sunt, qui æqualiter per totum corpus erumpunt, illisque fit ut facilius multò morbum serant ægrotantes.

Nubeculæ verò, quæ in vrinis innatant, albæ, bonæ sunt. Perpendendum in vrinis, in quibus nubeculæ innatant an summa petant, an potius in imum deferantur, nec non quibus coloribus præditæ sint; illæ, quæ deorsum feruntur cum prædictis coloribus bonæ sunt, ac laudandæ. Signa autem bona hæc sunt: facile ferre morbum, ex facili spirare, dolore minime conflictari. materiam nullo negotio ex pectore expuere, corpus æqualiter calidum esse, & molle, liti minime urgeri. Quod verò ad vrinas, alui illuuiæ, somnos & sudores pertinet, talia esse debent, qualia iam pridem a nobis scripta sunt, quorum singula cum subsequuntur, scire opere precium est, nihil ægrotis incommodi cadere posse, bona enim sunt, atque si cuncta hac ratione concurrerint, ægri interire non possunt. Somnus, qui insaniam depellit, bonus est. In cunctis morbis ægros optimè sapere, & quæ imperantur, facile sumere, bonum, hoc non modo bonum, verum etiam maximum bonum appellatur. Ventrem nigra reddere bonum. Sudores febri occupato si inciperint III. ægitudinis die, aut V. aut VII. aut IX. XI. XIII. XVII. XXI. XXVII. XXX. XXXIII. boni sunt, hi enim sudores iudicia afferunt. si in febribus continuis liuida, cruenta, & mali odoris, atque biliosa eruperint cuncta mala sunt, quæ verò commodo naturæ depelluntur aut per aluum, aut per vrinas, bona. Morbus regius si VII. aut IX. aut XIII. die ægro febre occupato superuenierit, bonum, modò præcordia dextra molliora sint. In diuturnis intestinorum leuitatibus ructus acidus superueniens, qui prius non aderat, indicium bonum

est. si ijs, qui atra bile vexantur, & insanijunt, hemorrhoides accesserint bonum: lippientibus si alui profluuium accesserit: bonum. si ignis facer ab exterioribus ad interiores partes remeat, minime bonum, ab internis verò ad externa si traducatur, bonum. Angina correpto si tumor in collo appareat, bonum, foras enim morbus traducitur. Lie nosis, si dysenteria subsequatur bonum. Insaniz dysenteria, aut aqua inter cutem aut extasis si superuenerit, bonum. Quibus in ægritudinibus oculi haud inuite illacrimant, bonum, qui verò lacrimis hument minime uoluntarijs malū. idem literis consignauit 4. de m. v. 6. verò de m. u. addit in acutis morbis. cumque ægri incommode se habuerint. at eodē 6. an multæ, pauca, calidæ, frigidæ, crassæ denique sint, considerandum esse tradit. in magnis facies morbis si bona fuerit, signum bonum est, in paruis uerò ægritudinibus contraria malum. Tumores qui recurrerunt, si non eundem locum occupant, boni aliquid afferunt nec non & indicant.

Salutare *σολυτήριον* Græci uocant & non quòd sanitatem afferre potest, sed quod nullo negotio curari potest, significat. Facile morbum ferre inter salutaria ab Hipp. numeratur. igitur & cætera bona indicia hisce ex artis præceptis aggregari poterunt. Sanguinis uomitus febre minime correptis salutaris est. Alui sordes sanorum similes, si singulis diebus descenderint, sanitatem pollicentur.

Superstites, quos Græci *παρρησώμενοι, καὶ παρρησίοντες* dicunt, sunt qui salui sunt, morbisque quasi supersunt, incolumesque seruantur, qui salui & incolumes tuturi sunt, & ex facili spirant, & sine dolore sunt, noctuque somnum capiunt, cæteraque signa, quæ maximam habent securitatem, subsequuntur. Suppurationibus correptis maxime incolumes seruantur, quos febris eodem die post puris effusionem reliquerit, cibosque citius, auidiusque sumpserint, minimeque eos sitis vrgebit. Quod si uenter pauca & coacta profuderit, pusque album, & lene, & eiusdem coloris accedat, quod sine pituita, dolore ac tussi molestiori edatur, pulcherrimè ac celerrimè liberantur, quod si cuncta minime concurrerint, quibus proxima his contigerint, incolumes ac salui erunt. Sputum autem flauum sanguine mixtum non adeo multo, si in pulmonis inflammationibus inter principia morbi iuratur, incolumitatem pollicetur. Suppurationibus occupati, cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus emittant incolumitatem habent. Quibus purulentum vratur iecur, hi si purum pus & album profundant, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur, in hac uero tempestate illi, qui ex morbis euasurierant, signa quatuor sani-

tatem prænunciabant: etenim quibus aut sanguis ex naribus, aut vrinæ multæ, in quibus multa, optimaque subsidebant, profluxerunt, aut venter confusa, biliosa suo tempore reddidit, aut quos dysenteria occupauit, cuncti ex phrenitide recreabantur . Multis autem euenit, ut non uno tantummodo signo iudicia exercerentur, verumtamen cuncta simul concurrerunt, qui protectò grauius, quàm cæteri affecti fuere. attamen nullus extinctus est: locus hic non sanè admonere videtur, ut exemplum Hippo. secuti nos quoque in unaquaque tempestate signa notare conemur, quæ uel tutam ualitudinem esse, uel mortem subesse testentur, hæc ad huiusmodi tractationem nihil plane momenti habere dices: at hæc eadem ne in tam difficili ac lubrica re turpiter offendamus in causa sunt, & hæc eadem Hippo. Galenique nomen excelsò, sublimique loco nunquam non collocarunt . Veruntamen hæc eadem paullo ante.

Vtiles *auertendi*. cæterum abscessus in cruribus, in pulmonis inflammationibus magnis & periculosissimis omnes utiles sunt.

Prodest *opelusus*. Cæterum præcordiorum dolores ac tumores, nisi si fuerint inueterati, & absque inflammatione tollit murmur in altera parte obortus, & maxime quidem si edatur cum stercore aut urina ac flatu, sin minus etiam ipsum per se, si edatur, prodest, prodest etiam si descenderit ad partes inferiores . Sternutamenta in cæteris morbis pestiferis profunt . Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucae, non sine febribus processerunt, ubi magna eorum copia profluxerit, tenuis deinde prodest . Quibus in surditate & torpore parua è naribus stilla cõsequuta est, ea difficultatè affert, vomitus his confert & aluus cita.

Siquidem naturæ vires firmiores sint, & pituita uel utraque bile ægrotorum corpora referta sint. hoc uerò & illud medicum mouere oportet, at primum non modo malum, uerum etiam mortiferum est.

Commoda *sternutandi*. Commodum est & lumbricos rotundos cum ijs, quæ aluus reddit, prodire morbo ad iudicium properante .

Conducit si uerò liquida venter reddiderit, conducit, si neq; paulatim, neque crebrò, neq; sine sono profundantur, vehementer enim laborat æger cum assidue aluus resoluitur: etenim vi uel ingratissimum vigilandum est . Oportet . At inflammata præcordia, & dolorem affertentia, aut dexteræ partes, magis, quàm sinistras affectas esse, hæc omnia obseruare oportet . Quod uerò ad somnos pertinet quemadmodum secundum naturam consueuimus interdium vigilare, noctu dormire oportet . Quinimo conuenientia ijs, quæ assumentur reddere oportet, his terue interdium, noctuque semel; plura uerò mane,

quemadmodum affluevit. Crassiora uerò fieri oportet ea, quæ aluus profundit, morbo ad iudiciũ properante: oportet autem in omni morbo mollem esse ventrem, elatio uerò eius, & altitudo medioris. Sputum in omnib. doloribus, qui in pulmone & costis concitantur, nullo negotio & cito ex pectore expui oportet; nec non quicquid superuacuum est.

Soluit autem hoc uerbum frequenter usurpare solet Hippo. in ijs, quæ prorsus hominem liberant, non in ijs, quæ alteram excitant ægritudinẽ, quæ nihilominus quàm prima periculũ afferat. improprie tamen hoc pacto aliquando usum fuisse obseruauimus. Cæterum præcordiorum tumores ac dolores modò non fuerint inueterati & absq; inflammatione soluit murmur in præcordijs natum, & maxime quidem si ædatur cum stercore, & vrina & flatu. Vesicæ dolores soluit vrina purulenta, quæ albam & leuem subsidentiam habeat. à conuulsione & distentione neruorum febris superueniens liberat: febrem ardentem rigor accedens depellit. Quibus in febribus quotidie rigores subsequuntur, quotidie desinunt. quibus in febribus aures obsurduerunt, ijs sanguis e naribus profluens aut aluus soluta morbum plane abstergit. Illius, cui caput dolet, ac uehementius affligitur, pus uel aqua, uel sanguis per nares aut os aut aures effluens morbum remouet. Eum, quem singultus premit, sternutatio superueniens morbo leuat. Si aqua e uenis in ventrem fluxerit, hydropes correptis morbus soluitur. Diuturniori alui profluuio impedito sponte vomitus superueniens morbum depellit. Insani quibus varices uel hæmorrhoides superueniunt, ex insania euadunt. Dolores, qui à dorso ad cubitum descendunt, venæ scæti abstergit: tremores in febribus ardentibus supernenientes delirium inrigat. Quos in præcordijs dolor vexat sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorem tollit. Si cui leucophlegmatia impedito magna diarrhæa superuenerit, ea morbum remouet. Eum, quem febris à bile corripit, multa aqua calida ægri capiti superfusa, à febre liberat. Quibus iecur uehementius dolet, ijs febris subsequens dolorem abstergit. Quibus iuter ventriculum, & septum transuersum pituita includitur, doloremque affert; in neutrum uerò ventrem materiæ uia pateat, iis per uenas in uescicam si conuersa pituita est, morbo leuantur. Quibus in meatu urinario tuberculum concitatur, ubi illud ad maturitatem peruenerit; pusque eruperit, dolor leuatur. Sanguinis profluuia largiora ex naribus plerumque morbos abstergunt, ueluti Heragoræ; quam rem medici minime animaduertunt. Vocis gracilitatem varix depellit quæ uel
fini.

sinistrum uel dextrum testem ferè occupat, sine horum autem alterutro fieri non potest, ut planè tollatur. Dolorem vehementiorem, qui sedes inferiores occupat, surditas abstergit: itemque profusio sanguinis ex naribus. Insania magni morbi ex more concitati leuatio. Quos tussis sicca urget, ea non tollitur, nisi si dolor vehemens coxas uel crura aut testem peruadat. Coxarum doloris leuatio oculorum. distorcionem, cæcitates, testium tumores, mammarumque. Si febre urgente partes faciei graciliores fiant die impari, qui dein subsequetur febrèm propellet. Qui à quartana infestantur à morbo comitiali minime corripuntur, sin aliquem prius peruaserit, superueniatq; quartana planè liberat.

Antequam reliqua persequimur, perpendere oportet, num cuncta indicia perpetuo suam v. n obtineant, at hoc pulcherrimè traditū esse ab Hippocrate videmus, cum scriptum reliquit. Probè verò cognoscere oportet certa signa, atque alia, neque ignorandum, quod nullo non anno, nullo nō tempore mala malum, & bona bonum significent. In sententiis verò hæc literis mandauit. Melius in morbis, cum iis agitur, quorum naturæ & ætati, aut habitui, aut tempori similis morbus est, quàm quibus aliquo pacto dissimilis ac dispar est. Hæc verò minime pugnant cum iis quæ antea prodita sunt; malum enim signum, semper malum prænunciare scripsit; hoc uerò loco similitudinem & dissimilitudinem adiungit. in contrariam autem naturam signa continuò conuerti minime tradidit, sed magis, minusque bona, aut mala significare affirmat habita ratione naturæ, & ætatis, aliarumq; rerum, quæ antea enumerauimus. Quamobrem hæc in re secum ipse minime pugnat Hippo. Illud uerò cū iis multo minus congruere uidetur, quod literis mandauit Hippo. iisdem sententiis. Ijs, quæ præter rationem leuant, habenda fides non est: nam quantò leuius ac lenius (ubi signa perniciofa præcesserint) se habebit æger, tantò in perniciosiorem morbum ille incurret. Nec verò contrà terere nos debent, quæcunque præter rationem mala afferunt; horum enim quàm plurima incerta sunt; & permanere & perdurare diutius non solent. An euenta quædam aliquando bona, aliquando mala esse possunt; signa verò eandem semper naturam seruant, tametsi magis & minus malum aut bonum significare dicamus? Nam quæ bona vrinarum indicia tradidit, nunquam mala euadent; idem de sputis, de his, quæ alius reddit, intelligèdum est. Item de signis faciei, quæ sumuntur, aut ex colore, aut magnitudine, aut figura, aut denique ex iacentis habitu, præterea de nigris, aut liuidis partibus corporis & huius.

Ioannis Baptista Donatij.

huiusmodi alij, quacunque ratione affectis; cuncta enim uim propriam retinent; at non secundum magnitudinem (antea enim dictum est, ea maioris, minorisque discrimen obtinere) sed secundum genus: nam nullum signum, quod in bonorum quasi genus semel aggregatum est, à suo genere deficit; neque vnquam ad contrarium tranſit, modò propria & peculiari eorum circumscriptione, terminationeq; perpendantur. Hæc in diebus, quæ iudicia exercere solent, apparere debent. Hinc illa. Sudores febricitanti si inceperint die III. IIII. VII. IX. XI. XIII. XVII. XX. XXVII. XXXIII. hi enim de morbis decernunt. At verò multo aliter se res habet in euentibus; nonnulli enim difficulter spirant, atque insaniunt, præcordia conuelluntur, splendorem, claritatemque aliquando intuentur, ob os atq; oculos tenebrosa quædam uersantur, cæcitas ad iudicium properat ægritudo, cor dolet, labrum inferius cõtremit, abscessus aut post aures, aut aliquo alio in loco tumor erumpit, alius resoluta est, vrinx copiose profluunt, quæ omnia morbo iudicium subeunte (vt ante diximus) accidere videmus. Nonnunquam morbis ingrauescentibus consequuntur, cum scilicet inter morborum initia apparent; etenim signa iudicialia, neque in principiis neque in incremento, sed in statu morbi apparere debet. Merito igitur ab eodem Hippo. scriptum aliquando est. Quæcunque iudicia asserre solent, eaque minime exercent, aut mortem minantur, aut difficilis morborum exitus prænunciant; mortem quidem si aliquid ex mortiferis, vel euentis, vel signis accesserit, difficles uerò morbi exitus habebunt, cum sine illis signa cruditatis humorum diutius durarint. Præterea uerò si illæ notæ, quæ iudicia asserre solent, consequantur, nihilque planè iuuent, ea signa difficilior morbum iudicium subiturum demonstrant; quod si eadem nocent mortifera sunt. Iam uerò quæ obsunt signa expressiora & illustriora efficiunt cætera signa; quæ si malis morbis prædita erunt, certa magis signa existent; ueluti si cui post eruptionem sanguinis è naribus quarto die, alui proluues nigra descendisset, extremarumque partium frigiditas, sitis, æstus, iactatio, uigiliæ accederent; primum signum illud iudiciale tantum abest, vt iudicium prænunciet, ut planè pestiferum sit.

Mala. Mala signa appellamus, non quòd illis consequentibus continuo æger periturus sit; sed quòd sua vi hoc aliquid sint. neque uerò aliud malum, aliud mortiferum significat; etenim Hippo. consueuit symptomata illa mala appellare, quæ mortem solent antecedere. Quod si cui magis & minus hæc nomina significare videantur maius pericu-

p̄iculum mortiferum, quàm malum denunciabit. quæcunque verò mala simpliciter sunt, sæpius talia esse experimur. Mala signa si inter morbi principia apparuerint cum febre vehementissima summè petniciosa euadunt, multa præterea mala signa si consequantur; nullumque signum leuius superuenerit, mortis timorem incutiunt; signaque stabilitatem maiorem obtinent.

Si autem lucē refugiant oculi, aut sine uoluntate lacriment, aut peruertantur, aut alter ex his minor fiat: quæque in his alba esse debent, rubescant, aut venulæ polleant, aut nigrescant, aut lamæ, aut sordes in oculis inhærescant, aut etiam instabiles, aut ita ut humidiores sint, aut vehementius subsederint, aut squalidi & obscuri fuerint, aut color totius faciei mutatus fuerit; hæc omnia mala & pernicioosa esse censendum est, alio in loco de ijsdem sic scripsit. Quibus circumtenditur palpebra malum. malum quoque & quod arescit, ueluti spuma, lucis quoque offensiuncula malum. squalidum quoque malum: malū est si & rugæ intus fiant, nempe in tunica adnata. Mali item & concreti oculi, & qui uix uertuntur, & qui intro obtorquentur, & quæcunque talia apparent. oculorum deiectiones & peruersiones malæ. Considerare quoque oportet num oculi aliquid in somno appareat; etenim si quid albi apparuerit, palpebris non bene commissis, si id neque alui profluuium, aut medicamentum expresserit: aut ægrotus hoc modo dormire non assueuerit, malum signum, & valde mortiferum est. Si uerò pedes quoque nudet, nec his calor subsit, & manus & collum ac crura inæqualiter dispergat, ac nudet, malum est: anxietatem enim significat. Cæterum relidere uelle ægrum in ipso acuti morbi impetu in omnibus homini morbis malum est. At de manuum projectione ita sentio. Ea, quæ in febribus acutis, aut peripneumonicis, aut phrenitide, aut capitis dolore ante faciem feruntur, si carpere & frustra colligere conantur ægroti, ac festucas & floccos uestibus euellant, & de pariete paleas deducant, ea omnia mala & mortifera sunt. A quæ porrò inter cutem, si ex acuto morbo corripuerint, omnes malæ sunt: neque enim febre depellant, & magnos dolores afferunt, & mortifera sunt, caput & manus & pedes si frigida sunt, malum est ubi & uentrem & latera calidiora reperimus. Hoc verò summè perniciosum est, si in principio morbi cum febre ardentissima consequatur: & deterius signū est, si adolescenti superuenerit, quàm si senii. At uero aquosum ualde & album aut pallidum, aut viride, aut maxime rufum, aut spumosum aliquod ventrem reddere, hæc omnia mala sunt. cum sordes alui spumose descendunt, febre carnes sæpe

sæpe colliquescere demonstrant. corundem nonnunquam deiectione februm incendium extinguit: interdum verò mirificè augent. Malum præterea est, & quod exiguum est, & viscosum & album, & quod sub pallidum, aut subviride, & lene est. alui sordes speciei similes semper deiectione, malum. Nubula, quæ in urinis apparent, albæ quidem bonæ sunt, nigræ verò malæ. Perpendere verò oportet in urinis, in quibus nubeculae apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus prædictæ sint coloribus. & quæ quidem in imum feruntur. cum coloribus prædictis eas bonas esse censendum est, ac maxime laudandas; quæ verò innatant, cum coloribus prædictis malas esse, & tales minime comprobandas. Si uerò quod euomuit præsini fuerit coloris aut liquidum aut nigrum, malum esse censendum est. Cuncta verò putridis, ac foetidis odoribus prædicta mala sunt. Galen. verò mortifera esse tradit, malum est & quod maxime viride est, itemque Chlorum, & quod spumosum expuitur. Malum est si nihil planè edatur, neque pulmo expectoret, sed plenior incendatur, ac ferueat. omnia sputa mala sunt, quæ dolorem minime depellunt. Quippe mala signa his contraria sunt, difficulter ferre morbum, spiritum magnum & densum est, dolorem minime mitigari, sputum vix vi tulsicando edi, ventrem & costas calidiores habere, fronte & manibus & pedibus frigentibus. Urinas autem & ea, quæ alui reddit, & somnos & sudores veluti tradita sunt. Hæc igitur omnia nosse oportet mala esse. In quorum verò temporibus ac ceruicibus venæ apparebant, angine malæ erant. signa iudicialia si contrarium portendant, malum non modò si recu- rant, verum etiam si priorem naturam deponant, contrariamque sibi uendicent. pariter inter mala signa ea numerantur, quæ ad contraria vergunt. Quibuscunque scapulae alarum instar a tergo prominent propter caloris innati infirmitatem, hos si distillatio magna peruas- erit, siue materiam ex pectore expuant, siue non, malum. Somnus & vigilia si modum prætergrediantur, malum. Febricitantes verò planè leuiter, suo semper statu manere, nihilque corpus emacrescere, aut magis quam pro ratione extabescere, & quasi colliquari malum est. Illud enim morbi productionem, hoc uerò naturæ imbecillitatem significat. Ex morbo liberato, beneque cibum sumenti nihil pinguescere corpus, malum est. in omni morbo à mente minime deferri & cibi cupi- ditas & ad nullos cibos, qui apponantur, offensionem habere, bonum, contrarium uerò, malum. Et quantò plures apparuerint deteriores colores, tanto maiora impendent mala. Et quanto plures fuerint colores eorum, quæ uenter effuderit ui. medicamenti, minime malum est.

est. Sanguis si ex superioribus locis profundatur, cuiusque modi fuerit, malus est. Stilla verò è naribus semper mala, vel enim indicat naturam superflua excernere non posse, vel propter imbecillitatem, vel propter sanguinis crassitiam, vel partium densitatem, uel propter quædam ex ijs, vel propter hæc omnia. Quæ venter in febribus intermittentibus reddit liuida & cruenta, & quæ male olent, & biliosa omnia mala sunt: at quæ rectè atque ordine excernuntur, bona, tum quæ alius profundit, tum quæ cum vrina descendunt. Quodd si quid ex ijs, quæ vtilia sunt ex huiusmodi locis detrudatur, malum est. Febricitanti sudor consequens febre minime decedente malum; moram enim trahit morbus; & multam superesse humiditatem significat. Quibus in febribus morbus Regius consequitur ante septimum diem, malum. febribus correptos si in ventre calores vehementiores, & cordis morsus vexabunt, malum. In febribus acutis conuulsiones, & in præcordijs dolores actiores, malum. In febribus si in somnis timores, aut conuulsiones accesserint, malum. In quibus vrinæ profluunt pallidæ, albæ, malæ. maximè verò in Phreniticis huiuscemodi apparêt. Sanguine multo effuso conuulsio, aut singultus superueniens malum. Ex superflua purgatione cõuulsio aut singultus si consequitur, malum. In fluxu muliebri conuulsio, aut animi deliquum si superuenerit, malum est. si in maioribus vulneribus ac prauis tumor non appareat, magnum imminere malum significat. Tumores laxiores boni, crudi verò mali. In longis dysenterijs ciborum offensiones, & fastidia malum: quod si febris præterea accesserit, peius est. 6. autem de morbu. vu. hoc pacto, cum aliàs tum verò si etiam febris vrgeat. Pleuritide, aut peripneumonia correpto diarrhea superueniens malum. Hydropticis si tussis consequatur, malum; si crura illis intumore sunt, adiunget alio in loco. Regio morbo occupatis, iecur durius si fiat, malum. In morbis acutis cum febre quasi ingemiscientium suspiria mala. In morbis acutis frigus partium extremarum malum; aliquando tamen magnas viscerum inflammationes sequitur, quæ à crassis succis sunt excitatæ; quodd si ægri à viribus infirmiores sint, certior multò erit cõiectura. Cum os morbi causa est, caroque liuore decolorata est, malum. Ex uomitu singultus, & oculorum rubor malum. In morbo diuturno ciborum fastidia, & sinceræ confecti cibi emissiones malæ. Post multam perpotationem rigor & insania malum. Post sanguinis profluuium insania & conuulsio, malum. Ex Pleuritide si peripneumonia consequatur, malum. In magnis æstibus ac ardoribus conuulsio ac tetanus malum. Vulnere in capite accepto stupor aut desipie-

Ioannis Baptiste Donatij.

mia malum. Ex sanguinis (puto) puris expuitio malum. Ei, qui in iocinoris inflammationem incidit, si singultus superuenerit, malum. ex vigilia conuulsio, aut insania malum. Ex Erysipellate putredo, aut suppuratio malum. Post vehementem arteriæ in vulneribus pulsationem sanguinis profluuium malum. Et maximo partium, quæ ad ventrem attinent, dolore extremorum frigus malum. Sanguinis vomitus si sine febre consequatur, salubre est, si cum febre malum. Ea quæ excernuntur in febribus continuis liuida, decolorata, cruenta, biliosa putida omnia mala; si uerò commodo naturæ profundantur, bona; eadem ratio est eorum, quæ alius reddit; & illorum, quæ cum urinis descendunt. Et cum aliquid extrudi debet, si id quasi è cursu reuocatum fuerit, malum est. Alui illuies maxime rubicunda mala quidem est cunctis in morbis maxime verò in prædictis.

Hæc est diuersi generis signorum mirifica concursatio; hoc iocinoris imbecillitatem ostendit, illa vero coma scilicet; & sanguinis è naribus stillæ cerebrum affectum demonstrant. Qui æstus in præcordiis relinquuntur febre (vt ita dicam) in superficie placata, cum interiores partes maxime incenduntur, mali sunt, cum aliàs, tum verò in sudoribus.

At hi quamuis in totum corpus effundantur, prauis tamen sunt; neque si in superioribus prorumpant partibus ferri possunt; quòd duabus de causis maxime superuenire soleant, vel quòd virtus elanguescat, vel quòd copia planè sit oppressa. In Phreniticis inter initia mansuetudo; verum sæpe locum mutare, & iactari malum, malus quoque & frequens screatus.

Nihil profectò, hoc loco, quod phreniticis proprium sit, habet. In Phreniticis, si quæ venter expurgat, alba sunt, malum; quemadmodum in Archeocratis ægritudine notauimus; num & his torpor superueniat? rigor verò pessimus est. At illud minime perpetuum est, neque phreniticorum proprium: hoc verò non nisi cum morbus crudus est. In biliosis sinceris alui sordibus si spumantes sint, & ueluti efflorescant, malæ, cum aliàs, tum verò si lumbi antea dolore conflantur, & ciborum huiusmodi reliquiæ intestina permearent.

At hoc contigit, propterea quòd bilis acrior, & mordax est. In uocis interceptione spiritus ueluti his, qui strangulantur, promptus ac sublimis, malus. Num & huiusmodi spiritus delirium permostrat?

Incertum quidem est. Surditas & urinx, in quibus aliquid in imū non deferatur maxime rubræ, & in quibus nonnihil innatet, à mente deferi ægrum prænnunciat. his morbo regio occupari malo est; mala quoque

quoque & ex morbo regio fatuitas. His quidem vox hæret, ac nihilominus sentiunt. Puto autem depulsionem sordium alui subsequi posse, ut contigit Hermippo, qui hac de causa mortem obiit.

Hoc loco eiusdem generis signorum concursio minime continetur. Surditas in morbis acutis ac (ut ita dicam) turbulentis superaccedens mala. Sudores affluentes maximeq; circa caput in morbis acutis, ac minime tranquilli, malum cum aliis, tum si urinae nigrae proflexerint, & spiritus turbidus in hisce malus.

Hic uero malis signis perniciofa quoque adiungit. Quid ergo præcognitionem multo certiore reddit. Imbecillitates quasi propter uasorum inanitionem euenientes cum tamen nulla antecesserit humorum vacuitas, malum. Alui sordes minime depulsa & prae, nigrae ueluti caprarum stercora, vix ui expulsa & sanguinis & maribus profusio in huiusmodi casu malum.

Vnica sententia totum hoc comprehendere minime potest. Quibus lumborum dolor accessit, perduratque cum aestu, quem minime tranquille ferant aegrotantes, ijs si sudor consequatur, malum. Num ijs tremores superueniunt & uox ut in rigore id est tremula apparet?

Horum symptomatum concurfationem obseruauit, quæ prorsus ratione caret. Extrema corporis, si in utramque partem citò versentur, malum: & sitis huiusmodi mala. à moderato ferox responsio, mala. Oculi hebes, concretusque, fixus, & caliginosus malus. Vox acuta, quæ clangorè fundit, querulaque est, mala: si faciei color bonus, & magna mæstitia, malum. In morbis acutis biliosis maxime alba, spumosa, & quam bilis ambit ac circumdat alui illuies mala, malæ item & urinae huiusmodi: num hisce iecur dolorem affert?

Varia permiscet symptomata. & illud extremum semper verum non est. Sitis, quæ præter rationem definit in morbis acutis, mala est. Et urinae, quæ cum dolore descendunt malæ, & rubrae, quæ efflorescunt, retenta, itemque eruginosa malæ sunt: nec non in quibus paruæ apparent ueluti stillæ. Et vomitus varij mali sunt, cum aliis, tum si alter alterum protinus consequatur. Quæcunque in diebus, quæ iudicia exercere solent, cum summa corporis vexatione absque sudore perfunctiones consequuntur, malæ. & his si rigores quoque accesserint, mali.

Hæc ex ijs, quæ ab Hippo. benè tradita sunt, malè collecta esse nemo ignorat. Vomitus meraci, & qui angorem afferunt, mali.

Duo hæc eruta sunt ex prognosticis. Sopor an semper malus? signatio cum rigore mala: mala itè obliuio. Refrigerationes ex rigore, quæ

rursus non caleſcant, malæ ſunt. Immo verò pernicioſus Sopor eſt. Si in morbo quis, poſtquam ſudarit frigidior redditus ſit, quàm natura ipſa poſtulet, iterumque in febrem incident, malum. Ex his quoque laterum æſtus cum dolore, itemque rigor ſuperueniens malus eſt.

Diſſimilis generis ſigna coniungit. Aëſtuoſi rigores aliquantum pernicioſi, & flammea facies ſudoribus manantibus in his mala eſt.

Symptomata coniungit, quæ minime neceſſariò cum rigore conſequantur. Sudoribus aſſuſcubus ſi vigilent egroti, iterumque in febrem incidant, malum. Lumborum dolores ſi recurrerint, oculique peruertantur, malum. Dolorem peçtus inſidere, qui planè abſtergi non poſſit, cum tòrpore, malus; hos ſi febris acuta, & ardentior occupabit, pereunt.

Duarum ægri tudinum ſymptomata hoc quoque loco coniunxit. Ceruicis dolor malus quidem certe in omni febre; at peſſimum eſt ijs, quos ne inſaniant, veremur.

Generatim hoc non bene extulit namque non omnino uerum eſt. Quæ euomuntur ſi pauca bilioſa que ſunt, mala ſunt, cum aliàs, tum uerò ſi præterea egro ſomnum non capiant ſanguinis itilla è narib. malo eſt in febribus ardentibus, in quibus illarum ardor aliquando extinguitur, alique ſordes bilioſæ, aquoſæque aſſuunt, oculi denique peruertuntur, ſignum malum eſt, cum aliàs, tum uerò ſi ſtupore egri occupentur.

Diuerſorum hoc quoque loco Signorum genera congerit. Oculi uel clauſio, uel contraçtio in morbis acutis, mala. Quibus oculi peruertuntur non abſque febre, & defatigatis rigor ſi ſuperuenerit, pernicioſus; quod ſi torpor his quoque acceſſerit, malum.

Sub uno genere minime continentur hæc ſigna; quæ cum omnia grauiffima ſint, quando plura coaceruabit, tantò maius periculù ægrotis imminet. Sanguinis profuſiones contrarijs ex locis emanantes malæ ſunt, quemadmodum cum lien in tumore eſt, ſi ex dextra nare deſcenderit, atque ita ſe res habet in præcordijs, quod ſi ſudor præterea acceſſerit, deterius erit. Poſt modicam ſanguinis effuſionem, & nigrorum per aluum depulſionem in acutis morbis ſurditas ſi acceſſerit, malum. ¶ Diuerſa ſignorum genera coniungit attamen aliquid veri ſub eſt, quod planè pernicioſum eſt. Quibus ſanguinis profuſiones multæ, his temporis progreſſu aluus afficitur, niſi ſi maturiores procedant vrinæ, quæ in his, quibus poſt aures abſceſſus cõcitantur, citò parè que conſequentur malæ ſunt, nec non ita perfrige-

rari malum est. ¶ Auctoris quædam observatio est, quæ planè singularis est. Suppressa cum rigore vrina mala, subsidentia in his, quæ alius reddit, limosa, subliuida præsertim cum æger torminibus vexatur, mala est. Ex bilioso humore si vigilia consequitur, subsequi verò sæpe solet, mala. Diarrhea, quæ reddit similia his, quæ in dysenteria venter profundere solet, acredinis humorum nota est, & malum signum. Iudicium (ut ita dicam) tentatum & minime absolutum, naturam imbecilliozem esse demonstrat, ac malum indicium est. Instatio naturæ vires uinci à morbo significat; concitatur autem interdum à copia & qualitate humorum malignorum, modò hanc, modo illam partem occupantium, aliquândo verò sequitur febrem stabilem (ut ita dicam) & æstuosam; sæpe stomachi ægritudinem, atque periculosè ægrotantium nota est.

Magnum malum si in vulneribus magnis ac prauis tumor minime appareat, magnum malum est. Quæ uerò in vrinis subsident, si tennes sint, & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert quibus in sanitate id consuetum non est. Suffocatio uerò in hisce valde mala. ¶ At hæc duo sunt mala indicia quæ necessariò minime se consequuntur. Absurdum. quicumque in febribus, aut alijs ægitudinum generibus voluntariè lacrimis hument oculi, absurdum non est, qui uerò involuntariè illacrimât, absurdum, at 6. de m. v. hoc malum, illud uerò bonum esse asserit.

Prauum. Præua sunt, quæ ab ijs rebus, quæ secundum naturam se habent, maxime distant; Materia, quæ maturitatem assequi non potest, præua est. Humores quoque quacunque in corporis parte defluant, si acriores sint, præui sunt; Morbi denique in quibus iudicia nõ exercentur, cum tamen exerceri solita sint, maligni sunt, & nota illa præua est. Quicquid præuum est, non continuò perniciosum existit; etenim signis præuis simpliciter dictis si non adsunt, quæ ad solent, à periculo æger tutus non est nisi si secundum rationem ægrum leuent; etenim si absque signis concoctionis defierint, redibunt quidem, at hominem continuo non tollent. Quæ uerò tanta præuitate prædita signa sunt, ut inter perniciosa numerentur; quòd hæc quidem medicriter præuis infida magis sunt; nullam præstare queunt securitatem, nullamque salutis spem afferre, cum sine apertis concoctionis notis desinant. Etenim postquam temporis diuturnitate læsio haud vulgaris, ac (ut ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redibunt signa pro malitiæ suæ magnitudine periculi magnitudinem procreantia. Quapropter signis perniciosis antecedentibus si morbus

Ioannis Baptista Donatij.

morbus præter rationem lenior factus est, inter pernicioſa ſigna merito aggregantur: namq; cum morbus repetit, repetit autem ſerè ſemper, ægrum ad interitum ducit. Prauum aliquando apud Galenum plus eſt quàm mortiferum.

At ſubſidentia in urinis craſſiores polentæ ſimiles prauæ ſunt. *uonſa* at ſumma eorum, quæ circa vmbilicum, tenuitas & colliquatio praua. *uonſa* tumores præter rationem morbos ſedantes, prauu, ueluti Andronici F. eryſipelas recurrit. *uonſa* Stilla è naribus praua, quæ ſi nigra eſt, ſemper in pernicioſo morbo apparet. pedes & manus in acceſſionibus tardius & non rectè caleſcieri, prauum. Ciborum faſtidium ſignum prauum eſſe ſæpe à nobis dictum eſt. In hoc caſu reperiuntur nonnulli, qui & ſi habent ad omnes cibos offenſionem, nonnulla tamen deſiderant, & aliqua edunt, & hoc prauum ſignum eſt: nonnulli, quæ deſiderarunt, ubi guſtarunt, reſpuunt illico, ac nihil præterea ſumunt, & hoc peſſimum eſt; at hi, qui nihil edunt, & nihil planè appetunt, extinctionem naturalis uirtutis quæ totum corpus alit, augetque indicant: ſi inter morbi initia acceſſerit, aut in ipſo ægritudinis impetu, cum vires adhuc firmiores ſunt, nihil mali præterea indicare ſolet; natura enim tunc moderatè deſiderat alimētū. Quod ſi id in totius morbi declinatione contigerit, ut in diuturna naturæ imbecillitate, aut in immodica inanitione, periculum oſtendit; deſterior fit ætate; etenim ſi hoc in pueros cadat, qui auidius appetere ſolent, nec permanere poſſint, niſi cibo & potione multa impleantur: cibus enim intereſt maxime ad eorum incrementum; magnum quoddam pueros in ciborum faſtidio inſolenti detrimentum accipere omnino cenſendum eſt. Sæpe obſeruauimus ſi inter initia ægritudinum ad ciborum faſtidium uomitus cum poſt prandium, tum verò poſt cænam acceſſiſſet, peſſimum ſignum eſſe, atque adeo mortem maturiorẽ denunciare; præſertim ſi his quoque alia quædam mala, aut peſſima conſequantur indicia, quæ inter maxima connumerentur. Nauſeam iudicij aliquando ſignum eſſe nouum non eſt; in peſtilentibus uerò morbis, malum. In uoluulo ſatietas & faſtidium paruum eſt. Alui illuuiæ & vrinæ, ſi pinguedine præditæ ſunt, prauæ quidem ſunt, at minimè mortiferæ. Prauum & ſi pauca quacumque ex parte excernuntur.

Id contingit, uel quòd ea ferri amplius non poſſint à partibus affectis, uel naturæ imbecillioris nota eſt, quod plura non extruſerit, ſi ex naribus ſanguis erumpat, cum ſudores uel adſint, uel ſuperuenerint. perfrictio prauum indicat morbum. Poſt ſanguinis profluuium nigrorum

grorum ex aluo eiectione mala, praua quoque sunt valde rubra, num uerò huiusmodi profluvium quarto potiss. die eueniat?

In singularibus scilicet uersatur; atque concursione diuersi generis symptomatum coaceruat.

Praua admodum: urinx turbata & in quibus nihil planè subfidet, prauæ admodum sunt.

Maligna. Malignitas est morbus adiunctus morbo iam præter naturam, id est additamentum quoddam morbo iam constituto; hoc enim habet præterea, hocque adiungitur ipsi morbo ipsa scilicet malignitas, quæ & morbus ipsa est. Hinc Galen. in lib. de Criticis scriptum reliquit, quod eo quod varijs morbis pars aliqua constabat, & diuturnioribus, continuò maligno morbo quoque uexaretur. Humores maligni non modò prauis sunt, quòd a natura descuerint, uerum etiam quòd insidiosus, & subdoli sint, hoc est latenter morbum excitare solcant, malignitatis enim proprium est, alterius rei speciem præ se ferre, alteram uerò planè instituere, ac efficere: contingit aliquando, ut in tumoribus præter naturam materiæ resolutionem expectemus, cum interea morbus membri corruptionem sanemoliat. Malignorum morborum proprium item est, ut leniores aliquando fiant, paullo uerò post actius insint, & magis affligant. Signa maligna dicuntur, quæ securitatem quidem omnino minime pollicentur, at interitus periculum apertum non significant, cum tamen ab illis ea perniciës, quæ summa est, egrotis latenter numquam non comparetur. Hæc morem ægritudinum significant; Mos autem ægritudinis, eiusdem modus, & qualitas est; & quantò magis à malignis. Longius aberunt, & ab ijs, quæ cum grauiss. signis consequuntur, tantò mortem afferent tardior. Maligna signa media sunt inter praua & ueneno prædita, quæ uel maiora, uel minora uel plura, uel pauciora apparent, quàm morbus, uel ipsius causa postulare uidentur: atque nonnunquam etiam nulla prorsus superueniunt. Hæc medicos imperitos maxime fallere solent, qui in perpendendis symptomatibus, quæ ex alia causa efficiuntur, ad aliam referunt, cum tamen minime propter eius obscuritatem cognitu aliquando difficilia sint. Dysenteria maligna appellatur, quæ ab acrioribus humoribus excitari solet. Morbi, qui non modo clam, & furtim homines iugulant, maligni censendi sunt, uerum etiam quorum symptomata repente & sine causa euanescent, atque præter rationem ægrum recreant. hæc si perniciosiss. signis antecedentibus notentur, inter perniciofa signa aggregantur. vri-
na nigra ex Galen. I I I. I I I. die si descenderit, malignitatis morbi magni-

magnitudinem ostendit. maxime uerò augetur eius magnitudo à symptomatibus superuenientibus, ut si febris malignæ cardialgia, locorū muliebrium dolor, & vigiliz accedant. humores maligni non nisi uehementiores morbos concitant. Cum humores antea prauī, mox maligni euaserint plurimumque in malignitatem processerint, mortifera symptomata superueniunt. venena quoque quæ tota essentia homines perimere dicuntur, maligna sunt. Maligna, prauaque aliquando veteres auctores cōiūgunt: vlcera, quibus pili defluerint, malis moribus prædita sunt, at alio in loco vlcera circūcirca glabra scriptum reliquit. Extrema frigida, sitisque cum antea maximè afflixisset, nunc minime vrgeat, maligna mortiferaque signa esse tradit Galen. Sudores perpetuò manantes at non ex toto corpore, frigiditas extremarū partium perpetua malis moribus præditos morbos denuntiant. A lute item cita, quæ biliosa, pauca, syncera, tenuia, acriora reddat malignitatem & acrimoniam humorum indicat. Sitis, vigiliz, anxietas, iactatio, uomitus, sudores, qui morbos non finiunt malis moribus præditum morbum indicant. Humorū in principem partem conuersus omnem morbi lenitatem tollunt. In morbis malignis summæ corporis partes uel in vnius semihoræ spatio modò calidiores, modò frigidiores fiunt. Morbi quoque malignitatem indicant ea, quæ iuuare debent, & minime iuuant. Maligna sunt, quæ repente euanescent. Ascensus ueluti bubonum gemina habentium cum aliorum tum potissimum viscerum maligni sunt. In principio febrium ardentium rigere proprium malignitatis signum est. Fastidiosum esse ægrum, signum malis moribus præditum est. Acrysis id est nulla exercita iudicia humorū malignitatem sequuntur. Si in febribus feruentiss. ex naribus pauca profuunt, signum malis moribus præditum est, sanguinis uerò copiosa eruptio morbis minime malignis superuenire solet. Scillatio è naribus humoribus minime maturis, qui ad caput ferantur, humorū malignitatem magis indicat, quàm parotides. Anxietas malignæ febris indicium est. Desipientia magna malis moribus morbum præditum esse demonstrat. Oblata id est, quæ assumi imperantur, cum nihil iuuant, malignum morbum significant. Præcordiorum contentio mollior, significat nullam ex partibus exterioribus, quæ in abdominis musculis sunt, inflammatione occupari, sed uel septum transuersum, uel iecur, uel lien; morbus uerò protinus malignus est.

Hæc si sine tumore est, non magnam inflammationem portendit; eaque sinam tantummodo partem iocinoris obsidere demonstrat. Cum uerò

verò retrahitur uel distenditur, id accidit, uel propter inflammationem septi transuersi, uel propter principium neruorum malè affectum, quòd neruos ad se retrahit, qui pertinent ad septum transuersum propter propriam inflammationem. Sordes alui combusta igne scintillam præcordiorum, hoc est iocinoris nota est.

Symptomatum egritudinem indicantium concursio, quam Græcis *συνδρομή* appellant, morbi speciem demonstrat, symptomata uerò, quæ subsequuntur uel benignitatem, uel malignitatem morbi indicant. Febres ex præcordiorum doloribus malis moribus præditæ.

At hoc minime uerum est, at aliquando Galen. humiditatem, quòd testes occupasset inflammationemq; ibi concitasset, continuò malignum esse dixit. Oris ventriculi dolor cum præcordijs intentis & capitis dolor malis moribus præditus, & non nihil (ut ita dicam) inhelosus. num hi repentino mortem obeunt: ueluti Dysodes. Huius quoque urinae maxime fermentatae descendebant, atque faciei, rubor suberat.

Alia atque alia hoc loco symptomata coniungere nititur, ut alibi sæpe. Febres, quæ somnos, lassitudinem, caliginem, vigilias, sudores afferunt, malis moribus præditæ sunt.

Mala symptomata per se dispersa unū in locum frustra cogere nititur, non enim necessariò simul excitantur. In febribus dolores, qui ad præcordia usque pertingunt absque uocis emissionem, si sudores non depellent, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint, unā cum febre feruentissima, & si alius cita accesserit, periculosum. vulnera sanguinem fundentia cum sudore maligna, cum tria anni tempora uitiosè se habuerint, morbi malis moribus præditi consequentur.

Minus graue: Si igitur inter principia morbi species huiusmodi fuerit, & nondum ex cæteris coniecturam facere possimus, interrogare oportet, num eger uigilauerit, aut alius cita, aut inedia antecesserit. Quòd si horum aliquod reperiatur, minus graue erit, cognoscuntur autem hæc vnius dieculæ spatio.

Periculosa. Nam & sputum flauum, purum, sincerumque periculosum est.

Minus periculosa. Si uerò tumor præcordiorum alteram tantummodo partem occuparit, minus multò periculum imminet, si sinistram tantum obsederit.

Non bonum. Post sudorem horror non bonus. Si senibus supra quā deceat medicamentò alius ducatur, singultusq; accesserit, nò bonum.

Minus bona. At verò supinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis, minus bonum.

Damnare. Verum etiam pinguedines in vrinis innatantes araneorum telis simillimas damnare oportet, sunt enim colliquationis signa. Perpendere uerò necesse est in vrinis, in quibus nubeculae apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus prædictæ sint coloribus: namque quæ ad imum feruntur cum coloribus prædictis eas bonas esse censendum est, ac laudandæ sunt, quæ uerò innatant cum coloribus prædictis malas esse & tales damnare oportet.

Minus securum *ἰατρὸς ἀσφαλὲς*, sputum autem flauum non multo sanguine admistum, si in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur prodest, si verò septimo die aut posterius minus tutum est.

Piora, deteriora. Quantò autem plures instrumentorum cuiusque generis functiones, & vires aut imminutæ, aut deprauatæ: aut denique sublatae sint, tantò deterior est morbus. Si uerò alio tempore sedat somnus, quàm cum secundum naturam assueuerit, peius est. His uerò peiores sunt laminosæ, albæ uerò & tenues ualde malæ: at his omnibus deteriores sunt furfuraceæ, *κακίαι*. Nam simplices, syncerique uomitus deteriores sunt, si enim longe post doloris initium expuerit, quod flauum sit, aut fuluum, aut quod multam tussim afferat, & non ualde permixtum sit, deterius est. In longis intestinorum dysenterijs ciborum fastidia mala, quòd si febris quoque accesserit, peius. Sanguinis profluvia contrarià ex parte mala sunt, ueluti si lië in tumore sit, & ex dextra nare sanguis profundatur, eodem modo se res habet in præcordijs. at cum sudore quem *ἰσίδρωρ* appellat Proth. auctor, uel circa caput, & thoracem prorumpens uel si ex toto effundantur corpore, peius est.

Non magnopere perniciofa. Urinæ quidem oleosæ, quæ ad candidiorum vergunt colorem, abiecto colore pallido, humorum significant cruditatem, quæ uerò adeo pallidæ sunt, ut ad flauum proxime accedant, biliosum calorem indicant; hæc quidem salubriores minime sunt, at non magnopere perniciofæ. Lingua fuliginosa; & sicca non omnino perniciofa. Lingua sicca morbi siccitatem demonstrat. Rigores cum calore maxime aliquantum perniciosi. Non ualde mortifera. urina oleosa, non bona, sed non ualde mortifera. si uerò minus erunt exitalia signa, mortis tempus prorogant.

Minus perniciofa. Ac si digiti & pedes penitus nigrescant, minus perniciosi sunt quàm liuidi, ueruntamen cætera quoque signa perpendere oportet.

Magis

Magis periculosa. Si uero grauitatem sentiant cum toto corpore, tum uero manibus & pedibus magis periculosum est. Infania, quæ cum risu accedit tutior est, quæ uero serio magis periculosa. Febres quæcunque non intermittentes, tertio quoque die increſcunt, magis periculosa sunt.

Magis pernicioſa. urinx tenuiores & nigriores pernicioſe magis. Valde mala. Quibus ~~adpra~~ adiunctum est, perpetuo unum quoddam ostendunt, raro fallunt. Quæ uero in urinis subsident, si tenebres sunt & alba, valde mala sunt. Dentium stridor perniciem affert, quibus in sanitate id minime consuetum est. Suffocatio uero in hisce ualde mala.

Hoc quoque loco alia, atque alia symptomata simul connectere frustra nititur.

Pessima. Pessima indicia perpetuo unum aliquod significant, & raro non indicant. Cæterum residere uelle ægrum in morbi ipsius impetu, in cunctis morbis acutis malum est. Pessimum uero pulmone inflammato, Pessimi autem sudores frigidi sunt; & si tantummodo caput, facies, ceruix sudore madent. Tumor in præcordiis durus & dolorem afferens, pessimus quidem est, si tota præcordia occuparit. Quæ uero suppurationes magnæ sunt, & lata, & in exteriore parte non feruntur, minimeque acuantur, pessimæ sunt. Pus uero nigrum, inæquale, & minus leue pessimum est. Pessimum est somnum oculis neque noctu, neque interdiu uidere. Difficultas respirandi, delirium, uigilæ inter pessima numerantur indicia: at tum in uiris, tum in mulieribus nigra urinx pessimæ.

Nisi si a partu sint, & nisi si menstrua suppressa sint. in pueris uero æquosæ. Urina nigra sæpe mortem, morbi semper diuturnitatem, aliquando reditum declarare solet.

Perniciosam aliquando uocat Galen. Sputa sunt pessima nigra ueluti descripta sunt. Pessimum quoque signum est ægros non licere, non appetere cum appetendi vis, ac facultas non modo debilitata, uerum etiam prorsus extincta est. Quibus etiam spiritus sublimis adiungebatur pessimæ angina erant; hi enim etiam planè incendebantur. Alui sordes nigrae, ueluti sanguis niger sua sponte eiectione & cum febre & sine febre pessimæ sunt. Infermiorum insaniæ pessimæ ueluti Trasmontis. In Phreniticis, si quæ ueter extrudit, alba sunt, nolum. Quemadmodum in Alchecratis egitudine notauimus. num & his torpor superueniat? Rigor uero pessimus est.

Galen. perniciosum uocat, præsertim cum morbus crudior sit. vox

si suppressa est, cum animi deliquio pessimum est. Vrinę si in morbis acutis supprimuntur, quod vesica frigidior reddita sit, pessimum. Galen. uerò malum tantummodo esse affirmat. idem & urinas suppressi obseruauit in spurio causo. Colli dolor malus quidem in omni sebre, pessimus autem in his, quos ne insaniant, ueremur.

Singulare hoc generatim extulit. In perfrictionibus, quę iudicia afferre solent, magna sanguinis profluvia si superuenerint, pessima sint.

Perniciosa *ἐλεεινά*. Signum perniciosum hominem moriturum significat. Perniciosa signa cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quę longitudinem morbi demonstrant, esse possunt: tamen si bona sint ex ijs, quę certa insignia, & maiora indicia esse diximus, nec non sumantur ex ijs viribus ac potestatibus, quę corpus totum regunt, ac gubernant. Perniciosa sunt, quę eo prauitatis deuenierunt, ut prauis infida magis sint, nullamque præstare queunt securitatem, nullamque spem salutis afferre, præsertim cum sine apertis concoctionis notis desinant etenim postquam temporis diuturnitate læsio (ut ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redeunt signa pro malitię suę magnitudinem periculi magnitudinem procreantes. Perniciosa signa si primis diebus indicatoriis continenter in morbis acutis apparuerint, sexta vel septima hominem rapiunt, nili si æger firmior sit a viribus, quem aliquando undecimum diem attingisse obseruauimus. Si uerò in cæteris diebus consequantur, exitium moram aliquā interponit. Perniciosa si apparuerint, nullumque signum lenius consequatur, mortem pronunciant. Signis perniciosis antecedentibus si morbus præter rationem lenior factus est, inter perniciosa signa merito aggregatur; nam cum morbus repetit, repetit autem ferè semper, ægrum protinus ad interitum ducit. Cum perniciosis signis virium naturę semper coniungenda diligens consideratio, contemplatioque est; sine hac enim animaduersione certi nihil pronunciare possumus, morborumque tempora maxime latent, quę præuidere hac tantummodo ratione diligens potest medicus. Magni, vehementesque morbi viribus infirmioribus perniciosi sunt.

Namque si oculi lucent refugiant; & sine voluntate lacrimantur, aut peruertantur, aut alter altero minor fiat, aut quę in his alba esse debent rubeant, aut uenulę pallent, aut nigrescant, aut lamę aut fordes in oculis inhærescant, aut etiam instabiles & facti tumidiores sint, aut vehementius subsidant, aut squallidi aut obscuri fuerint, & color totius faciei mutatus; hæc omnia mala, & perniciosa esse censendum est.

est. Quæ verò stercorea uaria sunt, diuturniora quidem cæteris sunt; ac nihilominus perniciofa. Oblivio, ætior id est partium resolutio inter signa perniciofa aggregantur. Sopor symptoma perniciosum est, si uel ob insignem perfrigerationem cerebri, aut infirmitatem facultatis fieri contingit; & aliquando perniciosissimum eundem appellat Galen. Sanguis verò probè fluens, abscessusque iudicium non exercens, sudores multi morbum non abstergentes perniciofa signa sunt. Sanguis si ex naribus stillat, signum perniciosum est. Corporis grauitas planè consumptam esse eam uim, quæ corpus mouet, demonstrat. Vo- cis priuatio perniciofa. Sopore occupati inter morborum principia vnà cum capitis, præcordiorum, colli dolore somnum minime capientes num phrenitici sunt? & si hisce è naribus sanguinis guttæ excideant, perniciosum tum aliàs, tum verò quarta die. Partes, quæ in faucibus posite sunt, in acutis morbis si absque tumore dolores afferant minime graues, & iugulare nullo negotio possint, atque cum æger hiarit, os claudere & aperire minime possit, mente ægrum minime consistere significat, ex huiusmodi malis ægroti de mente deiiciuntur, & perniciosè affecti sunt.

Ex huiusmodi symptomatibus necessariò subsecuturam phrenitidem conicere minime licet. Mentis errores cum uoce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremulæ mentem depellunt, durities his perniciofa est.

Hæc in aliis quoque morbis obseruantur, nec perpetuò phrenitidem consequuntur. Minimè tranquillè, placidèque ferre morbum cum frigore, febre & superiorum partium sudoribus phrenitim prænunciant, ut Aristagoræ, præterea verò & perniciosum est.

Quæcunque nunc percurrit symptomata, alias quoque febres cōsequi possunt. Urinæ, quæ profluunt ægris minime recordantibus perniciosæ. num hæc sunt, quasi quæ in imum in illis deferri solent, conturbasses?

Huiusmodi urinæ species in uno aut altero ægrotante tantummodo obseruauit. Dentium stridor perniciosus est, quibus in sanitate consuetum non est. Si in febre voces incluse, quæ quasi neruorum distentionis modo accidunt desinant in eam, quæ cum silentio est extasim, perniciosum. Qui nigra iterum euomunt, cibosque fastidiunt, delirant, quosque in pubi paruus dolor urget, qui oculos feros, aut clausos habent, eos medicamento purgare minime necesse est; perniciosum enim esset.

Nihil planè momenti hæc nōs sententia docet. Neque in febre

Ioannis Baptista Donatij.

bre deficientes, neque comatos medicamentis purgare oportet; perniciosè se habent.

Nullò negotio possumus cunctos morbos enumerare, in quibus perpurigare minime licet. Aegroti si cum duritie perfrigescant, perniciosum. Si uenter tenuia reddiderit, ægerque ea non senserit, si mens consistat perniciosum veluti hepatico.

Magna verò ex parte ea mordere solent. Repentinis Apoplexijs si minimè acuta ac ardens febris sed lenior & diuturnior subsequatur, perniciofa, ut Numenij F.

At Galenus nihil eam prodesse solere testatur. Fauces, quæ sine tumore dolores afferunt, summamque exhibent molestiam, illicoque prope strangulant, perniciosæ.

Indefinitè, & ut vulgus hominum loquitur, scripsit. Cum oculi peruertuntur non absque febre & lassitudine, rigor si superuenit perniciosus.

Multa grauique symptomata frustrà coaceruat. In febribus dolores, qui ad præcordia vsque pertingunt sine vocis emissionem, si sudores non depellunt, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint non absque febre ardentiori, & si alius aceruatim ciborum reliquias eiecerit, periculosum.

Nihil planè docere videtur. Manus tremulæ capitis, collique dolores afferentes surdastri, nigra densataque mingentes, quibus hæc sunt, in his nigra teneri, perniciosum.

Superuacaneum est nigra expectare, cum perniciosiora signa antecesserint. Vox compressa cum virium infirmitate, cathocoque perniciosæ sunt.

Singularia tantummodo litteris mandat. Qui inter morborum principia vrinis concoctis sudore madent, ij si feruentis. in febre, cū morbus minime iudicium subit, refrigescant, breuique incendantur, torpore, coma, conuulsione pene correpti, perniciosè affecti sunt.

In hac sententia quædam superuacanea sunt; quædam verò graui symptomata connectit, ut solet. In morbis acutis si post nigras alui sordes sanguinem eiecerint, verè perniciosum est. Torminibus vexato ea, quæ in imum subsident, limosa, subliuida mala sunt. Num præcordia (ut arbitror) dextra dolor occupat? deficitque æger? num & abieccus post aures hoc pacto affectis oriuntur, quæ dolorem ferè nullum afferant? alius cita hisce omnibus perniciofa est.

Nihil hoc loco habemus nisi symptomatum concursationem, quæ perpetua esse minime solet.

Horribile

Horribile formidabile *de ijs*. Horribile minus significat quàm *de ijs*. Post horribile mortiferum rectè collocari potest. At si definant deinde rursus aſurgant abſceſſus, ægrique minime expuant, te bre minime definente horribile eſt; periculū enim eſt, ne deliret æger, & moriatur. Porro veſicæ duræ, ac dolentes penitus quidem horribiles ac pernicioſæ ſunt. Auris dolor acutus cum febre continuâ ac magna horribilis eſt; effugere enim nō poteſt, quin aut deliret, aut pereat æger. Fauces vlceraæ cum febre horribiles ſunt. vrinæ craſſæ non conſiſtentes ferri omnino non poſſunt.

Mortiferum *ſayatōdis*. Mortiferum ſignum non modò ijs ſuperuenit, qui neceſſariò moriuntur, ac pereunt, verum etiam his, quibus mors quidem imminet, at non continuo moriuntur, raro ſeruantur. Sæpe citam mortem prænunciat; frequentius periculum oſtendunt, quòd interitum ſæpius aſſert. Mortifera ſigna cum concoctionis indicijſ eſſe non poſſunt, immo verò neq. præcedere ſolent. Sed planè ſubſequi, præſertim in morbi incremento quæ & magnitudinem morbi ſecundum ipſius morbi eſſentiam, non quatenus cum ægroto conſeratur; & ægrum cum peſte ac pernecie ægrotare ſignificant. at verò morbi ſymptomata periculofa & mortifera cū maturationis notis eſſe poſſunt. Quæ iudicia præcurrunt, cum concoctionis ſignis (vt antea demoſtrauimus) ſimul eſſe poſſunt; etenim cum natura quædam reprobare ac depellere conatur, tūc apparere neceſſe eſt ea ſigna, quæ prænuncia iudiciorum, & iudicialia eſſe dicimus. Mortifera item cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demoſtrant, eſſe poſſunt. cum mortiferis ſymptomatibus, notæ, quæ naturæ virium robur uel infirmitatem demonſtrant, coniungendæ ſunt, atque ita demum ſecurè nunciare poterimus, de longitudine & breuitate morbi. Magnis doloribus in morbo acuto, ſi aliquod mortiferum ſignum acceſſerit, pernicioſi valde ſunt morbi. Mortiferum eſt habere labia collapſa, & in imum verſa, necnon ſi refrixerint & albeſcant. Mortiferum quoque eſt hiantem aſidue dormire, & ubi ſupinus cubat æger, eius genua ualde contracta eſſe, & complicata. Stridor dentium in febribus, qui id facere ſanus non ſolet, ideſt à puero, furorem & mortem minatur. At de manuum brachiorumque proiectione ita ſentio. Quæ in febribus acutis, aut peripneumonijs, aut phrenitide, aut capitis dolore ante oculos feruntur, ac fruſtra carpunt, feſtucasque & floccos in veſtibus legunt, & de pariete paleas deducunt ea omnia mala & mortifera ſunt iam uerò aquæ intericem ſi ab acuto morbo concitantur omnes malæ ſunt; neque enim febrem depellunt,

Ioannis Baptista Donatij.

pellunt, & magnos dolores afferunt, & mortiferæ sunt. Testes & pendenda conuulsa, doloresq; vehementiores periculum mortiferum imminere prænunciant. Cuncta cū putridis & fætidis odoribus prædita in uomitib; mala sunt, at Galen. inter mortifera hæc connumerat. Colliquationes deorsum uersus emisse, ueluti in pestilentia contingit aliquando, si uel synceræ, fulur vel leniores sint, modò putidæ omnino mortiferæ sunt. Colliquatio uerò fit, consumpta, liquefactaque à febre maligna vel pinguedine, uel molli carne. In quo morbo somniius dolorem auget, mortiferus est. Quibuscunq; in morbis incipientibus atra bilis uel supra, uel infra se ostendit mortiferum est. Si uenter eorum, qui atra bile vexantur ueluti carnes reddiderit, mortiferum. Si febre correptus deuorare saluam suam non potest, nullo in faucibus tumore apparente, mortiferum. Si febre occupato ceruix repente adeo conuertatur, ut uix deuorare possit, nullo tumore apparente mortiferum est. Si rigor consequitur febre minime intermittente, egroto iam à viribus infirmo mortiferus est. In febribus minime intermittentibus si exteriores partes frigent, interiores uerò adeo calent, ut sitim excitent mortiferum est. Vbi in febre minime intermittente simul cum delirio difficultate spirandi æger vexatur, mortiferum est. post vulnus conuulsio mortifera est. Qui tabe corripuntur, sputumque quodcumque cum tussi ediderint, si illud male olet, cum carbonibus iniicitur, & capilli defluunt, mortiferum. Tabe occupato alui profluuium si subsequatur, mortiferum. Si mulieris pregnantis uterum facer ignis occuparit, mortiferum. Percussa, perfractaque uescica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quodam intestino, uentriculo, iecore mortiferum est. Extrema liuida, sitisque, quæ minime urgeant, cum antea mirifice affluerit, maligna & mortifera signa sunt. Ea, quæ iudicia afferre solent, minimeque exercent, partim sunt mortifera, partim uerò difficilia afferunt iudicia. Inter signa mortifera aggregatur calidus uapor per cutim erumpens, si modo nares prius spiritum frigidum reddiderint. In morbis, in quibus cerebrum malè afficitur, sanguinis stilla è naribus mortifera est. Alui contentio, quæ liquida reddat, citò intumescens nescio quid conuulsiui prænuntiat, ueluti Aspasij. F. superrigere ijs mortiferum.

Ex ijs quæ semel obseruauit, generalia præcepta efferre frustra conatur. Quæret fortasse quispiam, quid putem esse causæ, cur procreationem auctor tam sæpe in suis sententijs conscribendis ostenderit. Libenter antiquos scriptores tueri soleo: etenim non me fugit, eas sententias

sententias veluti nascentis huiusce scientiæ rudimenta quædam esse. Illarum enim quædam falsæ, nonnullæ haud semper veræ, plures in dubium relictæ reperiuntur, quæ minime dignæ sunt, ut inter ceteras referantur. Neque uerò est, cur virum illum, qui sibi soli ea notare solebat, magis accusemus, quàm eos, qui illa edenda putarunt, tamen non eius nominis denigrandi causa, illarum omnibus copiam fecerunt. At uerò cum considero, uehementer nobis expedire, ut falsa, obscura, dubia ex re medica penitus explodantur, hoc munus à me adulescentes meos exigere video, & quibus modis sine offensione huiusmodi sententias scribere possimus, aperiamus. Notarum, quæ morbos indicant, quædam certæ sunt, quædam uerò magna ex parte morbos consequuntur, sed tamen certis quibusdam ægritudinibus superueniunt, nonnullæ quamuis propius ad morbos minime accedant, attamen ab illis longius non recedunt, aliquæ ambiguæ, quædam his multò magis remotæ sunt. Certa symptomata pathognomica appellantur, quæ necessario morbum semper consequuntur, ea si tuis sententijs adscribas, nunquam offendes. Indicia autem pathognomica nullo negotio cognosces, si in ea uia ac ratione, quæ signa eiusdem speciei ægritudinis præcipit, maxime exercitatus sit: etenim qui in prognosticis aliquid omnino uidere studet, is proprias singulorum morborum notas teneat, necesse est: incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt iam factæ ægritudinis. propria autem appello, quæ uel perpetuò uel solis illis morbis cœniunt. Inseparabilibus signis eiusdem speciei, & generis indicia si cōiungas, minime errabis; etenim cum unum quodque genus formis familiare, coniunctumque sit, ad singularum formarum præcognitionem maxime conferunt: cum illis enim habent haud vulgarem societatem. Quæ uerò aliquando cum ipso morbo concitantur, nonnumquam ne oriuntur quidem, ea incertos nos reddunt; quæ uerò ambigua sunt, ut uehementer, hæreamus, in causa sunt, quæ ab his longius recedunt, nominatim nos de uno quoque egroto uerba facere cogunt. Quamobrem omnes medicos, cum ad scribas scribendas animum adiungunt, ea meditari diligenter oportet, ut sine offensione antiquorum, probatorumque auctorum exemplo sententias adscribere possint. Apparet auctorem, Prorrh. mirificè delectatum diuersorum symptomatum concursatione, ac coaceruatione, in quibus (ut supra monui) querenda veritas non est. Nimium religiosos quosdam eruditos sanè homines esse audio, qui in explicandis Coacarum sententijs & ad ueritatem traducendis dies, noctesque se torquent, qui illud con-

sequuntur, ut omnium sermonibus ac scriptis exagitentur. Etenim si ueræ illæ sunt sententiæ, cum Hippo. nostri sententijs mirificè concinent, frustra quæ inculcabunt, quæ ab eodem Hippo. aliàs luculentè tradita sunt. Sin non semper veræ, cum Hippo. hoc est cum ueritate planè non concordabunt. Quare qui artem medicam hoc pacto edocere conantur non centum, sed mille annis opus est: nam quæ non quæ magna ex parte accidunt, efferunt, sed quæ ipsi in singulis egrotis obseruauerint, cum ex propria uniuscuiusque ægitudinis natura sententiæ maximè eruendæ sint. Qui igitur recte atque ordine huiusmodi sententias conscribere studet, eum & ægrorum historias perdiscere, & multos ægros inspicere, & denique logicam hisce (ut ita dicam) censuram adiungere oportet.

Mortem. Boni medici officium est, prædicere mortem & dolores grauiores, mortis signa post morborum principia consequantur, & qui de interitu, ac salute ægroti recte, atque ordine prædicere uult, is omnium signorum uires diligentissime perpendere oportet. & quæ utilissima indicia sunt, si tantum abest, ut certa ratione signant. Extinguuntur ægri cum cruda omnia minimeque matura in morbis apparent. Qui uerò morituri sunt, difficultate respirandi vexantur, delirium, vigilæ, alia uel signa pessima consequuntur. Si uerò neque in diebus, quæ iudicia asserre solent, depellatur Erysipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus cum tussi excrepetur, aut tranquillè morbum ferat, doloreque minime conflitetur, mortem prænunciat, aut ruboris renouationem. At uerò intereunt ij, quos febris protinus non dimiserit; aut ubi ipsam conquisiisse putabimus, rursus exardescens occupabit, & quos sitis quidem vexat, ciborum autè fastidium vrgebit, & si alius liquidior fuerit, & pus pallidum, siue viride, & liuidum excreuerint, aut pituitosum ac spumofum, si cuncta hæc consequantur pereunt. Quibus ex his non nulla accesserint, nonnulla uerò minime, horum nonnullos mors rapit, aliqui diutius superstites sunt, ueruntamen ex omnibus signis, quæ adsunt, tum in hisce, tum uerò in cunctis morborum generibus coniecturam facere oportet. Cum febres ardentes inceperint, signa quædā imminētis morbi præcurrebant. Etenim in ipso morbi initio febris vrgebat, acuta, paruus rigor accedebat, somnus minime consequabatur, tranquillè ægri morbos minime ferebant, sitis affligebat, frons, clauiculaque sudore mædebant, numquā uerò totum corpus, insanix, timores, tristitiæ extrema frigida, idest summi pedes & manus, accessiones diebus paribus urgebant, quarto die plurimos, do-

lores

Iores maxime affligebant, sudores plerumque frigidiores erant. Extrema non amplius recalescebant, at liuescebant, frigeabant, si minimè conflictabantur. præterea urinae nigrae, ténues, paucæ profluebant, alius adstricta erat, horum nulli è naribus sanguis profluxit, eius stilla tantummodo fusa est, nullæ recidit. Sexta die sudoribus effluentes moriebantur. Vlcus aut siue ante, siue in ipso morbo natum sit, considerare oportet, si enim moriturus est æger, antequam intereat liuidum atque aridum, aut sit pallidum, & aridum erit. Pessimè aut sunt sudores frigidi tametsi tantummodo caput facies, & ceruix sudore madeant: hi enim cum acuta febre mortem prænunciant, cum leniori autem morbi longinquitatē. Febribus acutis atque adeo ardentibus correptis qui non satis belle se habeant, minime voluntariæ lacrimæ, non sanguinis profluvium, sed mortem prænunciant. Frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem significant. Si ei, qui ebrius repente obmutuerit, distentio neruorum consequatur, ille uitam cum morte commutat. Quibus tabe occupatis capilli defluerint, hi alui profluvio accedente pereunt. Cum Empij aut Hydropici vruntur aut secantur, si pus aut aqua simul effundantur, omnino moriuntur: Eos, quos lien male habet, & tormina corripuerunt, diuturniori reddita dysenteria aut aqua intercutem, aut intestinorum leuitas occupat, atque intereunt. Hi, quos post stranguriæ Ileus occupauit, septem dierum spatio moriuntur, nisi si febre accedente copiosa urina profluxerit. Qui Gibbi ex asmate aut tussi ante pubertatem fiunt, illico moriuntur. Qui sani dolore capitis corripimur, & protinus obmutescunt, dein somnus eos opprimit, ita ut stertunt, intra septimum diem pereunt, nisi si id malum febre discutiatur. Post puris sputum phthisis, & destillatio, cum verò sputum non amplius redditur, moriuntur. Si Empijs cum vruntur, aut secantur purum & album pus profluat, minime moriuntur, si verò suberuentum, feculentum & male olens pereunt. Quibus purulentum iecur vratur, si purum pus effundatur, & album incolumes sunt, si verò qualis amurca profluat, intereunt. Quibus cerebrum corruptum est, intra trium dierum spatium intereunt: si in hos euaserint, ad sanitatem perducuntur. Quorum iecur aqua oppletum est, eaque erumpit in omentum, horum venter aqua impletur, atque intereunt. Nigra deiectio mortem indicat. Proprium ardentium febrium est profluvium sanguinis ex naribus, delirare, & mori. Cum in febribus aliquod indicium, quod nos terreat, superuenerit, uel venter liquidiora extruserit, uel animo æger concidat, uel eius vox penitus suppressa fuerit, uel neruorum distensione, singultu grauius vrgeatur, sudoresque

Ioannis Baptista Donatij.

circa faciem & ceruicem oriantur, spirandi difficultate paullo post moriuntur.

Hoc bis, terue in re medica exercenda obseruauit, nihilque habet plane perpetui. Perniciosa, si sine signis lenioribus accesserint, mortis indicia sunt. dolorem pectus insidere cum torpere malum, hos, si præterea febris ardentior corripuerit, moriuntur.

Duarum ægitudinum symptomata coniunxit, quæ alias, atq; alias corporis sedes corripuerunt. Quos lumborum dolor male habet, isque ad os ventriculi recurrerit, horridæque febriculæ cōsequantur, euomuntque aquosa, tenuia, multa, menteque minime compotes sint, atque obmutescant, accesserit nigrorum uomitus, moriuntur.

Coaceruata sunt & hoc loco praua & multa symptomata, & inepte. Quibus uoces unā cum febre post iudicium deficiunt, ij trementes, ac sopore occupati moriuntur.

Hoc autem non sæpe accidit. Aegritudines, quæ prima ipsa die cum vexatione corporis, cum suspirijs, & salutis desperatione, aut delirio corripunt, has principio vigilias atterre, deinde interitus periculum ostentare sæpissime obseruauī. Ventrem supprimi deinde post aliquot dies profluere & morbum minime minui, & quæ excernuntur male olere, mortis indicia esse sæpe usu comperi; verumtamē morbus longius tempus habebit.

Valde mortiferum, *εποδρά καὶ ἐλ' α' ν*, idem quod *καρτα* significant; quibus autem *καρτα* adiunctum est, ea semper vnum & idem demonstrāt, rarò aliter. Perpendere quoque necesse est, num oculi aliquid appareat in somno palpebris nondum commissis; si id neque alui profluuium, aut medicamentum expresserit, aut ægrotus ita dormire solitus sit, malum signum, & ualde mortiferum est. idem scriptum reliquit alio in loco. alijs tamen verbis.

Magis mortiferum. His verò magis mortifera sunt stercora nigra, aut pingua, aut liuida, aut eruginosa, aut male olentia. Mortiferæ verò magis sunt vrinæ & mali odoris, & aquosæ & nigrae, & crassæ.

Magis horribile. Si verò pronus fiat, & deorsum ad pedes scilicet lecti delabatur, magis horribile est.

Mortem proximam, & citam. Si uerò peruertatur aut liuida aut pallida palpebra aut labium, aut nasus iisdem præditus coloribus, alijs præterea accedentibus signis mortem subesse sciendum est. Quicumque igitur tumores duri & dolorem afferentes, magnique sunt, periculum mortis breuī imminere ostendunt. Si uerò præter grauitatem *υγγες* & digiti liuidi fiant, mors illico expectanda est. Celerrimam

autem

autem mortem significat liuidus vomitus, præsertim si male oleat. Quos capitis, ceruicisque dolores & grauitates cum febre & sine febre corripiunt, ij si in delirium incidunt, conuelluntur, at æruginosa quoque euomunt; atque horum nonnulli citò pereunt: nonnulli ob naturam robustiorem ij. aut iij. interdum v. die extinguuntur. Quibus cunque morbis acutis aut diuturnis, aut vulncribus aut alia ratione extenuatis atram bilem aut sanguinem nigrum alius reddiderit, postridie moriuntur. In febre non intermittente si labium aut palpebra, aut supercilium; aut oculus, aut nasus perueratur, aut minime uideat, aut non audiat, ægro iam debili propinqua mors est. Nō sitire in febre magna vel ægrum de mente deturbatum esse, indicat uel naturalem ventriculi vim (ut ita dicam) cadauerosam esse. Crassum sedimentum in urinis eorum, qui moriebantur, erat. Obmutescere, extrema non amplius calefcere, nihil mingere mortem proximam denunciant, nihil mingere in præcipiti ægrum esse significat. Torpor, ignauia, desidia uel à frigidis, crasis, aut glutinolis humoribus procreatur; vel ob virtutis extinctionem accidit, vt eger conquiescat, & torpor consequatur, symptomaque est morientium ob immoderatam intemperiem oris. Ventriculi dolor cum præcordijs intentis, & capitis dolor, nonnihil malis moribus præditum significat, & anhelitum sublimem prænunciat, num hi repeatino moriuntur? veluti Dysodes; qui urinas vehementer fermentatas habebat; & faciei ruborem. Si bibenci strepitus aquæ decurrentis, qualis in aquarum diuortijs post magnas pluuias, aut post niues calore solutas audire solemus, sentiamus, id sæpe mortem subesse ostendit.

Valde perniciofa καῖρα ἐκθρῖα, quibus καῖρα additum est, perpetuò vnum quoddam demonstrant; raro non indicant. Valde perniciofa signa, plus sunt quam mortifera. Valde perniciosi signis, si aliquod malum signum accesserit, desperatus homo est. Et si valde exitiàlia signa sunt, citò hominem iugulabunt. Si uerò frigidius ex naso & ore spiritus edatur, valde iam perniciosus est. Ex suppurationibus, quæcunque dum sputum adhuc biliosum est suppurantur, illæ perniciosæ ualde sunt. Siue biliosum illud seorsum, siue vnà cum pure expuatur. Dolores cum febre, qui lumbos occupant, & inferiores partes, si ad septuim transuersum transierint, ab inferioribusque partibus discesserint, perniciosi ualde sunt. Si uerò omnes colores idem euomat, ualde perniciosum est. Capitis doloribus magnis & cōtinuis cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi ualde sunt. Quæ uerò anginz aquæ dolorem afferunt, in exteriorenique

Ioannis Baptista Donatij.

teriolemque partem feruntur; & in faucibus tubores gignunt, pernicioſæ quidem ualde ſunt, ueruntamen prædictis diuturniores, præſertim ſi haud vulgaris rubor acceſſerit. Stridor dēntium in febribus, ei, qui à puero non conſueuit, fuiorem & mortem prænūciat. at prædicere oportet ab utriſque periculum imminere. ſi inſanus hoc faciat iam ualde pernicioſus eſt. in lumborum doloribus ſi recurrerint ad latus, malum tantummodo uocauit. Itemque tuberculum, quod ſeps uocatur.

Pernicioſiſs. Quid ſi erudiori morbo uitioſæ quoque cauſæ acceſſerit indicium, pernicioſiſſimum eſt, ut ſputum nigrū, & urina nigræ. Iam uerò veſicæ duræ, & dolorem facientes omnino quidem horrendæ & pernicioſæ ſunt. pernicioſiſs. uerò, quæ cū febre continua huiſcemodi ſunt; etenim dolores ab iſtis veſicis ortā mortem per ſe afferre nullo negotio poſſunt. Caput manus & pedes ſi frigida ſunt, malum eſt; ubi & uenter & latera calidiora ſint. Hoc ſummè pernicioſum eſt ex Galeni ſententia, ſi in principio morbi cum febre ardentis. conſequetur; & deterius ſignum eſt, ſi adoleſcenti ſuperuenerit, quàm ſeni.

Maxime terribile *ſententia*. Huic opponitur placidis. ſignum, ali quando optimū. Cuncta uerò in morbis hoc pacto animaduerteſe debemus; principiò quidem ægroti faciem, an ſimilis ſit iſs, qui bona utuntur uale tudine, præcipuè uerò an ipſe ſui ipſius ſpeciem gerat, conſiderandum; quæ ſi illi par eſt, optima merito eſto; ſin contraria fuerit, maxime terribile eſt. Naturæ uerò maxime maleficæ, & quæ ſignis maxime terribilibus febres ægros corripuat. I V. die, aut citius multò iugulant.

Maligniſs. His contraria ſecuriſs. ſunt. Naturæ uerò maxime maleficæ, & quæ ſignis maxime terribilibus febres ægros occupant. IV. die aut citius iugulant.

Timor. Verendum maxime eſt, ne qui biliola, aut cum pure ex pectore expuit, interiturus ſit. XIII. die, niſi ſi aliquod bonum ſignū acceſſerit. Si uerò neque poſt urinam dolor mitiget, neque veſica molliatur, & febris continua fuerit, in primis morbi acceſſionibus ægrum moriturum eſſe maxime pertimeſcendum eſt.

Deſperatus homo. Dolores cum febre, qui lumbos & inferiores partes occupant, ſi ad ſeptum tranſuerſum tranſierint, ab inferioribusque partibus diſceſſerint pernicioſi ualde ſunt. Quapropter cetera quoque ſigna perpendere oportet; namque ſi aliquod malorum ſignorum præterea acceſſerit æger deſperatus eſt. Si Hydropicū tuſis

tulsis corripuerit, desperatus est.

De medijs signis.

Media uerò signa, quæ molesta ita esse solent ægrotantibus, ut tamen sine pernicië sint, re ipsa verè media sunt, nò cogitatione & coniectura tantummodo informata. Ea enim sententia quæ ita scripta est. Is, qui septima die biliosa & pus ex pectore expuit, ne XIV. intereat, maxime timere oportet, idque medium mortis indicium est, & (ut ita dicam) medium mortis impetum significat. huic si reliqua media signa accesserint, nempe corporis constitutio, ætas, vires, regio, anni tempus, hic XIV. morietur, si verò bona superuenerint, mors ad XVI. proferetur, aut ad XX. Sin ad mala redibunt, intra septimum & XIV. morietur quod si senio confectus sit, viresque habeat imbecilliores, temperamentum calidius & siccus, Autumno verò in morbum inciderit, mors illico post VII. imminet, IX. scilicet, aut X. ad summum.

Incommoda ἡ λυσιτελία καὶ αλυσιτελία. Sudores optimi sunt in cunctis acutis morbis, qui in diebus, qui iudicia afferunt, emanant, & febrem protinus abstergunt. Boni verò sunt, qui per totum corpus emittuntur, in causaque sunt, ut homo facilius morbum ferat, qui verò hæc non præstiterit, incommodi sunt.

Difficilia. Hoc uerbum in paruis ægritudinibus & symptomatibus usurpae solent medici. Albæ alui sordes in morbis acutis difficiles. Quibus in surditate, & torpore paruum consequitur è naribus quasi stillicidium, id habet nescio quid difficultatis.

In his morbis, qui cerebrum occupant, mortiferum signum est. Vndecima die sanguinis stillæ difficiles cum alijs, tum si non semel sed iterum stillarint.

Hoc singulare quoddam est.

Suspecta. Si venter subliuida cum perturbationibus extruderit, & urinae tenues & aquosæ defunderint, ea suspecta habere oportet.

De utrisque separatim traditum est ab Hippo. quod prauæ sint.

Morbus parvus & magnus. In alui sordibus (modò eas residere permiseris, nec moueris) si quædam subsident, veluti strigmenta, quæ parua sint, parvus morbus est; si multa magnus. Et qualia, quæ per urinam & aluum profunduntur, & quæ per cutis meatus extruduntur, & si quæ alia corpus propellit via, considerandum diligenter est, num à naturalibus longius absint: etenim si parum à naturalibus distât, parvus morbus est, si multum magnus; si quamplurimû, morbus perniciosus erit. Sputum glutinosum & vehementer ab affectis partibus

Ioannis Baptista Donatij.

etibus detentum magnum morbum indicat.

Non mala. Et quantò plures fuerint sordium ventris colores, quas medicamentum deiecerit, minime mali sunt.

Difficile iudicium. Morborum quidam iudicia subeunt, quidam vero non; & quidam difficile hoc est male iudicantur; difficile verò aut molestia aut longitudine temporis diffinitur; quemadmodum facilia, quæ sine molestia, & breui tempore perficiuntur, vocantur. eorum qui iudicia exercent, quidam ægros ad sanitatem perducunt, & hæc humoribus planè concoctis eduntur iudicia, quidam verò iugulant, cū scilicet humores maturitatem nullam perceperint, aut parvam; in hisce ægroti plerumque ante morbi statum moriuntur, mala, atque adeo pessima, ac pestifera iudicia vocantur. Qui verò iudicia non afferunt, ferè omnes mortiferi aut longiss. morbi sunt, in quibus cuncta crudiora obseruamus. Qui verò difficulter hoc est male iudicant, in ijs aut concoctio quidem instituta est, sed nondum est absoluta aut, diebus, quæ iudicia minime afferre solent, humorum emissiones subsequuntur; aut parum firma, & planè incerta iudicia illa euadunt; aut perniciofa aut certè periculosa habent adiuncta symptomata; aut recidiuam tandem afferunt. Mala autem iudicia dicuntur, quæ cum naturalibus emissionibus aut abscessibus facta non modò ægros nihil iuuant, uerum quoque ut deterius se habeant in causa sunt. Quibus in febribus V l. die rigores fiunt, vix iudicia ægri subeunt. Quibus accessiones fiunt, quacumque tandem hora febris dimiserit, si postridie eadem, qua antea hora occuparit, vix iudicium exercebitur. Quæ iudicia afferre solent, illaque minime exercent, partim pestifera sunt, partim verò difficilia iudicia portendunt. Quæcumq; signa iudicia demonstrant, ea si non exercètur, difficilior morbi eadem subeunt. Quarta die superuenientes sanguinis è naribus profusiones ægrè iudicia afferunt.

Morbis incoctis. Quod crudum est, ei, quod secundum naturam se habet maxime contrarium est, magnamque ostendit partium ægritudine affectatum imbecillitatem. Signa cruditatis materiæ diutinum quidem morbum necessariò significant, sed quantum in ipsis est, neque interituum, neque conualituum ægrum portendunt. Quæ concoctionem & cruditatem indicant petenda sunt ex duobus libris primo scilicet & secundo de materiæ maturatione in morbis, in illis enim cuncta singula diligentissimè persecuti sumus. Quàndiu autem sua profuixerit vrina & tenuis morbum nondum maturitatem affectum esse significat. Raucedines & grauedines, in valde senib. minime

minime maturanur . Vrinæ turbulentiæ, & quæ subsident, concoctio-
nis cuiusdam initium significant; quæ uerò non subsident præter fla-
tuosam turbationem crassitiem incoctorum humorum indicant: vrine
nigræ certamen aliquando & perturbationem ostendunt . Vrinæ fer-
mentatæ humores naturam mouere; agitare & perturbare ostendunt;
vrinæ uerò quæ fermentantur, principio haud vulgarem crassitiem
nactæ sint, oportet, deinde leniter effervescent, & pars, quæ spiritu
magis prædita est, cum citius agitur, in tumore maiori sit, bullasq;
maiores concitet, quàm cum edebatur urina, necesse est.

Longitudo morbi . Morbus longius ducitur, cum cruda omnia
minimeque matura naturam propellere obseruamus. Signa longitu-
dinis morbi cum mortiferis, & perniciosis esse possunt, præterea uerò
cum concoctionis & maturationis notis una concurrere possunt .
Plusque aliquando significat, quàm malum.

Sudores pessimi sunt frigidi, & tantummodo ex facie emanantes,
nec non ex ceruice; hi enim cum acuta febre mortem prænunciât, cum
leniore uerò diurnitatem morbi . Qui uerò tumores in præcor-
dijs sunt molles & sine dolore, & digitis facile cedunt, diurniores
prædictis sunt . Quæ uerò uenter reddit, si varia sint, diurniora
quidem his sunt, nihilominus autem perniciosa . Si uerò vrina inter-
miserit, & nonnumquam pura edatur, nonnumquam uerò subsideat
album & lene, longior fiet morbus & magis periculosus . Si uerò
fuerit vrina subrubra, & subsideant in ipsa similia, & lenia, longius
ducet morbus hic quàm prior, sed maxime salubris erit. Quæ aut an-
ginæ eisdem dolores afferent, in tumore uerò sunt, & facies rubet,
pestiferæ quidem maxime sunt, sed diutius quàm priores proroga-
buntur, præsertim si rubor maior consequatur. Quibus uerò fauces
& ceruix una rubuerint, hæ anginæ lentius agent, & ægri maxime ser-
uantur, si & ceruix & pectus maxime rubcant, & erysipelas intro nõ
recurrerit . Quibus uerò & obscura vox accedebat, Anginæ aciores
erant, diutiusq; uexabant. Qui uerò III. V. VII. IX. XI. XIII. XVII.
XXI. XXVII. XXXI. XXXIII. sudores consequuntur, dolorem si-
gnificant, & morbum producant, & reciduas minitantur. Febricitan-
tes non planè leniter, suo semper statu manere, nihilque corpus ema-
rescere, aut magis quàm pro ratione extabescere & quasi colliquari
malum est: illud enim morbum productiorem, hoc uerò naturæ im-
becillitatem significat . Frigidi sudores cum acuta febre manantes
ægris mortem minitantur, cum leniori uerò morbus extrahitur. At-
que ubi in toto corpore mutationes acciderint, & corpus modò re-
frigeretur

Ioannis Baptista Donati.

frigeretur modo calefit, & modò hic modò verò ille color diffundatur, morbus moram faciet. In febribus abscessus, qui in primis indicij non tolluntur, cunctantur. Febricitanti sudor consequens febre non decedente malus, protrahitur enim morbus, & multam humiditatem subesse significat. Febricitantibus, si in urinis subsideat crassiora farinæ simillima, spacium morbi proferetur. Quibus in urinis bullæ innatant, illæ nephritim significant, & morbos producant. Post sanguinis profluvium rigores morbi diurnitatem demonstrant. In Pleuritide si talia ex pectore extrudantur, qualia maxime volumus, celerrime iudicium exercetur, sin minus, aut perniciës ægro protinus imminet, aut longius morbus producet. Si urinae mutationes habent, tempus indicant. morbumque necessàrio modo ad interitum, modò ad salutem se inclinare ostendit. Hæc nunc de signis habui. modò certa unicuique indicio sedes assignanda est, & unumquodque ad suum quasi gradum efferendum, & ante oculos singillatim cuncta adducenda, ut quàm facillime ea nobis in noticiam veniant. Quatuor verò gradus eorum efficiamus, in primum veniant, quæ bona sunt, ut illa de sudoribus. Qui in causa sunt, ut facilius multò ægri morbum ferant, secundum locum obtineant, quæ cum comparatione aliqua scripta sunt. Sputa, quæ dolorem leuant, cæteris meliora. in eundem ordinem redigantur, quæ valde utilia appellantur, ut ea. Sputum autem flavum sanguine mixtum non adeo multo si in pulmonis inflammationibus inter initia morborum edatur, valde prodest. Tertium locum ascendant optima simpliciter, ut illud pus album, æquale, leve cuique nulla præterea odoris foeditas accedat, & Alui sordes optima est, mollis, coacta, & quæ eodè tempore extruditur, quo secunda valetudine æger assuevit. cum his & aggregentur & illa. Vomitus commodiss. est ex pituita cum bile maxime permixtus. Postremum ordinem teneant, quæ maximam vim habere ad salutem dicuntur, ut bene, & facile spirare. Malorum itidem signorum quatuor sunt gradus. Quædam enim simpliciter talia esse dicantur, ut illa. Si pedes quoque nudet, nec his calor subsit, malum. Et quæ scripta reliquit de manuum projectione, nec non de sputis. In secundum gradum veniant, quæ comparative dicuntur, ut illa. Si verò cum toto corpore, tum verò manibus ac pedibus gravitatem sentiat, magis periculosum est. Tertium gradum ascendant ea, quæ pessima sunt, ut illa. Pessimi sudores frigidi, tametsi tantummodo caput, facies, & ceruix sudore madeant. In quarto gradu collocantur ea signa: quæ mortem subesse significant, quæ contraria planè sunt illis, quæ magnam habere

bere uim ad salutem dicuntur, ut illi. Si autem peruertatur, aut liuida & pallida palpebra est, aut labium, aut nasus iisdem præditus coloribus alijs præterea accedentibus signis, mortem subesse sciendum est. Et ualde perniciofa, ut stridor dentium in febris, qui id à puero non confuevit, furem & mortem prænunciat.

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. 63.	Melius. 62.	Optima. 59.	Valde magni momenti. 59.
Salutaria. 65.	Securius. 63.	Placidiss. 61.	
Superstes. 65.	Valde prodest. 63.	Securiss. 62.	
		Securitatem. 62.	
Vtile. 66.		Commodiss. 62.	
Prodest. 66.			
Commoda. 67.			
Oportet. 67.			
Conducit. 67.			
Soluit. 67.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 71.	Peiora, seu deteriora. 86.	Pessima. 87.	Mortem proximam, & citam. 100.
Magnū malum. 79.	Valde mala. 87.	Terribile. 92.	Valde perniciofa. 101.
Absurdum. 79.	Magis periculo- Mortifera. 92.		
Maligna. 82.	fa. 87.	Mors. 96.	Terribilia maxima. 102.
Minus graue. 85.	Minus pernicio- Valde mortife- me. 102.		
Prauum. 80.	fa. 87.	ra. 99.	Maligniss. 102.
Praua admodū. 81.	Non magnopere perniciofa. 86.	Magis mortife- ra. 100.	Perniciosiss. 101.
Periculosa. 85.	Non ualde mor- Magis terribilia. 100.		Timor. 102.
Minus periculo- fa. 85.	tifera. 86.	100.	Disperatus homo. 102.
Non bonum. 85.			
Minus bona. 85.			
Damnare. 85.			
Minus securum. 86.			

Inutilia, sūt in-Suspecta. 103. Non malum. 104. Morbus inco-
modus. 103. Difficile iudiciū. Aus. 105.

Difficilia. 103.

104. Longitudo mor-
 Morbus magnus, bi. 106.

& parvus. 104.

Haecenus ostendimus perfectam & absolutam signorum omnium distributionem, ac vires: nunc cum in morbis curandis quasi præter spem aliquando euenire obseruemus, vt ægitudines aut in abscessus definant, aut conuulsiones, aut deliria, aut animi deliquia consequantur, aut dysenteriaz, intestinorum leuitates, aqua inter cutem, parotides, puris eruptiones, recidiuæ, sâguinis profluvia, suppurationes, vomitus, capitis atque vteri dolores, paraplegiæ, mania, cæcitates, sudores, rigores post illos excitentur; vt cuncta meditata habeat medicus incommoda, quæ egros vrgeret, & vexare maxime solent, atque in curationibus illius animo nihil quicquam accidat noui, de signis, quæ illa demonstrât, ac præcinnunt uel symptomata uel mala maxime agendum nobis esse intelligo. quæ in re Hippo. aliorumque, qui clariss. senis, quem optimè in morbis præfagisse nemo non fatetur, auctoritatē, sectamque secuti sunt, sententijs scriptisque utemur: eaque in hunc librum (vt & antea fecimus) distincte & ordinatè disposita transferre conabimur.

Abcessus, ad abcessus uel bonos uel malos ægritudines aliquando conuerti nouum non est. ad bonos abcessus malum traduci concoctio eorum, quæ depelluntur, demonstrat. ad malos recidere cruda, & inconcocta præmonstrant. in abcessibus qui fiunt in dieb. qui afferunt iudicia, ut crudiores, ita etiam diuturniores morbum esse oportet. qui enim maturitatē habet morbus, ipse sua vi soluitur; perniciosior uerò nullum habet abcessum. at si diuturnior, & crudior, neque malignus fuerit, tūc abcessum futurum merito inclināt animus. Abcessus autem aut per uenas, aut per ossa, aut neruos, aut cutim, aut alias partes maxime erumpere solent. & idem paullo post. Abcessus aut per uenas aut per alium, aut per neruos; aut per cutim erumpunt, aut in ossa prorumpunt, aut in spinalem medullam, aut in cæteros quosdam quasi emissarios, ut os, pudendum, aures nares. abcessus fiunt (ut supra ostendimus) ἡσσ' ἀποπνί. ἡσσ' ἀπὸ πύου. optimi sunt, qui inferiores partes occupant, easque à morbo remotiss. ac qui per

eas vias extruduntur, per quæ commodò naturæ id fieri potest, ut per aluum, per vrinæ vesicam. Si abscessum futurum speraueris, humorum perpende (vt ita dicam) inclinationem, ad quam scilicet ferantur partem, & vniuscuiusque partis symptomatum vires & præcordiorum distentiones considera; si ex omnib. signis conijcias ad caput humorum impetum ferri, parotidas continuò fore prædica. In febribus in quibus vrinæ tenuiores feruntur, si inferiores corporis partes frigidiores sint, circa aures & collum abscessus expectare oportet, abscessus excitantur, cum humor crudus est & tempus anni frigidius, abscessus vel interiora occupant, vel exteriora inuadunt; hi leniores; illi pestiferi sæpe esse solent.

At si digiti ac pedes penitus nigrescât, minus perniciosi sunt, quàm liuidi, verumtamen alia quoque signa expendere oportet; etenim si facile videâtur ferre morbum, & aliquod aliud ex salutaribus ad hæc signum accesserit, morbum abscessu finiri posse sperandum est, ita vt æger quidem incolumis euasurus sit, at corporis partes nigræ decedant. Quicumque vrinas tenues & crudas diutius edunt, si cætera veluti incolumibus signa accesserint, abscessum expectare oportet in locis infra septum transversum, ex pulmonis inflammationibus, quibus abscessus circa aures oriuntur, ac suppurantur, aut inferiores partes occupant, ac fistulæ fiunt, ij superstites sunt. Atque huiusmodi abscessus hoc pacto perpendere oportet, si & febris non quieuerit, & dolor minime depulsus fuerit, & sputum, vt ratio ipsa maxime postulat, non edatur, neque biliosæ neque solutiores & sinceriores alui fordes fuerint, neque vrina ualde multa, & multam habeat subsidentiam; cætera verò omnia signa salutaria consequantur, eaque superstitem ægrum futurum indicant, tum abscessum huiusmodi fore prænunciant. Fiunt autem abscessus, cum in inferioribus quidem partibus ijs, in quorum ægritudinibus inflammatio præcordia occupat; tum verò in superioribus ijs, quibus præcordia mollia & minime dolentia fuerint, & spirandi difficultas, quæ longo interuallo ægrum vexarit, cessarit nulla manifesta causa præcedente. Si verò sputum non recedat edatur, neque in vrina aliquid subsederit, uerendum est, ne claudus futurus sit articulus, aut certe quamplurimum molestiarum exhibiturum. Capitis dolores magni ac continui cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi valde sunt; sin verò absque talibus signis dolor viginti dies pertransierit, & febris urgeat, sanguinis ex naribus profluuium aut abscessum quendam in inferiores partes peruadentem expectare oportet, verumtamen quàm diu dolor re-

cens adfuerit, eadem ratione sanguinis è naribus profluuium sperandum est, cum aliàs tum si dolor tempora ac frontem occuparit. Quæcunque febris moram longiorem facit ægro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor vrgeat propter inflammationem, aut propter aliã manifestam causam, huic abscessus prorumpet cum dolore ac tumore in aliquem articulum, maximeque in inferiorem. Prorumpunt autem huiusmodi abscessus magis & ocysus ijs, qui triginta annos minime excesserint. expectare verò oportet illico abscessum, si febris vrgeat, uigefimumque diem transierit. Seniores verò minus corripunt abscessus febre productiore. At verò huiusmodi abscessus expectare oportet in febribus continuis, quæ ad quartanas desceſcent, si intermiserunt, & multiplici, & erratico motu ægrum occuparint, atque hæc agens Autumnus appropinquet. Atque ut abscessus oritur his, qui nondum xxx. annos attigerint, ita quartanæ magis eos occupant, qui xxx. annos agunt & amplius. Cæterum illud animaduertere oportet, magis hieme gigni, tardiusque decedere, ac minus recurrere. Abscessus febres Causos abstergere solent, at non veros. Et si in hisce uel ieiunum intestinum, uel iecur maxime afficitur, abscessus inferiores magis partes occupant. Hinc coxæ dolores oriuntur, pudenda liuent, testesque denique contenduntur. In quibus abscessus oculos occupaturi sunt in febribus ardentibus ijs maxillæ rubent, & sanguis è naribus fluit; sed & quibus post aures oriuntur. Forte autem & abscessus articulos corripient; nondum tamen id aperte noui. Abscessus non sæpe oriuntur, quibus rigores superueniunt. Tumorum præter naturam concoctio suppuratio est, quæ si in exteriorè partem feratur & parua sit, & quàm maxime foras deferatur, optima (ut & antea diximus) est; quæ uerò magna & latior, & in exteriores partes minime fertur, minimeque acuta est, pessima est; quæcunque verò in exterioribus partibus rumpuntur, optimæ sunt, quæ nihil habent commune cum interioribus partibus, sed contractiones sunt, doloremque minime afferunt, & tota exterior pars uno & eodem colore prædita est. Phymata, quæ acuta sunt, in exteriorè partem maxime feruntur, ac omni ex parte matureſcunt, atque circum circa dura non sunt, deorsumque vergunt, bifariamque minime distribuuntur, meliora; contraria uerò mala: & quo magis contraria sunt, eò sunt pessima. Quibus tumores post aures in iudicio excitati non suppurarunt, his euanescentibus recurrunt, quemadmodum solet accidere in morborum repetitionibus; ubi autem morbus recruduit, iterum in tumore sunt ac permanent, quemadmodum in simili febrium ambitu

redin-

redintegrationes facere solent; in his ne abscessus in articulis oriatur, timeri potest: idem planè scriptum reliquit 3. de humo. 6. *vrina crassa, alba ut in puero Amphigenis* obseruauimus quarta quaque die, quas lassitudines excitant, procedere solet, & liberat ab abscessu: quod si huic quoque accedat sanguinis è naribus profluuium, citissime morbum tollit. eadem sanè litteris mandauit 3. de humoribus. Quinimò & in febribus cum lassitudine tussis sicca si inuadant, ac cum febre semper hæreant, in articulos abscessus vel dolores excitant. Abscessus in febribus maxime in articulis maxillisque oriuntur: cum autem locum protinus obsident, quem dolor maxime occuparit, atque potius ac sæpius superiores partes peruadit; si uerò lentè morbus agat, doloresque inferiores partes urgeant; abscessus quoque in inferioribus partibus excitantur; maxime uerò pedes calidiores inferius, frigidiores superius abscessus orituros esse significant. Si quidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abscessum conuertitur. In ijs, qui ex morbo emerferunt, si de improviso manus & pedes doloribus conflitentur, in illis abscessus continuò concitabuntur. Et si quæ pars ante morbum vehementius laborarit, ibi morbus consistet; quod ijs maxime euenit, quos Perinthi tussis, Anginaque vexauit. Tussis enim non aliter atque febris abscessus excitat. Qui in febribus lassitudines sentiunt, ijs in articulis, & in maxillis potissimùm abscessus prorumpunt. Quibus à morbo confirmatis, pars aliqua laborem affert, eò abscessus prorumpunt. At si quæ ante morbum pars dolorem attulerit, ibi sedem suam abscessus delegit. Quos febres longiores vexant, ijs tubercula in articulis erumpunt, aut dolor eos affligit. Vbi suspitio est ad articulos abscessum erupturum, eum planè delet *vrina multa, crassa & alba*, qualis in febribus laboriosis iiii. die nonnullis profluere incipit: quod si ex naribus etiam sanguis fluxerit, breuè exitum res habebit. Si ijs, qui renum dolore iam pridem correpti sunt præter prædicta signa dolores etiam in spinæ musculis oriantur, modo exteriora loca occuparint, foras quoque vertetur abscessus, quod si interiora magis obsederint, interius quoque abscessum prorupturum potius suspicandum est. Vbi tussis & febris infestarit, subditoque tussis quieuerit, aut abscessus consequi, aut iuncturas, aut renes vehementiores dolores occupare sæpe obseruauimus. acutiores dolores & ponderis sensus lapidem in renibus subesse demonstrabant, punctiones, & idem ponderis sensus vel iuncturarum dolorem, vel abscessum assurgere ostendebant.

Convulsiones, vel neruorum distentiones. Si pus cum vrina edatur

tur in eorum ægritudine, qui in distentione nervorum inciderunt, signum bonum est, & morbum maturari indicat. At verò pueris nervorum distentiones consequuntur, si febris accesserit acuta, & venter nihil reddiderit, nec somnus accesserit, & terreantur, & plorent, & sæpe colorem mutant, & viridem seu pallidum, aut liuidum, aut rubrum diffuderint. Accidunt verò hæc potius quidem pueris nuper ortis vsque ad septimū annum; qui verò hos exceßerint, & viri huiusmodi morbo non corripiuntur, nisi si aliquod signum maximum & pessimum accesserit, qualia sanè in phreniticis accidere cōsueverunt, pueri, quos grauitas capitis totius, stomachiq; morsus, atque fastidia male habent, & biliosa & pituitosa cuomunt plerumque in conuulsionem incidunt. Quos ceruicis, capitisque dolores ac grauitas cum febre, & sine illa vrgent, si pueri sunt, plerumque ad conuulsionem compelluntur. Quibus tumores in vlceribus apparent, non valde conuelluntur, neque insaniunt, his repente dissipatis retrorsum quidem conuulsionem, & distentionem fiunt, antrorsum verò insaniz, lateris dolores acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubicundiores magis fuerint tumores. Eadem ferè litteris consignauit secundo de m. V. Maxillarum contractio, manuumque (vt ita dicam) porrectiones, & dentium stridor, nervorum distentionem præcunt. Alui contentio, liquida vix ui expressa extrudens cleriter intumescens, nescio quid distentionis prænunciat, veluti quoque Aspasij F. superirrigere his perniciosum; post hæc cōuulsus factus ac tumefactus vbi diutius egrotabit, orisque putrefactio viridis accedet.

Ex ijs, quæ simul obseruauit, generalia præcepta colligere conatur in multis magnopere errans. Quibus in lumbis dolor est lenis, & diutinus præcordia corripiciens, & ciborum fastidium afferens unà cum febre, eos si capitis dolor vehementior, grauiorque occuparit, re pentinò cum quadam distentione nervorum moriuntur.

At hic nobis optime consultum esse minime vult; namque hæc, quæ hic coniunctim assert, necessariò minime sequuntur. Rigores superuenientes, qui noctu magis aliquo pacto accessiones habent, cum vigilijs, & venaarum agitationibus in somnis vrinx non nunquam procedunt sine uoluntate, in nervorum distentiones aliquando cum sopore desinunt.

Multa hic assert, quæ cum cæteris minime congruunt, communiaq; à proprijs separare, seiungereque nescit. Qui inter initia sudoribus madent, vrinis concoctis, incenduntq; , ac sine iudicio frigore frigescent, breui toti ardere videntur, torpidi item, sopore distentioneque

nervorum

neruorum occupati perniciosè se habent quædam & hac in sententiâ planè superuacanea reperiuntur . Vtrum gerentibus capitis dolores soporesque cum grauitate accedentes mali sunt, forte autem hisce etiam distentione neruorum prodest .

Quæ raro eueniunt à prorr. scientia remota esse debent . In faucibus gracilibus dolores ; qui strangulare videantur , distentionis neruorum quamdam dant significationem, cum aliàs, tum verò si dolere antea caput inceperit, veluti in Thrasimontis F.F. contigit .

Quas in aliquo ægrotò concursiones obseruauit, notauit, quæ cum præceptis generalibus colligari minime possunt . Tremores si in neruorum distentiones euadunt, dum sudores oriuntur, recurrere solent , iudicium eorum exercetur , cum rigor iterum eos occuparit ; iterum uerò rigent maxime in uentre concluso ardore .

Huius sententiæ prima pars planè falsa est ; secunda uerò hoc pacto ad ueritatem traduci potest . ægri tudines, quæ cum sudore desinere visæ sunt, iterumque recurrunt, & rursus incenduntur, atq; iterum sudoribus abstergi visæ sunt, verum, certumque habent iudicium, ubi superriguerint . Tertia uerò pars sit . Ventris æstus rigorem antecedit . Lumborum dolor, capitis , & oris ventriculi cum sputo, quod vix ex pectore expuitur, distentionem neruorum aliquo modo portendunt .

Merito hæsitat cum singulas res efferat, quasi generalia sint . Vrina suppressitur, quibus rigores superuenire debent , & ex hisce neruorum distentiones . Turbulentæ ac (vt ita dicam) feroces ex somno excitationes, distentiones neruorum portendunt, cum aliàs, tum si sudor penitus emanat .

Nihil hæc planè necessarij habent . Et colli & dorsi refrigerationes manifestæ, quæ & totum corpus corripiant , præterea uerò & vrinæ quæ spumam habeant unâ cum animi deliquio, & oculorum obscuritate distentionem neruorum non longe abesse significant .

At quædam hoc loco reperiuntur, quæ distentionem neruorum ne indicant quidem, quædam uerò ex euentu . Qui in febribus sudore madent, caputque eis uehementius dolet, aluo astricta neruorum distentione corripuntur .

Non sæpius sed semel hoc fortasse obseruauit . Quæ ex lumbis ad collum & caput redundant , & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt & de mente deiiciunt, an & talia distentione neruorum soluantur ? qui uerò huiuscemodi malis corripiti sunt, variè egrotant .

Hæc quoque in aliquo ægroto aliquando superuenire obseruauit. Neruorum distentiones in hysteriis sine febre lenes sunt, ut Dordadi contigit. in aliis quibusdam codicibus sic spiritum reperi. Frequentiores in phreniticis permutaciones neruorum distentiones prænunciant. Quæ tantula ferocitate de mente deturbant, atram bilem imminere significant, quod si post muliebrium purgationum retentionem consequantur, ferina sunt hæc verò amplius superuenire solent, num & hæc conuellantur? num & uocis suppressiones cum sopore neruorum distentionem indicant. Veluti Coriarij F. quæ muliebri profluuiio correpta ægrotare coepit.

In hac omnia non continentur. Post sanguinis profluuium nigrorum alui sordium reiectio mala, praua sunt & valde rubra. an quarto die illud sanguinis profluuium accedat? sopore occupati ex his neruorum distentione pereunt. an nigro stercore præcedente, & uentre tumefacto?

Quicumque hoc scribit, aut obseruat aut in singularibus planè uersatur. Quibus largè magnoque impetu, atque copiosè sanguis ex naribus profluit, ij aliquando in neruorum distentionem incidunt, venæ uerò sectio liberat.

Delyrium, inflammatio, dolor, furor febres & delyria senioribus minus superuenire solent, quàm iunioribus. Quarto & quinto die acuta phrenitide correptos uidi, quibus ex morbo mors consequuta est, at tertio non uidi. Vigessimum uerò diem non attingunt. Phrenesis uerò cum concitari soleat aut à bile, aut ab humore melancholico, tacere melancholicorum esse notamus, cooperiri uerò est proprium utriusque, nisi si frigore urgente cooperirentur. In acutis morbis cum repète sanguinis profluuium ex naribus superuenit, urinam tenuiorè & clariorem fere semper descendere obseruauimus. quod si manus tremulæ consequantur, uel delyrium, uel neruorum distentionem semper prædixi. Hinc illa Hippo. In acutis morbis quæ Aestate & Autumno excitantur, repentina, sanguinis eruptio; naturæ firmitatem, multamque in uenis inflammationem significat. Itemque quod postero die urina tenuis descendet, & si æger ætate floruerit, præditusque fuerit ob exercitationes corpore bene carnosus, uel melancholico, uel ex nimio potu manus tremulæ, fuerint delyrium, uel neruorum distentionem prædicere consentaneum est. Natura omnino Aestate propter aeris caliditatem magis ad superiora mouetur. Boni autem medici officium est prædicere mortem aut dolores magnos. At in uentre iacere, si quis sanus minime assueuerit ita dormire, delyriū significat,

ficat, aut dolorem, qui loca circa uentrem vrgeat. Dentium stridor in febribus, qui a puero non consuevit, turorem aut mortem prænuñciat, at verò prædicere oportet, ab utrisque periculum imminere, quòd si infans hoc faciat, iam ualde perniciosum est. Respiratio densa dolorem portendit, aut inflammationem, quæ loca super septum transuersum posita sunt, occuparit. Quæ verò magna respiratio est & longo interuallo ducitur, delyrium indicat. Si verò pulsus quoque in præcordijs sentietur, perturbationem, aut delyriũ significat; Oculos item eorum spectare oportet; etenim si frequentius moueantur, furiosos hosce fore suspicandum est. Aquæ porro intercutem si ab acuto morbo concitatae sunt omnes malæ sunt, neque enim febres abstergunt & summos dolores afferunt, & mortiferæ sunt; fons autem & origo huiusce morbi sunt præcordia & lumbi, plerumque verò à iecore incipit. Testes & pudenda reuulsa magnos dolores prænuñciant, & periculum mortiferum. Pessimum autem est neque noctu neque interdiu oculis somnum videre suis, aut enim præ labore uigilijs vrgeri, aut delyrio ex huiusmodi signo colligimus. Flatum sine sono & strepitu edi, quàm inibi reuolui melius est; & qui hoc pacto editus est flatus, aut dolere quidem ægrum significat, aut insanire, nisi si uoluntariè æger ita flatum eijciat. At si declinant, deinde assurgant abscessus, ægrique ex toto spuerè desinant, febre vrgente, terribile est; periculum enim est, ne delyret æger, & moriatur. Auris dolor acutus cum febre continua & magna horribilis est; effugere enim non potest, quin aut delyret aut pereat æger; quoniam igitur lubricus hic locus est, cætera signa statim post primam diem animaduertere oportet; namque minores natu VII. potissimum aut celerius morbo pereunt, ætate uerò prouectiores tardius multo: febres enim & delyrium minus hos vrgent, ob eamque causam aures antea suppurantur. At si in reciduum incidunt, ex ea mors consequitur, minores uerò natu antequam suppurent aures, intereunt, si uerò ex auribus candidum pus profluat, spes est natu minorem conualiturum, præsertim si aliquod aliud bonum indicium in eius ægritudine uotetur. In magna febre ægrum minime siuire, uel illum de mente de turbatum esse indicat, uel naturalem uentris vim ac facultatem (ut ita dicam) cadauerosam esse, nisi si fauces humore, qui à capite descendat, madeant, atque irrigentur. In yrinis encephala non sublimè non semper indicat desipientiam, sed interdum ex euentu eam commostrar, quoniam spiritum in corpore abundare encephala demonstrat. Quibus in aliqua corporis particula dolor vrget, doloremque

non sentiunt ijs mens nō constar. Quibus in febribus alius liquidior est, & mens minime constar, horumque plurimi floccos legunt, naresque scalpunt, & interrogati, pauca respondent: ceterum per se nihil quod sanum sit planē loquuntur: hæc indicia non melancholica, sed phrenitica sunt. Cum febrientis 4. die lingua titubet, uenterque liquidiora, & biliosiora reddiderit, hic in delirium incidere solet, sed diligenter animaduertere oportet, quid subsequētibz diebus potissimum eueniat. Ab ossis vulnere insania, præsertim si vulnus ad medullam penetrauerit. Oculi ardentes delirium portendere uidentur. Quibus in dextra corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur, hi insaniunt, nisi si febre desinente planē illud abstergant.

At hoc perpetuum minime est. Sputa rotunda de ratione deturbant, qualia in Plinio obseruauimus. Sputa rotunda insaniam significant, ut in Plinio, huic ex sinistra nare sanguis profluxit, & quinto die conualuit. Urina, in qua multa subsident, qualis Dexippi post caluitiem fuit, insaniam abstergit. Qui comate occupati inter initia cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolores vigilantes num phrenitici sunt? Nasus hisce stillas perniciosus cum alijs, tum verò si quarto die cæpit. Densæ linguæ atque aridæ phrenitum protendunt.

At hoc minime perpetuum est. Aegri si in maximis perturbationibus uigilarint, urinaque profluxerint sine colore nigra, in quibus aliquid innatet, illæque, cum sudoribus emanant, delirium portendunt.

At nullum neque sudoris neque urinae signum proprium phreniticorum est. Insomnia quoque in phreniticis manifesta sunt.

Hoc non phreniticis solis conuenit, neque cunctis, uerum plurimis. Screamus frequentiores si & aliud quoddam signum præterea accesserit, phrenesim portendunt.

Hoc item multis, non autem omnibus neque solis superuenire obseruamus. vomitus cum capitis doloribus æruginosi cum surditate, & vigilijs insaniam subesse significant.

Signa hæc delirium notare quidem solent, ac perpetua & inseparabilia signa non sunt. In acutis morbis faucium sine tumore dolores haud magni, & qui hominem iugulare queant: atque ubi æger hiarit, os claudere minime facile possit, mentis errorem portendunt, ex quibus phrenitici euadunt & perniciose se habent.

Ex huiusmodi symptomatis phrenesis minime consequi necessario solet: nihil enim est, quod cerebrum affectum esse demonstrat. In phreni-

phreniticis albæ alui sordes malæ, ut Archecrati; num & hæc etiam torpor superuenit? rigor in his pessimus.

Ne hoc quidem proprium phreniticorum est. In phreniticis inter initia mansuetudo, verumtamen nullo loco posse consistere malum est, & sciret malus.

Nihil planè habet phrenitidis proprium. De mente deiectioni, ubi præterea acuta febris accesserit cum sudore, phrenitici euadunt.

Nihil quod perpetuum sit habet. Phrenitici qui exiguè bibunt, ad omnem sonitum protinus commouentur, nullo negotio incidunt in tremorem.

Non omnes quidem, sed qui deterrime se habet, à vomitu cum fastidio si vox cum clangore consequatur, aut sordes in oculis inherescant, & quasi puluere pleni videantur, insaniam portendunt, ut Hermogigi uxori contigit, quæ insania vehementer uexata uoce amissa mortua est.

Quædam communia sunt cum tabe occupatis, cætera solis Phreniticis minime conueniunt. In febre ardente si sonitus aurium accedat, sensusque uisus hebetior fiat, grauitasque narium superueniat, melancholico modo de mente deturbantur.

Hoc nonnunquam verum est. Mentis errores cum voce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremebundæ, & voces tremebundæ, mentem depellunt, in hæc durities perniciofa.

Ne hæc quidem phrenitidis propria sunt, linguæ tremebundæ signa sunt ægros de menti deseriri.

Neque hoc proprium phrenitidis signum est. Molestè ferre morbum cum horrore, partibus superioribus si non sine febre sudore madentibus phrenitium prænunciat, ueluti Aristagoræ, hoc quoque perniciosum.

Hæc dubia signa sunt: illud argumento est, quod ægrum laudat. Surditas & urinae rubriores, in quibus nihil omnino subsidet, & aliquid innatat, de mente ægrum discedere portendunt.

Neque multos huiuscemodi ægros uidit, neque rei euidentiam sequitur. Mentis errores tremebundi, obscuri, lenes, in quibus ægroti facile contineantur, ualde phrenitici sunt, ueluti Dydimarcho in Co.

Nunc & uerum uidetur dicere, & singulas res minime notat. Postrigorem torpores, mentem constare non sinunt.

A morbis ad ægros transit, aliquando è contra. Dolores, qui umbilicum vexant palpitantes de mente quidem aliquando deturbant,

Ioannis Baptista Donatij.

bant, uerum in iudicio aceruatim spiritus cum haud vulgari cupiditate peruadit, suræ quoque dolores in his cooriuntur, qui prorsus de mente deiiciunt.

Hoc verò in uno aut altero obseruauit. Si innatarit aliquid in vrina dolore recurrente, mentem deturbari significat, & quæ in aurium sonitu oriuntur, talia existunt.

Quantò melius hoc pacto. Dolores coxæ, si qui eos excitauit, humor recurrerit, insaniam aliquando excitare possunt, si caput humor occuparit. Aegro defatigato infirmiori cui dolor capitis accesserit, sitis, vigiliæ, aluus liquida male habeat, obscurè loquatur, uerendum est, ne à mente tandem deferatur.

In hac reperiuntur quædam signa, quæ neque eiusdem speciei, neque generis sunt. Quibus mulieribus post partum alba cum febre non reijciuntur, surditasque accesserit, & lateris dolor acutus vrgeat hæc de mente perniciosè deiiciuntur.

Hæc singularia sunt, generalibus subiecta, quemadmodum & multa alia in eo libro continentur. Lateris dolor cum sputis biliosis, si præter expectationem soluatur, ægri mente non consistunt.

Habet hoc quoque quod omnia complectitur; quod tamen neque perpetuò neque sæpius consequitur. Quæ ex lumbis ad collum, & caput redundant, & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt, & de mente deiiciunt.

Hæc quoque in uno aut altero ægrotò aliquando subsequi obseruauit. Insaniæ signa sunt vigiliæ, tristitia, *μαρναίρις* aurium sonitus, vrinæ albæ, uel pellucidæ, sudores circa collum orientes, anxietas, frequens & magnus spiritus, si inter morbi initia consequantur, & ante materiæ maturationem, vel ante morbi impetum.

Animæ defectio. Si uerò sæpe aceruatim aluus reddiderit, periculum est, ne ægri animo male fiat. Eos, qui corporis optima præditi sunt sanitate, purgâte sumpto medicamēto anima statim deficit: veluti & eos, qui prauis utuntur alimentis. Post tuberculi interiores partes occupantis ruptionem, virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dysenteria. Post diarrheam dysenteria. Quibus suppurationibus umbilicus terminus est, suppuraturis aluus cita redditur. Et ex naribus quoque sanguinem profundere sperandum est, ea quæ caput concuriunt; & quæ aurium sonitus excitant sanguinem profundunt, aut menses cient, cum aliàs, tum si in spina ardor consequatur: forte autem dysenteriam excitabunt.

Hoc minime perpetuum est. Dysenteria, quæ desijt, vel abscessus uel tuberculum excitabit, nisi aut febris, aut sudor superuenerint, descenderuntque vrinx crassæ & albæ & leues, aut in tertianis aut in varicibus uel dolor testiculi, aut cruris, aut coxæ accedat.

Aqua inter cutem. Albæ pituitæ aqua inter cutem subsequitur. Post sanguinis profusionem aqua inter cutem.

Intestinorum leuitas. Dysenterix intestinorum leuitas consequitur. Quibus ventre adstricto superuenit sanguis è naribus profusio atque rigor prætereamum alius intestinorum leuitate corripitur, & durior fit, aut ascarides subsunt, aut utrunque?

Parotides. Parotidis signa sunt, quod febris minime acuta sit, senescat, calor superiores partes occupet, ceruicis capitisque grauitas subsit, huc accedunt faciei tumor, rubor, oculorum humiditas, visus caliginosus & si qua alia. Sincerę definentes purgationes, quæ in omnibus quidem affligant; his verò etiam ualde ex huiusmodi abscessus in auribus concitantur.

At hi consequuntur, sæpe nō perpetuò. vrinx quibus post aures abscessus consequuntur si cito, & parce concoquantur, vitioles, & ita refrigerescere malum.

Hoc autem singulare quoddam est. Qui somno vrgentur, morbo regio correpti sunt, nec ualde sentiunt, quibus superuenit singultus, his cita alius consequitur, an si supprimitur, exoluuntur? nū his quoque abscessus in auribus oriuntur?

Propria signa minime affert. Suppressæ cum rigore vrinx malè cum aliàs tum verò si antea sopore correptos parotides occuparint: an hæc res salutem aliquando afferre possit?

Nihil quod parotidum proprium sit, planè continet. Ex eo, qui torminibus occupatus sit, si, quod uenter reddidit, id quod subsidet, & limosum, subliuidumque est, malum: an si inter præcordia dextra potiss. dolere videatur, exoluuntur? atque hisce parotides, quæ parum doleant, superueniunt? Soluta his omnibus alius perniciem affert,

Singulares notat tantummodo ægritudines. Vigiliæ, quas minime tranquillè ferunt ægrotantes, parotides maxime antecedunt.

At hoc sanè esse non potest; quinimo quis nescit, hæc infaniam aliquando præcurrere? ex vuluulis male olentibus cum febre acuta, præcordijsq; sublimibus diutius vexantib. parotides, quæ excitantur, protinus iugulant.

At mors parotides subsequuta nō est. Surdos leniores parotidas occupat cū aliàs, tū si cū fastidio quodā afficiantur & comatosos magis.

Quali

Ioannis Baptista Donatij.

Quasi verò quicquid indicet humorum impetum ad partes superiores, id continuò parotidas indicet. Abscessus in auribus ijs, qui Apoplexia lenius laborant, mali sunt.

Bis terue hoc ad summum obseruauit. Qui conuulsuò modo cū cathoche magis vrgentur, parotidas excitant.

Ex symptomatum concursione nihil planè colligere possumus; quare ad rei naturam, de qua aliquid præsentire volumus, perpèdendam nos conuertere debemus: nervorum distentio tremor fastidium cum cathocho parui post aures abscessus cum dolore excitant.

Symptomata diuersi generis affert. Num quibus post aures abscessus gignuntur, capitis dolore vrgentur? num & superiores partes sudore madent, & item aliquo pacto rigent? Deinde & venter fordes extrudit? & somnus profundior consequitur? num & aquosæ urinæ, in quibus alba quædam innatant? & quæ variè alba sunt, ac male oleant, abscessus in auribus gignunt? num qui huiusmodi urinas profundunt, sæpe sanguinis stillas è naribus profluunt? num & lingua his leuis est?

Certo nihil prænnunciat. Qui magnam & frequentem habent respirationem morbusque regius consequatur, & febres acutæ cum præcordiis duris deserbuerint, num hos abscessus magni post aures occupant?

In aliquo hoc obseruauit. Quibus symptomata comatosa, quæque fastidium creent, præcordia calentia, & pauca cruenta appareant, in his parotides concitantur, antea verò faciei signa obseruanda sunt.

Hæc verò quam potissimum partem corporis nostri abscessus occupaturi sint, ostendunt. Aluus nigra stercorosa extrudens, soporque accedens abcessus in auribus gignunt.

Sat ei erat scripsisse coma, cætera frustra apposita sunt. Tussiculæ cum frequenti spūto abscessum post aures abstergunt. In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures profundunt.

Modò abscessum aliquem futurum antea nouerimus. Præcordiorum contentio cum comate minime tranquilla, & capitis dolore parotidæ, vt prorumpant, in causa sunt.

Duo sunt propria parotidum signa, cæteraq; per se illas minime ostendunt.

Puris eruptio. Capitis dolores magni & continui cum febre, si aliquod mortiferorum signorum accesserit, perniciosi ualde sunt, si uerò sine huiusmodi signis dolor viginti dies transierit, & febris quotidie

quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuiũ, aut abscessum quendam expectare oportet, & quoad dolor recens fuerit, similiter sanguinis è naribus profusionem, aut puris eruptionem sperare oportet, cum aliàs, tum si dolor tempora & frontem occuparit. Verumtamen sanguinis profluuium magis expectandum est iuuenibus, qui XXX V. annos nondum attigerint, senioribus uerò puris eruptio.

Recidua. In Recidiuam incidunt ægroti cum omnia in morbis cruda sunt, aut cum nondum planè maturitatem assequuta sunt, aut cum diebus, qui iudicia minime afferre solent, humorum emissiones eueniunt. Namque ut (Hippo. aliquando tradidit) quicquid suppuratur, non illico in recidiuam incidit; nempe ipsa met concoctio iudicatio simul & excretio est. Recidua, quæ in morbis superueniunt, seniores consumunt: minores uerò natu antequam ad suppurationem spectent humores planè tollunt morbi acuti; illi enim viribus cum imbecillioribus præditi sunt, morborum reuocationes ferre non possunt. Si uerò neque in diebus, quæ iudicia exercent, depellatur erysipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus tussiendo reiiciatur, ægerque omni morbi perturbatione careat, mortem significat, aut ruboris recidiuam. Quibus febres decedunt, neque signa apparent, quæ à febribus liberare solita sunt, neque in diebus, quæ iudicia exercent hisce febres reuertuntur. Causi, qui discutuntur absque sanguinis è naribus profluuiò, aut sudoribus cum concoctionis signis, reuertuntur, & vel coxa, vel crus dolet, expuetque crassa, si ad sanitatem æger perducetur. Quæ in morbis post iudicia relinquuntur, reciduas afferre solent. Siquidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abscessum conuertitur. Eodem pacto si relinquitur sitis, orisque siccitas, & sentiat aliquid, quod insuauè sit, atque ciborum fastidium vrgeat. Febres minime acutæ huiusmodi sunt, nempe recurrunt. Sudores febre occupato si inceperint I II. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. aut XI. XIV. XVII. XXI. XXVII. XXX XXXIV. boni sunt; hi enim sudores iudicia afferunt, qui uerò alio consequuntur tempore, laborem morbi diuturnitatem, aut eiusdem recidiuam significant. Febricitanti nisi diebus imparibus febris decesserit, ea recurrere solet. At uerò ignorare minime oportet, si alio tempore iudicium fiat reciduas fore prænunciandum, quæ erunt planè perniciose. Quæ ante præiudicata sunt cum cruditatibus, in reciduas incurrunt. Si febris in die impari non defierit, morbi repetitio proinus subsequi solet. Minus hi, quibus à capite raucedo, & grauedo exci-

Ioannis Baptista Donatij .

tatur, & febris accedit (vt arbitror) in reciduum incidunt .

Sanguinis è naribus profluuium. Materia crudiori in morbis iudicium rectè exerceri solet uel cum sanguinis è naribus magno profluuiio, quod & Hippo. memoriæ mandauit , magnum sanguinis ex naribus profluuium ferè liberat; idem & in Methonis ægitudine obseruauit; aut sudore, ut in mulieris morbo , quæ in littore lecto tenebatur, idem notauit Hippo. At illud hac in re diligenter perpendendum, quodd sanguinis ex naribus profusio; tametsi copiosior, morbum maximum abstergere non potest, vt Gale. in muliere , quæ in Mendacium foro tenebatur, diligentissimè animaduertit; etenim morbi magni magna quoque & ægregia postulant auxilia, quæ optima iudicia asserât, & tamen sanguis copiosior. quoquo modo profluat , spem salutis affert . Contingit autem his in prima circuitione quoque sanguinis ex naribus profluuium, & ualde prodest . At interrogare oportet , an caput doleat, an visum habeant hebetiorem ; si enim horum quid acciderit, ad eum locum sanguis repit . Magis autem id euenit iuuenibus, qui XXXV . annum nondum attigerint . Sanguinis uerò profluuium ex superioribus locis maxime expectare oportet . Capitis dolores magni & cōtinui cum febre, si aliquod mortiferum signorum accesserit perniciosi valde sunt; si uerò sine hisce signis dolor viginti dies transierit, & febris quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuiū aut puris eruptionem cum alijs, tum si dolor tempora & frontem corripuerit . Quibus uerò in huiusmodi febre caput maxime dolore uexatur, & pro caligine oculorum sensus visus hebetior sit, aut splendores quidem ob oculos obuersionentur , & pro oris ventriculi morfu contentio præcordiorum cum dextri tum uerò sinistri lateris sine dolore aut inflammatione accesserit, ijs sanguinis è naribus profluuium pro vomitu expectandum est; magis tamen hoc loco in iuuenibus sanguinis profusionem expectare oportet : qui autem XXX . annum attigerint, & præterea senioribus multò minus, cum vomitus in hisce expectandi sint, in ardentibus autem & cæteris febribus, quibus colli dolor & temporum grauitas, & (vt ita dicam) caligo vertiginosa in oculis, aut etiam præcordiorum contentio nullo cum dolore accedūt, his sanguis è naribus profluit . In his causis, in quibus pulmo maxime afficitur, sanguinis è naribus profusio expectanda est. Signum profusionis sanguinis è naribus in febribus acutis feruentioribus minime voluntarias lacrimas aliquando fuisse obseruauit Hippo. modo nulla alia perniciosa signa, aut antecessissent, aut subsequuta essent . Qui in febribus obsurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cita alius

morbum

morbum soluit. Post vehementiorem pulsus in ulceribus sanguinis profluuium malū. Et si è naribus sanguis fluxerit abstergitur ægritudo; nec non & si sudores superuenerint, qui iudicia afferant cum urinis, & quibus subsideant alba, crassa, & leuia. Quibus in febribus, crura in tumore sunt, qui febre non remissa maturationem minime sit assecutus; faucibusque non tumentibus suffocari eger uideatur, tumorque illarum recurrerit, sanguis his è naribus fluere consuevit, qui si copiose profluxerit, morbum absterget, sin minus morbi diuturnitatem indicabit, quò verò minus sanguinis profluxerit, eò deterius & diuturnius malum erit.

Dum singulas res notat, omnia se complexi putat. Qui comate occupati inter initia cum capitis lumborum, præcordiorum, colli dolore vigilantes; num phrenitici sunt? nasus hisce stillans perniciosus cum aliàs tum uerò si I V. die cæpit.

Pessimum signum esse testatur Aetius; magnam enim esse vim sanguinis vel in toto corpore, vel in capite indicat. At Galen. aut copiā indicare tradit, aut imbecillitatem naturæ, quæ superuacanea extrudere nequit, ea verò, quæ in diebus iudicialibus depelluntur, exigua esse non possunt. Quibus lumbi dolent, his si oris ventriculi dolor accesserit, suspicor sanguinis profluuij antegressam notam esse.

Per hæmorrhoides scilicet, fieri etiam potest ut id accidat propter hæmorrhoidum retentionem. Qui statim quibusdam temporibus sanguinem profundunt, hi sitii vrgentur, difficiles sunt & exoluti sunt, ni sanguis prorumpit, in comitalem morbum incidunt.

Quædam addit, quæ retentionis sanguinis propria minime sunt. Tranquilli, qui perturbantur, peruigilant; è naribus aliquid profundunt, vj. die meliores sunt, noctu laborant, postridie sudant, somno opprimuntur, delirantque, copiose sanguinē profundunt; an & aquosa vrina tale quid indicat?

Cuncta, quæ sanguinis profluuium antecedunt, hoc loco litteris consignauit. Quibuscunque sanguis multus eruperit, procedente morbo alius eum male habet, nisi si vrina concocta descenderit.

Hæc eadem quarto sententiarum conscripsit. In iudicialibus refrigerationibus sanguinis eruptiones vehementiores, pessimæ. Qui capitis grauitatem sentiunt, quibus sinciput dolet, qui somnum oculis non vident, sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid in ceruice contenditur.

At non multi. Qui peruigilarint, repente cum iactatione quadam sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid antea profluxerit, an & ubi horruerint?

Ioannis Baptiste Donatij.

Horum quædam sanguinis profluuium præcurrunt. Colli dolores, oculi rubiores sanguinis profusionem præcununt.

Hæc uerò non perpetuò sed sæpius tamen sanguinis profusionem significant. Quibus alius adstricta est, hi sanguinem profundunt.

Semel hæc fortasse uidit. Quibus à lumbis ad caput & manus recursus fit, hi stupidi & dolore oris ventriculi conflantur, saniosis & serosis humoribus pleni large sanguinem profundunt, verumtamen & cito alius accedit cum corporis vexatione.

In quibusdam tantummodo hoc notauit. Quibus post sanguinis profluuium largum & frequentiore, alui sordium nigrarum, multarum depulso accessit, his aluo adstricta maximis doloribus vexatis sanguinis profusio accedit; quod si alia quædam eruptio consequatur, facilius illam ferunt; nū hi multis frigidis sudoribus madent, conturbata in hisce vrina non mala; neque id quod genituræ simile in ipsa subsidet, representat, at sæpe his aquosa vrina profluit.

Hæc aliquando in re medica exercenda notauit, quæ generatim extulit, quod singulorum symptomatum vires ac facultates minime nouerit. Quibus ex rigore febres cum lassitudine, his menses mulieres profluunt: at si colli dolor accesserit, sanguis è naribus erumpit. in mulieribus quoque ualentibus idem contingere nullo negotio potest. Ex naribus sanguinem profluere maxime sperandum est, cum caput vexatur, & quæ aurium sonitus adferunt sanguinis profluuium indicant: aut menses cient cum aliàs tum si in spina ardor consequatur: forte etiam dysenteriam excitabit.

In hisce omnia minime continentur. Ventris quoque palpitatioes cum præcordiorum contentione sublonga, & quæ in tumore sit, sanguinis profluuium significat: horrent autem hi.

Hæc cum obscura sint, tum uerò in illis cuncta inesse minime uidentur. Præcordiorum contentio cum capitis grauitate & surditate, & quæ uisus obtundunt, sanguinis profluvia significant.

Nihil planè noui affert, eadem Hippo. noster tradidit. Vndecima die sanguinis stellacidia, difficilia, cū aliàs tum si iterū stilla emanarit.

Hoc quoque singulare est. Quibus in humoribus sudor simul in iudicio, consequutus est: postridie autem postquam horruerint, præter rationem uigilijs urgeantur, eis sanguinem profluxurum arbitror.

Neque semper neque magna ex parte hoc consequitur. Quos inter initia longa sanguinis profluvia vexant, rigor illa sistit.

Hoc aliquando accidere solet. Quibus capitis & cervicis dolores, & totius corporis infirmitas quædam cum tremore accedit, hæc sangui-

sanguinis profluvia planè abstergunt, verumtamen & cum tempore hac ratione depelluntur.

Multas concursiones symptomatum litteris consignauit, & uiam & rationem generalem perscribere noluit. Non operis exigui est sanguinis profluium prænoscere. at recte iudicabis, si hæc tecum ipse perpendes. Principiò considerandum num in toto corpore sanguinis affluat copia; deinde num tempus uernum, æstuum aut temperatum sit; deinde num febris ardens & acuta ægrum vrgeat; deinde num in præcordijs aliqua subsit inflammatio; deinde si quæ signa faciei, ceruicis, capitisque notentur, ex quibus intelligi possit, sanguinis profluium futurum, præsertim verò si partes illæ sanguine completæ ac refertæ sint. Postremò si aliquod in Thorace, præcordijsque signû adfit, ex quo coniectura facile fiat humores ad superiores partes appell.

Suppuratio. Si verò xx. dies pertransierint, & febris vrgeat, tumorq; minime euanescat, ad suppurationem tendit. Si verò transierint lx. dies, febrisq; vrgeat, tumorq; non euanescat, suppuratû fore significat, & hunc, & eum, qui aliquam aliam partem ventris occupauit. Quæcunque suppurationes, dum sputum adhuc biliosum est, maturitatem assequuntur; perniciosæ ualde sunt siue biliosum illud separatim, siue simul cum pure admixtum expuatur. Atque illud potissimum si morbo ad vij. diem progressu suppuratio ab huiusmodi sputo separari incipiat. At uerò suppurationum quàm plurimæ rumpuntur xx. die: nonnullæ xxx. multæ xl. quædam lx. diem pertingunt. perpendere verò principium suppurationis futuræ necesse est; suppuratione orta ea ipsa die, in qua primum hominem febris corripuerit, aut si forte ipsum primo rigor occupauit, & si pro dolore grauitatē se sentire dixerit eo in loco, in quo dolor infestabat. Hæc enim in suppurationum initijs accidunt. Ergo ex hisce temporibus suppurationum eruptionem fore coniecturam capere oportet, eaque accommodare ad prædicta tempora necesse est. Si uerò suppuratio alterum tantummodo latus occuparit, ægrum uertere oportet, & perpendere, num in altero latere dolorem sentiat; ac tangere, num alterum altero calidius sit, & reclinato ægro in latus sanum interrogare oportet, num sentiat graue aliquod ex superiori latere incumbere, si enim ita se res habeat, in altero erit suppuratio, in quo grauitas sentietur. Cæterum hisce signis suppuratos cognoscere oportet: principiò quidem si febris non dimiserit, sed interdum lenior, noctu uerò uehementior appareat, & sudores multi consequantur, tussis & tussendi cupiditas, in qua nihil memorabile expuat, vrgeat. oculi caui fiant,

Ioannis Baptista Donatij .

fiant, maxillæ rubeant, & vngues curuentur, digiti calefiant præsertim verò summi, pedes in tumore sint, cibos non appetant, & pustulæ denique in corpore passim oriantur. Quæcunque igitur suppurationes diuturniores sint, hæc obtinent signa, quibus fidem adhibere necesse est. Quæ verò leuiores sunt, his signis cognoscere oportet, si quid acciderit ex his, quæ inter initia fieri consueuerunt: præterea uerò si difficiliter spirauerit æger. At uerò, quæ ex ipsis citius aut tardius disrumpuntur, his indicij cognoscere oportet: etenim si dolor inter principia accesserit, spirandi difficultas, tussis, screatus permanens ad xx. diem perduret, eruptionem tunc potissimum expectare oportet, aut etiam multò ante: si uerò lenior fuerit dolor & cætera huius proportionem, eruptio posterius expectanda est; necesse verò est & dolorem subsequi & spirandi difficultatem, & screatum ante puris eruptionem. Horum autem maxime incolumes seruantur, quos febris eodem die post puris effusionem reliquerit, cibosque citius, audiusque sumpserint, minimeque siti vrgeantur, venterque paucus, & coacta profuderit, pus album & lene & eiusdem coloris accedat, atque sine pituita, dolore & tussi molestiori edatur, sin minus hi, quibus proxime his contigerint. At uerò pereunt hi, quos febris non dimiserit, aut ubi eam decessisse putauerimus, rursus exardescens ægrum corripuerit, & qui siti vrgeantur, cibos uerò minime appetant, & si alius liquida fuerit, & pus pallidum & liuidum ex pectore expuerit, aut pituitosum, aut spumolum, si cuncta hæc accesserint, pereunt. Quibus uerò ex ijs quædam subsequuta fuerint, quædam uerò non, horum nonnulli intereunt, nonnulli uerò diutius incolumes euadunt. Verum tamen ex omnibus signis, quæ adsunt, cum in hoc casu, tum uerò in alijs coniecturam facere oportet. Qui pleuritide correpti sunt nisi intra xiiij. diem superne expurgentur, morbi in Empyema fit translatio. Quibus ex angina in pulmonem fit conuersio, ij septem dierum spatio planè intereunt. Si uerò hos præterierint, purulenti euadunt. Si in ventrem sanguis præter naturam profusus est, ij ad suppurationem ueniant necesse est. ab Erysipellate putredo aut suppuratio malum. Post diutinum partium ad ventrem pertinentium dolorem, suppuratio. Destillationes in uentre superiori ad suppurationem perueniunt spacio viginti dierum. Suppurationibus occupati cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus profundatur, incolumitatem habent. Quibus purulentum iecur vritur, si purum pus & album extrudatur, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur.

Vomitus

Vomitus. Quicumque verò in febris non mortifera dixerit capitis dolore urgeri, aut etià præ oculis obscurum quoddam obuerfari si & oris uentriculi morsus huic accesserit, ei biliosus uomitus aderit: quod si rigor quoque accesserit, & partes infra præcordium frigidiores habuerit, citius euomet.

At si quid biberit aut ederit hoc tempore, citius multò euomet. Quos autem grauitates quidem totius capitis, oris verò uentriculi morsus vrgent, & nauscant, hi biliosa & pituitosa euoment. Post tuberculi in interioribus partes eruptionem virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dolor capitis. Iam verò quibus horum dolor accesserit prima ipsa die, hi 4. magis quam 5. premuntur. 7. uerò liberantur. plerisque tamè ipsorum 3. die, dolere incipit, vexantur uerò quinta, eo priuantur 9. aut 11. Qui uerò incæperit 5. die, cæteraque horum proportionem accedant, horum morbus 14. iudicium subit. Superueniunt autè hæc & viris & mulieribus maxime in tertianis febribus. iunioribus uero fiunt & in hisce, & in febribus cõtinuis & sinceris tertianis. Capitis dolor vehemens, & perpetuus si cum febre affligerit, aliquodque ex pestiferis signis consequatur, mortiferum admodum est. Quibus febre occupatis vrinæ descendunt perturbatiores, quales esse solent iumentorum, ijs dolor capitis uel vrget, uel vrgebit. Quicumque sani doloribus capitis repente corripuntur, & muti illico euadunt, & stertunt, septem dierum spatio, nisi si febris eos occuparit, pereunt. Caput dolenti & circumdolenti pus uel aqua, uel sanguis descendens per os, nares, aures morbum soluit. Vteri gerentibus si capitis dolores superuenerint, quæ somnum afferant cum grauitate mali sunt.

Vteri dolores. Hi, quos grauitas totius capitis, stomachique erosiones atque fastidia male habent, biliosa & pituitosa euomunt, pueros neruorum distensio plerunque uexat, mulieres uerò non modò hæc mala corripunt, uerum etiam uteri dolores.

Paraplegiæ, Maniæ, oculorum sensus priuatio. Seniores, atque hi quorum calor natiuus in dies magis ac magis debilitatur, ac frangitur, si grauitate totius capitis, uentriculique morsibus, eiusque fastidio conflistantur, quòd præ imbecillitate neque vomitu neque sanguinis profusione copiam abundantiamque coaceruatam propellere non ualeant, aut in paraplegiam, aut in maniam, aut oculorum cecitatem incidere solent.

Sudor. Materia crudiori in morbis sudore aliquando indicium subeunt

Ioannis Baptista Donatij.

subeunt ægroti, quod in mulieris ægritudine, quæ in litore lecto tenebatur, obseruauit Hippo. Quorum cutis arida & sicca contenditur ijs sine sudore pereunt, quorum uerò laxior est, ijs sudoribus madentes moriuntur. In ijs morbis, in quibus sudoris spes ostenditur, & minime diffunditur siccitatis morbi indicium est, Et si in febribus acutis sudores superuenerint, qui iudicia afferant cum vrinis, in quibus subsident crassa, alba & lenia, morbum planè abstergent. Rigor. Rigores si superueniunt in die, quæ iudicium afferre soleat & cum maturationis signis, optimum subsequitur iudicium, minime autem bonum neque perfectum cum uel diei, uel maturationis indicia optima non erunt. Quibus in febribus sexto die rigores excitantur, ijs difficile iudicium afferunt. Si rigor consequatur febre non desinente, ægro iam imbecillo mortiferum est. Qui ardente febre correptus est, si rigor consequatur, morbum abstergit. Frigidum distentiones neruorum tetanos, denigrationes, & rigores, quales in febribus, subsequi solent, excitat. Post multam vini potionem rigor & desipientia malum. Morbi in quibus uehementiores rigores subsequuntur, minime leuantur, nisi prope vigorem. Ante rigorem vrinæ suppressio si à bonis indiicijs emanarit, perpendendum num alius fluxerit, & somni accesserint, pariter & febris ratio, præsertim verò quæ ex laxitudine concitatur. Rigor a superioribus uentriculi partibus magis incipit, calor uerò ab inferioribus. Quæ in diebus, quæ iudicia afferunt, cum iactatione & anxietate & absque sudore refrigeratio. sunt, malæ sunt atque ex hisce superuenientes rigores mali.

Quanto melius ex Galen. hoc pacto. Si rigor iudicium afferat, concitetur uerò, ex iactatione, morbum soluit, præsertim si accedant sudores uel uomitus commodi, uel cita alius. Ignoratio cum rigore mala; mala quoq; & obliuio. Ex rigore refrigerationes, quæ non iterum calefiant, malæ. Actiuosi rigores aliquantum perniciosi statim ea quoque cum sudore facies in his mala, posteriorumque refrigeratio, distentionem neruorum excitat.

Galenus hæc. rigor si tertio vel I V. die consequatur, proprium febrili symptoma; in morbis uerò si post appareat, iudiciumq; non afferat, deterrimum est. Tremores in neruorum distentiones si euadunt, dum sudores emanant, recurrere solent, iudicium eorum exercetur, cum rigor iterum eos occuparit, iterum uerò rigent maximè in ventre incipiente ardore.

Hæc ex Galen. commentarijs. Aegritudines, quæ cum sudore abstergi visæ sunt, iterumque recurrunt, & iterum incenduntur, atque iterum

iterum sudoribus euelli vix sunt, verum certumq; habent iudiciũ ; ubi iterum rigore ægri correpti sunt. Ventris æstus rigorem antecedit: cætera falsa sunt. Rigor si bonam aliquando humorum exinanitionem antecedeat, bonum, cum verò humores propelluntur, si subsequatur, malum. Rigor, qui iudicium affert in phrenesi, sudoribus morbum abstergit. Post sanguinis profluuium rigores diuturniores. Cum oculi peruertuntur cum febre & lassitudine rigor perniciosus, coma occupati in hisce malis minus commode se habent.

Grauiæ & difficilia symptomata permisceet.

Indicijs ita notatis, ac separatis antequam ad ægrorum historias explicandas veniamus, animaduertendum, quod vrinæ nullo nõ morbi genere contemplandæ sunt; etenim & in vèntris, pectoris, pulmonis, neruorumque morbis semper illæ perpendendæ sunt: namque si bonæ profluxerint, magnum habent cunctis in morbis momentum vel ad salutem obtinendam, vel ad interitum præmonstrandũ. Si quis enim magno in discrimine versatur propter ventriculi inflammationem, si & alia quædam in eodem homine accesserit ægritudo, magnâ quoque ad malum illud accessioni fieri est necesse. Quapropter consuevit Hippo. in morbis pectoris vrinas quoque inspicere, & quales essent nobis indicare; quamuis enim nullum non impendere videatur periculum ab ijs partibus, quæ aerem & spiritum hauriunt, & reddunt: si tamen & illæ haud belle se habuerint, minime dubiũ est, quin maior multo illius partis affectæ accessione ægro calamitas imminet: veluti quoque & ijs, qui vululo laborant, parua in vrinis, ut sint bonæ, salutis spes consistit: at non paruum ad perniciem est momentum, si prauæ ferantur. Illud præterea obseruandum, quod sepe numero morbi quidam cum statim occupant, mortiferi sunt, cum tamen inter initia maligni minime appareant; quoniam natura robusta egregiè morbo se opponit, cumque pulcherrimè reprimat, atque retundit. Quare accidit, ut ad exiguum tempus intermittat, iterumq; deinceps recurrat. atque ubi naturæ vires fractas atque debilitatas inuenit, grauius affligit, quod in vigore potius, quàm incæteris ægritudinis temporibus euenire solere obseruamus; quamobrem quidam moriuntur, quidam uerò ad sanitatem perducuntur. illi salutem maxime accipiunt, qui medicum habent, qui hæc maxime secum medietur, & ex artis præceptis morbo medeatur; illi pereunt, qui medicum nacti sunt, qui utilitatis suæ tantummodo rationem habet; longiusque à recta morbi curatione animum abducit.

Ægrotus I, Ex ijs, quæ in Philisci ægritudine tertia die consequuta sunt,

Ioannis Baptista Donatij.

ea sunt, manifestè admodum morbi ipsius exitum conijcere possumus: etenim cum his, quæ iudicia afferre solent, illaque minime exercent, non modò mortifera signa accedunt, verumetiam, quæ magis mortifera signa appellauimus, superueniant, meritò mortem prædicere ac præsentire debemus. hæc autem in tertio signorum gradu antea à nobis collocata sunt. Indicium illud præterea accessit, quod certum, dilucidum, insigne, & fidum antea nominauimus, vrina scilicet nigra, quæ non modò tertia die præfluit, verum etiam quarto descendit, quæ pessima est, atque in tertio gradu posita. Sitis anxietas, vigilix, lingua arida febris ardentis symptomata sunt. sudores frigidi, parui somni prauis moribus morbum præditum esse demonstrant, quæ in primo gradu locauimus. at extrema frigida mala sunt. Delyrium terribile est; quod intelligi facile potest ex Hippo. progn. at si definât & iterum assurgant abscessus, ægri que omnino expuere desinant febre permanente, horribile est: periculum enim est, ne delyrent ægri, aut moriantur. Et infra. Auris dolor acutus unâ cum febre continua & magna horribilis est; effugere enim non potest, quin aut delyret, aut pereat æger, quod signum medium est. Stilla sanguinis è naribus syncera prauum est, perniciemque affert; quod in tertio gradu ponitur. Extrema uerò liuida mortem subesse significant, qui malorum signorum iij. gradus est. Tot igitur, tantisque vel signis vel symptomatibus obrutus æger, quæ iij. & iij. gradum malorum attingebant, diutius spiritum ducere non poterat. vrina autem, in qua nebulæ apparebant rotundæ grauituræ consimillimæ interque se maxime disunctæ, humoris vitrei febrem generantis genus demonstrabant. quòd verò minime subsiderent, naturâ crudiozem humorem cōcoquere & maturare non valere planè indicabunt. II. Silenus verò non aliter atque Philiscus affectus, quoniam egregiè ualidus erat, xj. die mortem oppetiit. principiò lumbi præcordiaque dolebant, capitis grauitas, vigilix, colli contentio eum vexabant, quæ imminētis delyrij certis. signa esse solent, quod pulcherrimè obseruatum est ab auctore Prorh. in ipso statim libri initio. Verumtamen hæc quamquam nihil ad prædictionem uel salutis uel mortis conducere videantur, tamen prætereunda non sunt: propterea quòd insaniam indicant: in qua tamen si cuncta posita non sint: tamen quoniam haud contemnendum indicium est, minime silentio inuoluendum erat. Cæterum prima ipsa die biliosa, syncera, spumosa, multa que aluus reddidit: quæ cum mala signa sunt, tum uero causæ, quæ illa excitant, malæ sunt: primumque malorum signorum gradum ascendunt. Alui sordes spumosa, mala; biliosa,

biliosa, pernicioſa: quicquid item ſynceri extrudit per uentrem natura, perniciem affert: quæ tertium malorum ſignorum gradum faciunt. Mala & pernicioſa eſt vrina nigra: niſi ſi talis fortasſe appareret, quod d bilis atrę ſerum in ea deſcendiſſet. in qua uerò nigra quędam ſublidet; mortifera eſt, quæ eundem aſſequuntur gradum. Sitis, vigilię, lingua arida, mala ſunt: at febris ardentis ſymptomata. Secunda die eadem ſigna conſequuta ſunt, quibus inſania quoque acceſſit, quæ nota non ſine horrore eſt. Tertia die cuncta deteriora ſubſecuta ſunt: vrinæ non modò nigrę, verum etiam turbidę profluxerunt, præcordiorum contentio eorundem inflammationem ſignificat. Quinto die colli- quationis ſigna adiuncta ſunt, quæ magis mortifera ſunt. Vrinę tenues perlucidę valde malę ſunt: & tempore egent ad maturationem. Sexta die peſſima acceſſerunt indicia: ſudores enim circa caput tantummodo conſequuti ſunt, qui peſſimis moribus præditum morbum eſſe indicant. Extrema uerò frigida proximę inortis certa indicia ſunt. quæ quartum malorum gradum tenent. quod uerò neque alui ſordes, neque vrinę profluxerint: iam in præcipiti ægrum eſſe denunciant, quam rem euentus ipſe comprobauit: namque ſeptima die eger obiit: etenim planè obmutuit, extrema corporis uim caloris nullam amplius continebant, neque vrina profluxit. At octaua die ſigna nonnulla apparuerunt reuiniſcentis naturę: namque exanthemata conſequuta ſunt rubriora, rotunda, parua, quæ pugnam naturę cum morbo oſtendebant: etenim illa conata eſt extrudere, quicquid prauorum humorum ſuperfluebat: at uires multis partibus inferiores habebat: quod demonſtrauit ſudor frigidus, qui per totum corpus emanauit, qui peſſimus eſt, poniturque in tertio malorũ ſignorum gradu. Stercora tenuia & ueluti crudiora: vrina item acrior, tenuis, perlucidę; quę reddebatur cum dolore, ſomni tenuiores, poſtremò illud, quod ne uerbum quidem proloqui potuiſſe adſcribit, pernicioſiſſima ſunt, quæ quartum malorum notarum gradum aſſequuntur. Ergo meritò decima planè concidit: hinc cõtertum profluxit vrina, quam natura amplius continere non poterat, quę tamen praua erat. Extrema iterum refrixerunt: quod ſignum etiam in primo malorum gradu collocatum ſit: namque malum eſt: tamen quoniam conſequitur ſignis, quę quartum tenent gradum, peſſimè cum egroto agi, atque adeo actum eſſe de egroti ſalute demonſtrant. vñdecima planè periit. Iam uerò in hiſce duobus egrorum hiſtorijs illud maximè animaduertendum, ſi pernicioſa ſigna, quę ad quartum gradum efferantur, primis diebus indicatorijs continenter in morbis acutis apparuerint, vj. vel vij. ho-

minem rapiunt; sin in ceteris diebus consequuta fuerint, moram aliam quam exitum interponit: namque maior in prioribus diebus quam in ceteris vim ac potestatem inesse obseruauimus. Etenim ubi in agitudinibus aliqua facta est temporis accessio, dies continuò infirmiores redduntur, & eorum quasi uis exinde emoritur. III. Quantum habeant ponderis signa ea, quæ certa sunt ex Herophonis historia maxime discere possumus: nam cum inter ipsa principia ad mala & perniciosa signa, mortifera quoque, quæ tertium gradum attingunt, accesserint, nisi si v. die certa aliqua nota quasi Sol quidam illuxisset, desperatus homo fuisset. *παράδοξος μεταβολή* vocant: namque vigiliæ, pauca biliosa, quæ frequentius descenderunt mala erant, & perniciosa; vrinæ uerò tenues & nigre planè mortiferæ quæ tertium gradum ascendunt. At illud bonum, quòd humores tamen si non omnes in inferiores partes fuerunt detruli, unde lien. 5. diè protinus intumuit: etenim bona, magnaue pars eorum ad superiora propulsa fuit, quare & surditas consequuta est, quæ mala est, & delirium quod horribile est; lienis uerò tumor inter certa indicia à nobis aggregatus est; quòd tertium malorum gradum planè obscurauit: etenim vrinis nigris, quòd aliud opponeres planè non habebamus. 7. uerò alia bona quoque signa apparuerunt: nam extincto illo febris incendio æger refrixit, mentis compos factus est, somnus accessit &. Quamuis febris eum iterum corripuerit, lien tamen imminutus est, mens constabat, dolor urgebat in inguine, principio è lienis regione, deinde utramque tibiam infestauit, quòd haud dubium argumentum est materiam morbum facientem ad inferiores partes deturbatam fuisse, huc accessit nox, quam facile tulit, quæ omnia bona, atq; adeo optima indicia sunt, tertiumque gradum inter bona indicia tenent, vrinæ præterea profluxerunt meliore præditæ colore, in quibus non nihil subsidebat, quæ humorum ineptam maturitatem ostendebant. Instituta igitur at nondum absoluta maturatione 9. sudor emanauit, iudiciumque subsequutum est, quo æger omnino liberatus non est; namque haud contemnenda humorum pars intus inclusa relicta erat, quæ longius aberat à maturitate. Quare ex Hippo. sententia, quæ post iudicia in morbis relinquuntur, recidiuam inducere consueuerunt, iudicium uerò ob morbi uexationem exercitum fuisse apparet. 14. febris, surditasque iterum agrum occuparunt, lienque intumore tuit. 17. tandem morbus exitum optabilem habuit: namque in terdiu lien amplius tumore præditus non erat, surditas nulla, nulla dementia, crura tantummodo dolore premebantur, quòd naturam egregie

egregie ualidam fuisse demonstrabant. noctu sudor iterum consecutus est, qui penitus ægritudinem absterfit. IIII Philini vxor febre ardente correpta fuit, quam rigor, oris uentriculi, præcordiorum, locorum muliebrium, capitis colli, lumborum dolores, alui sordes biliosæ cōsequuta sunt: quæ symptomata morbi, locorum scilicet inflammationis erant, quæ & si mala essent, periculum tamen uitæ nullum creabant. præterea signa quadam accesserunt, quæ morbi malos mores declarabant, ut sitis & uigiliæ. vrinæ uero tænuēs, & nullo colore præditæ ad humorum crudorum maturitatem consequendam tempore egere naturam significabant. At naturæ uires, quæ ex pullibus maximè cognoscuntur, quos planè præterijt Hippo. prorsus ignotæ nobis sunt. quare de longitudine & breuitate morbi certò prælagire minime possumus. Extrema frigida cum malum indicium sit, tamen quoniam inter morbi principia apparuit, maxime perniciosum euadit, & 4. malorum gradum ascendit. 6. delirium accessit cum antea præcesserint signa ea, quæ ab auctore Proth. cōmemorata fuere, capitis scilicet, lumborum, præcordiorum, colli dolores: nec non uigiliæ. 8. neruorum distentiones accesserunt, quæ pessimæ sunt, quantumque gradum malorum signorum attingunt, præsertim cum tot malis, perniciosisque signis consequantur. 10. aliquid planè sperare iubebat; nam ea die mens redijt. 11. etiam somnus accessit, cuncta memoria retinebat, quæ tamen minime perseuerarunt, continuò de mente deturbata est. vrina copiose, ac coaceruatim cū neruorum distentione, profluxit. 14. dolores, qui totum corpus occuparunt, uerba multa, mentis suæ paululum fuit, sed illico ab eadem mente fuit deserta. Hæc 17. uel 20. mortem impendere demonstrant, utrumque exitus comptobauit, nam 17. planè obmutuit, 20. uerò periijt. V. vxor Epicratis febrī acuta uexabatur, quæ ut superior ex crudis & biliosis humoribus concitata est, morbi idest locorum inflammationis symptomata erant oris uentriculi, locorum, capitis, colli, lumborum dolor, alui sordes biliosæ. Sitis uerò & uigiliæ, & dementia, quamuis minimum perdurauit, malis moribus morbum prædictum significabant, 10. ex dolore illo crurum uehementiori magnum esse naturæ cum morbo pro salute certamen, coniecturam facere possumus, & humorum partem maximam ad crura protrudisse, uerum illico ad superiora recurrisse; unde iterum eam oris uentriculi dolor, capitis grauitas subsequuta sunt. 11. sudor, qui ut ægra facilius morbum ferret, in causa fuit, subsequutus est, quod bonum indicium fuit. Vrinæ autem melioribus præditæ coloribus, in quibus multa subsidebant, inclioatam

Ioannis Baptistæ Donatij.

choatam humorum concoctionem esse demonstrabant, quæ certa & insignis nota concoctionis est. Quare morbus necessario protrahabatur, atque 15. iudicium subiit, ut omnino liberata minime sit, sed tamen longe à periculo aberat; namque post illa ita deinceps ad 40. usque ægrotavit, ut omnino expers esset periculi; etenim tamen 18. siti uehementius vexaretur, lingua combusta uideretur, somnum non caperet, deliraret, & 20. somno planè opprimeretur, uomitusque nigrorum & surditas consequuta esset, tamen (omitto consultò urinam editam fuisse crassam cum candidiore sedimento) crura doluerunt; quod indicium certum supra à me appellatum est, rigor, somnusque accessit: cæteris uerò diebus etsi pugna ià senescere uideretur, attamen victoria minime dubia erat, namque hostes dissipati. 21. copias suas in pectus subduxerunt, unde lateris sinistri grauitas, dolor, tussisque consequuta est, inde pulsi ueluti in arcem montemq; aliquè in caput se receperunt, unde faucium dolor, ruborq; continuo apparuit, columella contracta est, & destillatio acris, mordax, salsaq; emanauit. 34. primo per aluum, deinde. 40. per uomitum depulsi sunt humores prope oēs, tandem perfecte illius iudiciū 80. editum est. VI. Magna quædam errans, & vaga febris Cleonaetidem occupauit; cuius symptomata erant capitis, sinistri lateris, atq; aliarum nonnullarum partium dolor; quasi uerò id ex lassitudine, defatigationeque contigisset; qui dolores humorum multitudinem significabant bonis moribus præditum, morbum esse demonstrabant bona indicia, quorum nonnulla quartum gradum bonorum attingunt: ciborum cupiditas, somnus, quod siti minime affligeretur, urina colore prædite, præterea sudores, & uomitus, quæ ut æger morbum facilius multò erret, effecerunt. uomitus autem nota extremarum manuum refrigeratio fuit: urina uerò subrubra, in qua rubra, quædam subsidebant, quales. XL. dies profluxisse testatur. morbum quidem diuturniorem, attamen salubrem reddebant: optima uerò fuit, quæ LX. descendit. LXX. indicium subiit, cum in urinis rubrum, & lene subsideret tantum species, formaque subsidentis in morbis potest. VII. Febris, qua correptus fuit Methon, continua & ardens erat, cuius symptomata sunt Lumborum dolor & grauitas, in quibus erat humorum putrescentium sedes, alui fordes tenues biliosæ subrubræ humoris morbum facientis genus significant. III. die capitis grauitas subsequuta est, quæ humores superiores partes petisse ostendit, quare. IV. die sanguis ex naribus profluxit: at uerò urina nigræ, in quorum medio nigrum quoddam innatabat, diuulsum, quod omnino non subsidebat, crudi-

cruditatem humorum , & periculum minime vulgare imminere demonstrabant: tertium enim malorum signorum gradum attingunt, pessima enim sunt. V. verò sanguinis profluvio & sudore iudiciū subijce non perfectè, quòd cruditas iudiciū sustulerit; nam (ut antea ex Hippo. adnotauimus) concoctio breui iudiciū futurum declarat, optatam & expeditam securitatem significat; cruditas vero & immaturitas aut ad abscessus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos pro rogat, aut dolorem , aut mortem affert, aut horum ipsorum morborū reciduias traditur. Quapropter post iudiciū læpius sanguinem erupisse tradit; hoc verò est exemplum abscessus *κατ' ἐξουσίαν* qui scilicet eruptione fiunt. Illud nullo modo prætereundum, quod cōmémorat Hippo. Methonem aquam multam I I. die bibisse, eamq; ventrem egregiè reddidisse hoc factum (præsertim si ipsius consilio data non fuerit aqua) vituperandum videtur, quod eo tempore humorum maturatio incepta non erat at ad sitim extinguendam, qua mirifice in morbis acutis ægri vexari solent, aliumque ciendam optimum remedium est; præsertim si frigida detur, & non valde multa, nam tanta dari minime debet nisi si humorum absoluta concoctio sit. V I I. Non dubium erat , quin huic ægro continuo pereundum esset; nam ut vigilæ, delirium, iactatio, febris ardentis symptomata sint, desperatus homo planè erat, cum tot congruerent indicia mala & pessima nullis omnino bonis intercedentibus; etenim sudores perpetui, qui morbum minime imminuebant, præcordia sublimia, contenta dolentia, sitis nulla urina nigra, extrema frigida, subliuida, omnium rerum desperatio, & denique nervorum distentiones inter ipsa initia conlequuta sunt; quæ I I I. malorum signorum gradum attingunt. Quapropter illud ueriss. est, quod Hippo. scriptum reliquit, febres natura maxime maleficæ & quæ signis (vt ita dicam) terribilibus ægros corripunt. I V. die aut citius interimere: diem verò. V. vidit, propterea quod primus lenior fuerat. I X. Veriss. illud est quod Gale. adnotauit, quod si huic ægro inter morbi principia missus fuisset sanguis, nullo negotio mortifera egritudo ad salutem conuerti poterat: namq; certissimum signum extulit natura , quo ostendit hostes facile posse propellere, modo paulum fuisset adiuta; etenim ad partes inferiores eos ægregiè protulit, sed tanta eorum erat copia (quæ ex ea re potissimum dignosci potuit, quod caput quoq; occuparunt, deliriumq; excitarunt) ut paruum illud membrum tantam multitudinem capere non potuerit. Quapropter I I. ipsa die natura planè concidit. huiusce verò ægroti casum nunquam obliuisci debemus propter mor-

Ioannis Baptista Donatij.

tis celeritatem: maxime verò malefici erant humores, quam rem delirium & pustulæ nigræ comprobauerunt. symptomata verò febris sunt horror, nausea, alui sordes meræ, biliosæ. Clazomenio vehementiori febre occupato, quippe inflammatio dextri præcordij suberat, capitis, colli, lumborum dolores, vigilæ, lingua sicca illico inter ipsa morbi initia consequuta sunt, quæ ægritudinis symptomata sunt. I V. die delirium accessit, quod & præmostratum antea fuit à colli, capitis, lumborum doloribus, nec non vigilijs, quæ & malis moribus morbum præditum esse significant. huc accedit magna corporis vexatio, & alui illuuiæ tenuis, & quæ aquam referret, quæ humorum etiam cruditatem summam ostendebant. idem prænunciabant vrinæ tenues, quæ ob coloris bonitatem salutem quidem pollicebantur, aut concoctionis tempus proferebant, in quibus innatabat aliquid dispersum, quod minime subsidebat. X V I. vrinæ profluxerunt crassiores, in quibus aliquid subsidebat; vnde ægro mali quoddam leuamentum subsequutum est, verum illæ minime perstiterunt. Subdit. X V I I. tenues profluxerunt circa aures tubercula excitata sunt, quæ neque resederunt, neque ad suppurationem spectarunt. coxarum dolor quoque accessit, quod signum tamen si inter certas notas à me antea relatum sit, ille tamen dolor symptomaticus fuit, humores enim aciores naturam pungebant, ac lacerabant, quorum stimulos diutius ferre non potuit. X X X. verò die abscessu *naar' è' poud' v* illos extruxit. X X. morbum planè iudicasset, si vrinæ subsequutæ essent crassiores. X V I I. enim. X X. prænuncius est. at morbum non sustulit propter humorum summam cruditatem, quos neque per alium potuit emittere, quod tandem. X X X. dies præstitit. Sordes ramentosæ, quales profluere solent in Dysenteria, consequutæ sunt, quæ humorum, qui profundebantur, acrimoniam haud vulgarem ostendebant: ergo. X L. diem morbus expectauit, in quo omnino optabilem exitum habuit, namque & oculus dexter minime dolebat, minimeq; obscure videbat. X I. Vxor Dromedæ illico acuto morbo correpta est, præcordiorum scilicet inflammatione, cuius symptomata erant, rigor, anxietas, iactatio, horror, vigilæ, spirandi difficultas, capitis verò & lumborum dolorem minime præterijt, cum febris acuta eum laborantē scripsi. anxietas, iactatio, spirandi difficultas malis moribus præditum morbum indicabant. I I. die praua admodum primò signa consequuta sunt: nam vrinæ turbidæ, quæ non subsident, prauæ admodum sunt; deinde vigilæ subsequutæ sunt, quæ pessimæ sunt, & tertium maiorum indiciorum gradum ostendunt: hæc omnia. I I I. die

per-

permanferunt, accelsit deinde præcordiorum dolor maxime animadu-
uertendus ac extimescendus: anxietas, quæ pessima est, sudores frigi-
di, quamuis per totum corpus emanarint, cum febre acuta morte signi-
ficant. Verumque illud est quod si multa mala signa apparuerint, ni-
hilque lenius consequatur, mortis timorem incutiunt, signaque ea sta-
bilitatem maiorem habent, quæ I V. gradum attingunt. I V. die
sopor consequutus est, qui malus est: è naribus stillauit, quod & pes-
simum signum est. Vrinæ oleosæ, quæ colliquationem ostendunt,
quæ V I. ægrum periturum facile portendebat: nam (vt antea dixi-
mus) perniciofa signa si continenter in morbis acutis apparuerint,
mortem V I. vel V I I. impendere demonstrant. V. nihil planè
boni superuenit, nam sitis, anxietas, urinae oleosæ, delirium, aluus
suppressa in præcipiti ægrum esse demonstrant: merito igitur V I. ex-
trema frigida, delirium, spiritus magnus & rarus, nervorum disten-
tio, & tandem mors illico consequuta est. X I I. Febris acuta, quæ
homo hinc uexabatur, symptomata tantummodo scripsit, vomitus, &
lingua sicca, præcordiorum dolor morbum malis moribus præditum
esse indicat, nam febres ex præcordiorum doloribus excitatæ malignæ,
urinae rubrae, quæ minime subsidebant, malæ sunt, & maxime vitupe-
randæ, sitis præter rationem depulsa mala est, primumque gradum
malorum signorum tenent. V. Indicia planè mortifera apparuerunt,
nam oleosa & lenis profluxit. hæc verò signa tertium malorum gra-
dum attingunt, V I. delirium accelsit, quod horribile est. V I I. uri-
nae eadem, aluus reddidit liquidâ, quæ mala sunt, nec nõ turbata, quæ
magnam naturæ cum morbo dimicationem esse ostendebant. Lum-
brici humores marcescere indicant, & morbum malignum, in maxi-
mo verò cum morbo certamine naturam venisse illud argumento est,
quod bene mane sudor consequutus est calidior, qui morbum propè
omnem depulit, nam febre planè absterfisse visus est, at vigiliz, de-
lyrium; cuius nota ante præcessit, screatus scilicet frequentiores, &
nigrorum vomitus, qui malus est, haud magnâ salutis nota nos nixos
esse demonstrarunt: nam vnum tantum bonum indicium inter multa
mala obiectum est. dolor crurum, qui. X. hominem occupauit, mor-
bum cuncta iam tenere ostendit, vnde & mors. XI. consequuta est.
X I I I. Quod ægri non uno morbi genere laborent aliquando ma-
nifestum est, multiplices uerò morbi non vno & eodem tempore,
neque unico iudicij genere indicium subire potis est. hæc mulier prin-
cipio febre vehementiori correpta est, cuius symptomata erant, capi-
tis, colli, lumborum dolores, sordes alui biliosæ, vigiliz, delirium, &

præcordiorum dolor, magna uero materiæ pars ad cerebrum & principium neruorum manus dextræ & linguæ propulsa est, quare agra uocem amplius exprimere non poterat, & resoluta est manus dextra cum neruorum distentione. Signa uero erant maxima & periculosa, nam delirium terribile est, uigilia malæ, præcordiorum tumor magnus quoddam est, & minime contemnendum; neruorum distentiones periculosa. Urinæ tenues morbum erudiorē esse indicant. V. die sudor noctu consequutus est, qui febrē planē depulit, sed quoniam morbus ad maturitatem planē non peruenit, iudicium optabilem exitum non habuit, quemadmodum Methonis, cuius morbus paulatim deinceps maturitatem consequutus est: propter morbi uero uexationem iudicium cito editum est, quod minime aliquando perniciosum est, præsertim si in natura uires sint firmissimæ, id antea quoque aliquando accidere posse adnotauimus & in Methone obseruauimus. Restabat alius morbus, qui neruosum genus occupauit, comprobant id symptomata ipsa, tremor, sopor delirium, qui uomitu & sudore. 14. absolute iudicium subiit. XI V. In hac quoque anteuerit iudicium natura, cum & in hoc morbo plurimum posset, & ab acrioribus humoribus uehementius vexaretur, ac ageretur. iudicium uero exercuit 7. dies, cum uix dum incohata esset humorum maturitas, nam urinæ perpetuo bonis quidem coloribus præditæ erant, ueruntamen tenuēs erant, febrī laborabat acuta, cuius symptomata erant capitis, colli & pectoris dolores. Delirium & anxietas malignum morbum ostendebat. Ergo merito in recidiuam incidit; in qua notabantur quoque indicia quædam mala, nam uentris sordes nigre & male olentes, malæ sunt. optima 11. profluxit urinæ, in qua album & lene quoddam subsidebat, quapropter optimum statim sudore subsequutum est iudicium.

Tertij libri Hippo. Aegroti.

D VPLICI Pithion quoque morbo correptus est febre & humorum copia haud multa, quæ thoracis partem, quæ cum ultimis ceruicis uertebis connectitur, occupauit. Primum intercostale spatium vulgò appellatur, huius maturationis principium fuit 6. die, namque sputa reddita sunt subrubra, 10. uero sudauit, sputa que maturiora prodierunt huius symptomata fuerunt tremor manuum, & os distortum, quæ consequuta sunt,

sunt, cum natura humores deorsum raperet. Febris uero materia nunquam ad maturitatem planè perducta est: namque urinx semper tenues & colore minime præditæ profluxerunt, quæ humorum summam cruditatem demonstrabant. Quod uero in ipsa innatabat nubilosum, medium quoddam est inter album & nigrum, quare bonum quidem iudicium consequutum est, ueruntamen imperfectum; unde Hippo. Quicumque urinas tenues, & crudas diutius edunt, si cætera ueluti incolumibus signa accesserint, abscessum expectare oportet locis infra septum transversum positis, quæ in hoc ipso accidisse obseruauimus: nam die 40. abscessus cum stranguria factus est, febris uero symptomata erant delirium, & alui sordes biliosæ, II. locinoris inflammatione correptus est Hermocrates, cuius symptomata sunt febris, lingua adusta, capitis & lumborum dolor, alui sordes paucæ, combustæ. Signa uero erant surditas, uigiliæ; delirium, ciborum fastidium, morbus regius, urinx tenues, quæ non subfident, morbi cruditatem ostendunt, & grauius morbi dignitatem. Turbatæ uero cuncta naturam turbare ac inuolucere significant. hæc signa, quæ primum malorum gradum attingunt ad 11. usque diem perseverarunt: quibus coma adiunctum est; quod perniciosum est, tertiumque gradum tenet, id enim accidit, vel ob uirium imbecillitatem, uel quod pars omnino refrixerit. quod uero 14. febre carere uisus sit, id malis moribus morbum præditum esse demonstrauit, & perniciosiss. signum est; nam his, quæ præter spem, rationemque leuant, fidem habere non oportet: etenim signis mortiferis apparentibus quanto leuius se habet æger, tanto perniciosior morbus est. à febre uero liberatus est non modo sine sudore, sed & sine ulio alio singo. ægroto febre ardente occupato, quæ excitant humores aciores, & mordaces, quorum significationem dederunt alius liquida, & tenuis, malis signis & perniciosis apparentibus, in die iudiciali, cum nihil quod ad iudicium pertineat planè consequutum sit, malum sedatum est. quid præsagendum nisi mortem & calorem narium cum consumptum, tum uero extinctum esse? hoc uero comprobant ciborum fastidium, sopor, lingua arida, & quod sitis minime vexaretur. III. magna fuit in hac ægitudine naturæ diminutio cum morbo, in qua non semel, sed ter, quaterque descendit, & niger virium firmitate præstitisset, mortem profectò cum uita commutasset. febre ardente occupatus fuit, cuius symptomata erant, capitis dolor, sopor, præcordiorum contentio; signa delirium, uigiliæ, lingua arida, sitis, licnis tumor, dolorque femoris directio. Urinx te-

nues, quæ aliquando encephalata dispersa habebant, & crassiores fa-
rinam, genituramque referebant, aliquando verò nigra quædam in
ipsa sublidebant; alui sordes nigre, tenues, spumose, sopor, vomitus,
sanguinis meri stilla, quæ quarto die emanauit, sudor collû & caput
tantummodo madens. horum plurima mala sunt, quæ tamen si primû
gradum prauarum notarum tantummodo teneant; tamen cum multa
sint, mortis timorem incutiunt. horum fidem optima nota planè imi-
nuit, lienis tumor, dolorque femoris directò; significât enim humores
recta ad inferiores partes fuisse propullos; quod indicium inter certos
antea à nobis numeratum est. Rigor ix. ad quem diem superiora si-
gna perdurarunt, subsequutus est, atque sudor, quæ propter febris
magnitudinem eandem protinus abstergere non potuerunt. delirium,
dextri oculi distortio signa sunt iudiciorum. at quoniam in iudicio vri-
næ tenues descenderunt, imperfectum illud fuisse ostenderunt; quare
14. febris iterum hominem corripuit, eiusdemque generis signa con-
sequeuta sunt; & in secundo malorû gradu collocantur. Urinæ tenues
profluxerunt, in quibus innatabant nebulosa quædam, vigilie, deli-
rium vigeant, dolor femoris, & tibiæ. aderat: 17. iterum natura
in morbum impetum fecit, sudorque per totum corpus emanauit; uo-
mitus consequutus est, febris decessisse visa est. Verum tamen non
magnum omnino ex hoc iudicio natura fructum percipit; nam mate-
ria nondum maturitatem assequuta erat; urinæ enim iterum tenuiores
profluxerunt, & ea consequuta sunt, quæ morbi robur indicarent. in
tanta tamen contentione ac certamine naturæ cum morbo, illud nul-
lo negotio dijudicari poterat; naturam facile posse morbum superare;
nam & illum aggredi, & paulum propellere potuit. tertio quoq;
sudore morbum depellere conata est, idque in die iudiciali: verum
quoniam materia ne tunc quidem maturitatem cœperat: urinæ enim
tenues semper erant, ad xl. usque iudicium perfectum est productum;
qui dies de morbis acutis, sed longioribus iudicare solet. III. Mor-
bus magnus est: cerebrum enim affectum est, quod eius symptomata
inducant, sorditas, delirium haud vulgare, conuulsio, præcordia dex-
tra retracta: mortifera planè signa, quæ tertium malorum signorum
gradum tenent. huc accessit vomitus æruginosorum quam plurimo-
rum, quæ celeriter morbum moueri indicabant: namque ex corû, quæ
profunduntur quantitate morbi motum cognosci iam pridem adnota-
uimus. urinas uerò in quibus innatabant quædam genituræ similia,
perniciosas esse iam pridem diximus, & celeritatis notam esse. merito
igitur v. obijt die. V. Quod hic febre ardente correptus fuerit, quam
excitauit

excitauit copia biliosorum humorum, aperte ostendunt, quæ emissæ fuerunt nam inter ipsa initia, nec non toto morbi spatio multa uenter reddidit biliosa, & xvj. vomuit biliosa, flaua, multa: præterea uerò & morbi symptomata: nam uigiliæ, delirium, rigor, postremò sudor cōsequutus est, qui morbum propè absterfit. humores autem hi statim caput occuparunt, unde capitis grauitas cum dolore, labri inferioris, & capitis tremor, neruorum distentio, delirium, uigiliæ. principio uerò nonnulla signa praua consequuta sunt, quæ primum malorum gradum tenent. at iijj. somnus accessit, quod optimum signum est, vrine erant optimis coloribus præditæ: & quod in illis innatabat, cum modicum quoddam esset inter album & nigrum, concoctionis tempus paululum prorogari demonstrabat. vij. iudicium subiit cum sudore, imperfectumque fuit, quod sine concoctionis notis dies septima iudicaret de magno morbo, nono igitur febris rediit. xvij. iterum iudicium subiit: uerum neque huic fidendum fuit: quoniam xviij. tertiò febris rediit. absolute xx. iudicatus est. hoc loco maxime animaduertendum, quod post recidiuam & iudiciū urinas optimas profluxisse affirmat, & tamen tertiò febre æger correptus est. An aliquando natura paulo infirmior, tamen materia maturitatem cōsequuta est, tardius, quæ aduersa sunt, nonnunquam propellere conatur, ut & antea obseruauimus. hinc iudicia paulum extrahi contingit? hæc res cum non satis fortasse à ueteribus medicis cognita, ac percepta fuisset, delendum putauerunt, vigesimo. at uerò cum sic in omnibus codicibus legatur, ueterem lectionem tueri uolumus. Suspiciari quoque aliquis posset, post iudicium urinas optimas subsidientias non habuisse: nam Hipp. non optimam subsidientiam, sed tantummodo subsidientiam habuisse, scriptum reliquisse uidemus. nos uero eam sententiā maxime sequuti sumus, quam probare Galen. uisus est. VI. Nullus in huiuscæ virginis agrotantis historia, dierū iudicialium certus est ordo, & in dierum enumeratione codices ipsi ueteres & probati minime inter se congruunt, ac consentiunt. illud tantummodo in huius virginis casu notandum est, summa eam capitis destillatione laborasse, & tabe, in quam natura propensior erat, consumptam tandem fuisse. symptomata omnia ac signa cum malignum morbum, tum naturalis caloris, extinctionem significant; etenim cum ardētī febre uexaretur, minime sitiebat; nihil assumebat, nihil appetebat, ciborum omnium fastidium eam urgebat, extrema frigida, uerba nulla, tristis erat, animum despondebat, nihil, quod maturitatem aliquam assequutum esset, ex pectore expuebat: destillatio multa tenuis, acrior. Illud minime prætercundum,

Ioannis Baptista Donatij.

tereundum, quod vñam, quam sumplisse dicit, delirium excitasse dicebant. An forte id ex muliercularum, aut eorum, qui ægrum adseruabant sententia scripsit? minime; namq; id eam præstare solere aliquando testatum reliquit Galen. VII. Hæc angina laborabat, cuius symptomata febris acuta est, colli, pectorisque oedema subrubrū, quod priorem & posteriorem pectoris partem occuparat: quod morbi magnitudinem ostendit: obscura vox, spirandi & deuorandi difficultas, lingua rubra & arida febris magnitudinem indicant. extrema frigida, anhelitus sublimis, potus per nares effusio, quod omnino deuorare non posset: vrinarum & alui sordium suppresiones perniciose signa sunt, quantumque malorum indiciorum gradum assequuntur: extinctionem enim, & (vt ita dicam) mortificationem natiui caloris portendunt, quare meritò v. die mortua est, VIII. Adolescens hic febre ardente correptus est, quam excitarunt crudi, & biliosi humores: id indicant aluus cita, eius sordes tenues ac biliosæ, præterea verò delirium & sitis. Prima ipsa die mala, imò verò pessima apparuerunt indicia, quæ in tertio malorum notarum gradu collocatur: nā subnigræ profluxerūt vrinæ, aluus tenuis, vigilæque subsequutæ sunt. Secūda verò cuncta deteriora fuerunt: grauioribus enim & pluribus symptomatibus plena est: nam sordes alui plures profluxerunt, illæq; minime suo tempore extrusæ sunt, de mente deiectus est, paulum sudauit, quæ periculosa indicia sunt, & primum tenent malorum gradū. Tertiò verò auctus est morbus, nā perturbatus ægri totus erat status, siti urgebatur, anxietas, iactatio, desperatio accessit, de mente deturbatus est, præcordiorum contentio mollior, quæ periculosa signa sunt: nam secur & lien inflammatione correpti sunt: extrema liuida & frigida planè mortifera sunt, & tertium gradum ascendunt, præsertim in adolescente, qui xx. ætatis suæ annum agebat, notæ enim hæc deteriores sunt, cum in huiusmodi ætate apparent: meritò igitur vij. extinctus est. IX. Ille correptam mulierem hanc propter morbi celeritatem tam cito decessisse uerisimile est. inflammata verò erant tenuiora intestina, uomitus multi, potum retineri non poterat, dolores circa præcordia urgebant, tormina aderant perpetua, quæ nullo non tempore morbum consequi solent. vigilæ uerò & anxietas malis moribus præditum morbum ostendebant, & praua indicia sunt, quæ primum gradum tenent. extrema verò frigida mortifera nota est, & tertium gradum ascendit. Verba autem fecit de vrinis, quoniam si in huiusmodi morbo bonæ profluxerint, ad sanitatem quidem perducipossit ægrum sperandum omnino non est: at si malæ sint, exitio sunt,

cum

eum enim periculū aliquod imminere videtur, uno tantūmodo morbo occupatis; si & alia quædam accesserit ægritudo, malum ægro augeri necesse est. X. Hæc mulier, febre ardente correpta, cum in primis venis meseraicis, & Gibbis iccoris partibus cruda quædam aggregata essent; cuius symptomata, lingua arida, sitis, vigilæ verò & anxietas, malignum morbum significant; in hoc morbo concoctionem materia nunquam assequuta est; nam perpetuò, inquit, alui illuuiæ multa erat, tenuis, cruda, vrinæ verò pauca & tenues. XI. Altera etiam mulier incidit in febrem ardentem, cuius symptomata erant lumborū dolor, capitis grauitas, uigiliæ, coma, cuncta, quæ in ea signa adfuerunt, mala sunt: quæ primum tenent malorum gradum; nā secundo die tenuia & mera deiecit. 3. deteriora, uigiliæ. 4. delirium, metus, mestitia, oculi distortio, sudor circa caput tantū pessima nota est, & tertium gradū ascendit, extrema verò frigida mortē prænunciant, subsequentibus verò diebus multa ad ea adiūcta sunt pessima & mortifera: quibus apparentibus illico mors expectanda erat. Vrinæ erant pauca, quæ vim expultricem iam extinctam esse significant, cum præsertim multum biberit: nam quinta scriptum reliquit, siti eam maxime urgeri. vrinæ nigra extinctionem caloris indicant, extrema sublimiūda mortem maturiorem prænunciant. VII. verò mortem obiit. XII. Tertiam hanc mulierem exemplum nobis proposuit Hippo. naturæ fortioris, nam cum omnia indicia inter ipsa initia essent planè mortifera, tamen. XIV. diem eam vidisse tradit, nihil verò in toto eius ægritudinis tempore omnino apparuit, quod illi bono esset nam sudores frigidi circa caput, alui sordes multæ tenues, vigilia, sitis magna, iactatio, frigidior sudor, qui per totum corpus emanauit, extrema frigida, delirium, partim mala, atque adeo pessima sunt, partim verò mortifera quæ tertium gradum ascendunt. Quapropter magis mirum est quod. IX. vel. X. non interierit, vixit autem usque ad. XIV. propter naturæ robur; nondum enim. XVII. annum excesserat; naturam verò fuisse egregie robustam, illud argumento est, quod etiam prope victa, conata sit hostes cum sanguine per nares protrudere. septimo quoque sudores emisit. IX. vomitum excitauit. X. vrinarū maximam copiam effudit, quæ nonnihil egram iuuissè visa est. at paradoxa mutatio fuit, signumque illud naturam planè conuulsisse significat: etenim cum antea de vrinis ne uerbum quidem fecerit Hippo. X. verò scriptum reliquerit multam descendisse vrinam, naturam eam amplius continere non potuisse indicium est, & vires omnes planè amisissæ, quod & in secundo ægroto pri. de m. v. animaduerti. Satis adhuc

adhuc apertè (vt arbitror) ostendimus quemadmodum rationem hanc præceptionis accomodari ad egrorū historis oporteat, satisq; (ni fallor) in multis egrorum historis id ita se habere experientia comprobatum est. Nunc quoniam in hoc tertio libro. XVI. quoque egroti restant, quo res ipsa cognita facilior sit quæcūque etiā in hisce egrotis obtigerint eadem, qua prius via ac ratione, seruata summa industria perpendemus, ut plane certam ac perspicuam totam præfatiendi doctrinam habeamus.

Pestilentis anni ægroti. XVI.

P A R I V S in Thaso febre correptus est ardentiori, cuius symptomata statim Hippo. ipse explicauit, siti cruciatur, coma occupabatur, atque interdum vigilijs, citius aluus erat, quæ reddebat liquida & biliosa multa, quæ humorum cachochimiam demonstrabant, vrina alba summam humorum cruditatem indicat, ciborum fastidium, & odium, naturam imbecillam esse portendit. oleosæ uerò vrinæ minime quidem bonæ sunt, at non ualde mortiferæ; ea uerò minime pinguis erat, sed colore & crassitie oleo persimilis uidebatur. Pinguis uerò quæ aluus 7. profudisse testatur, magis mortifera sunt, quæ 2. gradū malorum signorum ascendunt. Vomitus æruginosus malus est. 11. de morbo iudicare natura conata est, verum nihil ad exitum perducere potuit, quæ res illam infirmiolem esse testatur. 12. delirium accessit. 18. iterum iudicium exercere conata est, sed frustra, nam superioris meliorem exitum non habuit, uigiliæ enim & coma consequuta sunt, ciborum fastidium idem erat, alui sordes biliosæ & crudæ. Quare 24. in recidiuam incidit. 34. iterum iudicium editum est. item 40. sed perpetuò à morbo natura uicta est ac superata. Huc accessit praua uictus ratio, quæ perniciem ei planè comparauit: quare. 100. die obiit, cum mala & mortifera semper signa consequuta sint nullis unquam bonis apparentibus. II. Mulier hæc egregie ualida erat: nā & morbus diutinus fuit, & natura multoties conata est morbum depellere. Febre acuta laborauit ob retentionem purgationis post partum, cuius symptomata erant rigor, horror, atque delirium. malignū morbum factum esse ostendit, animi deiectio, ciborum fastidium, anxietudo, iactatio, & quòd sui minime vrgeretur, cum tamen litis acutarum febrium proprium sit symptoma: atque ea signa praua sunt.

& primum malorum gradum tenent. Sanguis autem, qui post partum profluit, melancholicus est, qui cum caput occupasset, melancholica facta mulier est. vrinæ multæ, tenues, & nigrae editæ sunt: quæ si multæ profluxissent, quemadmodum in huiusmodi casibus euenire sæpe solere scimus, morbum facile depulsi sent. at in huiusce ægitudine nihil tale contigit: namque ut multæ fuerint, certè crassiores non erant, hæc quoque cacochymia laborauit, nam cita erat aluus, reddebatque multa, tenuia, & bilem aquosam, vigilia uero affligebatur, quod humores in cerebro putrescerent. coma erat propter humores humidiores, & frigidiores, qui superiora loca petierunt. 27. natura egregie morbum aggressa est, ad coxedicemque humores detrulit, quod naturæ robur maximum demonstrauit. at 40. humores recurrerunt, pectusque obsederunt, vnde tussis excitata est, quæ ægram solum capere minime patiebatur, & multa ex pectore expuebat: uerum nullam unquam maturitatem materia assequuta est. Neque uerò abscessus aliquis consequutus est ex ijs, qui in longis morbis, cum ager ad salutem perducitur, apparere consueuerunt: nam (ut scriptum reliquit. Hippo.) quæcumque febres moram longam faciunt, ægro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor urgeat propter inflammationem, aut propter aliam manifestam causam, huic abscessus erumpit cum tumore aut dolore in aliquo articulo, maximeque in inferiore, at hanc sanitatem assequuturam esse minime uerisimile erat: etenim signa omnia mala antecesserant, ciborum fastidium, tenues, & aquosæ vrinæ, coma iactatio, cita aluus, cuius illuuiæ erat cum multa tenui & aquosa bile. tussis perpetua, humidior, delirium quod siti minime urgebatur. cuncta mala erant indicia & tantum abest, ut sanitatem pollicerentur, ut interitum minarentur. nullis igitur bonis apparentibus notis mirum alicui minime uideri debet, si 80. perierit, nam & antea prope mortua iacebat: etenim superioribus diebus ne uocem quidem præ imbecillitate mittere poterat, quod extincti caloris natiui portentum est. III. Nemini mirum uideri debet, quid sit, quod homo hic 10. mortem obierit, nam inter principia ipsa cuncta mortifera aderant indicia, quæ 3. gradum ascendunt, atque a diebus paribus accessiones occupabant. febris acuta correptus fuit, cuius symptomata rigor, lingua arida, sitis & nigilæ erant, urinae edebantur subnigræ, quæ malæ sunt: 2. extrema frigida erant, mutus erat, quod malum quoque est; sine uoce, quod peius est, nam 4. malorum gradum attingit: extinctionem enim caloris natiui portendit. idè significat, quod & statim subdit, breui spiri, iā enim calor

Ioannis Baptista Donatij.

extinguebatur. hoc comprobauerunt stercora frigida, quæ non à calo-
re, sed à frigore concreta fuerant. vinæ nigra & oleosa. 10. propter na-
turæ robur mortuus est, cum multò ante perire deberet: remitti ne-
rò uidebatur morbi aliquando impetus, quoniam natura morbo se
opponere minime audebat. IV. exemplum acuti morbi nobis reli-
quit Hippo. nam hic phrenitide (quod nonnulli putarunt) minime
periit, uerum ob ruginosorum humorum prauam qualitatem. id no-
bis demonstrat æruginosorum, atque adeo uenenosorum humorum
vomitus, qui inter ipsa initia consequutus est: ea enim, quæ inter mor-
borum principia excutuntur, humorum genus, quod morbum exci-
tat, demonstrant, quæ etiam aliis reddidit idem ostendunt: in hoc
uero cuncta mala signa adfuerunt, nam sudor multus per totum cor-
pus emanans febrem minime discutiens, & qui minime sit in causa,
ut æger facilius morbum ferit, malo esse, consuevit, & primum malo-
rum indiciorum gradum attingit. Stercora uero quæ profluxerunt,
cum assatim & multa reddita sint, naturam iam uictam succumbere
demonstrant. Secunda die ea consequuta sunt, quæ idem sanè de-
monstrarent: nam sine uoce fuisse tradit: id autem caloris natui ex-
tinctionem significare antea tradidimus, & 4. gradum malorū ascen-
dit, in fine 3. periit, & tertio potius quam quarto interiisse dicendum
est. V. Caluus hic exemplum est mutationis præter naturam: namq;
cum hic tertio planè die uitæ finem facere deberet, præter spem fe-
moris dolor remissus est, & 4. expirauit & urina multa descendit,
quoniam natura uim, quæ retinet, planè amiserat. extremæ uero par-
tes frigida signum mortiferum est, & tertium malorum gradum as-
sequitur. 3. dies non 4. illius uitæ finem esse debebat, in qua præ-
ter opinionem femoris dolor finitus est, & materia in caput perue-
nit, de mente enim deturbatus est æger. hoc uero die nulla pelsi-
ma signa consequuta sunt. VI. Ego uero lætor exemplum hoc no-
bis oblatum acutissimi morbi, in quo homo ad sanitatem perductus
sit, nam ea res mirifice me leuat, præsertim cum tot iam periisse ui-
derimus, hic febris acuta uexatus est, cuius symptomata erant si-
tis multa, capitis grauitas, quòd pars materiæ aliqua sursum la-
tasset, anxietas. Lien in tumore erat; quòd maior, materiæ pars
eò detrusa fuerit, quæ inflammationem excitabat, sanguis ex si-
nistra nare postea accessit, quod est celeris iudicii signum: idem
ostendebant, urinae multæ turbatae, quæ magnum esse naturæ cum
morbo certamen indicant. 2. die urine crassæ quæ subsidebant, hæc
uero naturam arbitrato suo materiam moderari, demonstrant. an-

xietas

anxietas ad eo male hominem non habebat: præterea somnus accessit, qui salutem cerèd expectare iubebat. 3. uerò. diè cum multa & optima vrina profluxerit, noctuque quies subsequuta sit, minime dubium erat. 4. hominem iudicium subitum; sudor autem morbum egregiè depulit. VII. virgo hæc humorum copia laborat haud vulgari, illud argumento est, quod inter ipsa morbi initia menses profluxerunt, rubor & anxietas aderant, quæ humorum copiam ostendebant. correpta fuit febris acuta & ardenti, cuius symptomata erant sitis, & vigilia, anxietas verò malignum morbum indicat, signa ad eam ad 7. vsque mala: quantum igitur ad ea, quæ apparuerunt, spes exigua salutis erat, at vrina profluxit optimo prædita colore, quod signum tamen diuturniorem morbum fore indicet, tamen maxime salutare est; quapropter ea deinceps consequuta sunt symptomata, quæ magnum quoddam esse certamen atque discrimen naturæ cum morbo ostenderent; ita tamen vt victoriam natura reportaret; nam octauo die surditas, quæ profusionem sanguinis portendebat, vigilia, anxietas, accessit. 14. etiam de mente deiectus est. 17. signa victoriæ edita sunt, nam sanguis è naribus profluxit, surditasque prope depulsa est, at iudicium imperfectum fuit, cuius signa antecesserunt, surditas, delyrium, vigilæ anxietas. 20. materia in inferiora loca detrusa est, pedum dolor excitatus est, surditas, delyriumque planè absterfa. Sudor, sanguinis è naribus profusio consequuta sunt, febrisque tandem discessit. Sed quoniam ea erat morbi magnitudo, vt à natura illico vinci minime posset, idcirco ad 27. iudicium perductum est, cuius indicij signa antecesserunt, surditas, & delyrium, maximo sudore morbus depulsus est, cum tamen sanguinis quoque, profusio meritò esset expectanda. VIII. Quod contemplantæ perpetuo vrinæ sint, antea nos docuimus, nunc verò Hippo. demonstrat idem in hac historia in qua narrat Anaxionem lateris dolore correptum fuisse, cuius symptomata erant lateris dextri dolor perpetuus, febris acuta, spirandi difficultas, tussis. Vrinæ inter ipsa morbi initia tradit bonis coloribus prædita fuisse, multas, tenues, quæ febris tempora diuturniora futura ostendebant. Vrinarum exinde non meminit. 27. tantummodo in ea multa alba subsedisse affirmat, quæ absolutam materię maturationem ostendunt. cætera maturationem humorum, qui pleüritidem concitabant, demonstrant. 20. cuius prænuncia erat. 17. iudicium subiit æger, at imperfectum fuit, quoniam nòdum absoluta erat humorum maturatio, nihil ergo mirum, si in recidivam incidere: etenim quæ in morbis relinquuntur post iudicium, morborum renoua-

tionem, & perfectum iudicium. 34. natura excreuit sudore per totum corpus emisso, febrique penitus profligata. I X. Hic febre ardente, & magna principio correptus est, cuius symptomata sunt capitis dolor, vomitus biliosus, sitis, molestia delirium, ac ante. 14. febris (ut ita dicam) acumen retulsum est; nam febris accessio non uno & eodem modo repetebat. Surditas subsequuta est, quæ profusionis sanguinis aliquando nota est; nam, qui in febribus obfurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cita aluus morbum soluit. Vrinæ tenues & nigrae malum erat indicium, & nisi natura uiribus valuisset Herophytus periisset. Spiritum liberè ducebat, quæ imperabantur optimè fimebat, quæ magnam habent ad salutem præmostrandam vim. diutius in morbo superando natura laborauit; attamen. 40. plane vicit, sanguinemque è naribus profudit, & febris remissa est, at totam abstergere ægritudinem non potuit, quoniam morbum maximè depellere non potest, magni enim morbi magna naturæ auxilia postulant. 60. coxæ dolor accessit, quod optimum signum est. 80. manifestaurationis indicia adfuerunt, profluxerunt urinae bonis coloribus præditæ, in quibus, quod subsidebat, multum erat. 100. perfectè iudicium subiit. X. Hunc completum, refectumque crudioribus & biliosis humoribus febris occupauit, quæ diebus paribus accessiones habebat, eius symptomata erant, sitis, lingua exusta, horror, vigilæ, biliosorum vomitus, malis moribus præditum indicant, anxietas, cordis verò dolorem biliosi humores os ventriculi occupantes excitabant. Vrinæ nigrae male erant, quæ nota insignis est, tertio die cuncta leuata sunt. 4. urinae tenues, & encorema habebant. 7. & 8. leuata & remissa sunt omnia. 20. crassa & alba, in qua nihil subsidebat, vrina profluxit, quæ certamen naturæ cum morbo primum, deinde & crassiticum crudorum humorum significat. Sudor dein multus subsequutus est, qui iudicium exereuit, at, cum sine coctionis signis factum fuerit, meritò eger in recidiuam incidit. 24. de morbo perfectè iudicauit, tametsi non omnino optimè urinae profluxerint, albæ erant urinae, uerum quod subsidebat, (ad id enim nunquam non respicere debemus) optimum erat. in hoc quoque egrotò natura egregiè ualida erat. XI. Hæc quoque mulier humorum copia laborauit ob mensium retentionem, unde facta melancholica est, tristis, timida. humorum abundantiam neruorum distentiones, dolores multi & magni continui totum corpus vexantes comprobant, febris correpta est. primo die calenior fuit, quam consequuta sunt mæstitia, verba multa, quæ caput

humo-

humores petijſſe demonſtrant. 3. dies de morbo iudicauit ſudore emiſſo. Vrinę nigrę erant, quoniam menſes, qui retinebantur melâ cholici erant. Encorema autem valde rotundum habebat, quod humorum craſſitiem indicabat. iudiciũ vero minime fidum ſubſecutũ eſſet, niſi ſi menſium proſtium accēſiſſet, quod fidum ex inſido, ut eſſet, effecit. XII. Virgo hæc plethoria laborabat; id ſignificat rubor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas anxietas: febr̄ ardente correpta eſt, cuius ſymptomata ſunt, ſitis, vigilię lingua fuliginofa, ſicca; maligna verò minime erat febris. Prima igitur ipſa die concoctio humorum cōſequuta eſt; at infirma erat maturatio, nam vrinas bono tantũmodo colore præditas eſſe tradit. 3. naturę opera humorum effuſio, quamuis minime abſolutâ maturitatem aſſequuti fuerint, facta eſt; illud argumento eſt, quodd ſequentibus etiam diebus facile, toleranterque huiusmodi humorum profuſionem tuliffe affirmat egrotam. Iudiciũ ſubiit. 6. die, quod obſeruare diligenter debemus; nam id perrarò accidit; quamquam perfectè tunc non iudicatum ſit; quoniam poſt illa menſes profluxerunt; quę res iudiciũ perfectum reddidit. XIII. Hunc incidiffe in iocinoris obſtructionem, antequam ad morbi narrationem ſe conuerteret, memorię mandauit, & ſecundo de morbo. vulg. ſic ſcriptum reliquit. color qui multum pallidus eſt, & qui candefcens pallit. quoniam omne huiusmodi à iccore eſt, & ex hoc ſunt iccore hi morbi, & morbi regijà iccore ad ſubalbidum colorem vergunt. caro bouina craſſum & crudum humorem gignit, lac verò caprinum & vinum, niſi ſi ſuo tempore ſumatur, facile putreſcit, & in bilem vertitur. Quare mirum non videtur, ſi corpus ad obſtructionem procliuior mala niſtus ratione in morbum inciderit, inflammationem ſcilicet iccoris. huius ſymptomata erant præcordiorum dextrorum tumor cum dolore, ſitis multa, vigilię, ſopor verò inflammatio, delirium & obliuio, vnâ cum bilioſis humoribus crudorum humorum copiam ſuperreſſe demonſtrant. extrema frigida mortem prænunciant. Vrinę tenues & nigrę mortiferę, quę 3. malorum gradũ aſcendunt, earũ verò paucitatē obſtructionē haur vulgarem, & naturam planè concidiſſe oſtendunt. ſordes verò alui nigrę, & tandem lactę naturam vires omnes amiſſiſſe demonſtrant, quę pernicioſiſſ. ſunt: merito. 34. periit. præter opinionem accidit, vt. 14. commodius ſe haberet. XIV. Mulier hæc quemadmodum & ſuperiores ſanguine melancholico retento incidit in febrem acutam, quę vteri inflammatione mirifice acuta eſt; cuius ſymptomata erant capitis & colli grauitas, ſitis, vigilię, triftis verò erat & ſeu-

Ioannis Baptista Donatij.

ra humoris, qui morbum excitabat, copia & natura huius pars caput occupauit, inde vehementer insaniuit. Anxietas malignum morbum ostendebat. Vrinæ tenues crudum morbum, nigra uerò, oleosæ colliquationem demonstrant. 14. verò pessimis signis, atque adeo perniciosiss. quæ quartum gradum malorum assequuntur, interijt; namq; neruorum distentiones adorant. extrema erant frigida, urinae amplius non profluebant. XV. Hæc & phrenitide & melancholia correpta est, illius symptomata erant, quod minime loquebatur, lacrimæ, risus, vigilie, verba multa, febres leuiiores erant, quare ad 21. morbus perductus est, multa ac mortifera, signa notantur quæ & 3. & 4. malorum gradum ascendunt, palpitatio, flauorum euulsio, & extremarum partium frigiditas iam uerò proximæ mortis indicia fuerunt, sic cæcutis contentio, & quòd, quæ bibebat citò venter reddebat. Sensus vocisque omnis amissio, & spiritus breuis, quæ caloris planè extinctionem indicant. XVI. Hic ex potu & venere cum diu calore leniori correptus esset, tandem decubuit, inciditque in febrem ex uitiosa humorum copia excitatam, quæ inflammationem quoque præcordiorum mouit, principio minime grauem, deinde magnam, postremò & delirium excitatum est. febris symptomata fuerunt, sitis, vigilie horror, anxietas, at tenues urine pauca, nullo prædictæ colore materiam caput occupare significant, his accessit spiritus magnus & rarus. cutis autem arida & contenta, pessimum signum est, tertiumque gradum malorum tenet, nec non & alui stilluies multa, tenuis & pinguis in præcipiti egrum fuisse significat; cum urine minimum profluit, naturæ uim illam, quæ expultrix dicitur, iam consumptam à morbo fuisse præmonstrat.

1. 1871	1. 1871
2. 1872	2. 1872
3. 1873	3. 1873
4. 1874	4. 1874
5. 1875	5. 1875
6. 1876	6. 1876
7. 1877	7. 1877
8. 1878	8. 1878
9. 1879	9. 1879
10. 1880	10. 1880

1. 1871

2. 1872

3. 1873

4. 1874

5. 1875

6. 1876

7. 1877

8. 1878

9. 1879

10. 1880

1. 1871	1. 1871
2. 1872	2. 1872
3. 1873	3. 1873
4. 1874	4. 1874
5. 1875	5. 1875
6. 1876	6. 1876
7. 1877	7. 1877
8. 1878	8. 1878
9. 1879	9. 1879
10. 1880	10. 1880

In quæ definire plerunque soleant,
a gritudines, & eorum iudicia.

57

Abfcessus. 34.b.
Animæ defectio. 39.b.
Aqua inter cutem. 40.
Conuulsio. 36.a.

Delyrium. 37.b.
Dolor. 37.b. 44.a.
Dysenterja. 39.b.
Furor. 37.b.

Inflammatiō. 37.b.
Intestiniore leuitas. 40.
Mania. 135
Parotides. 40.
Purris eruptio. 40.
Paraphleginē. 44.

Recidiua. 41.
Rigor. 44.b.
Sang. è naribus profluuium. 41.b
Sudor. 44.
Suppuratio. 43.
Vomit. 44.
Vteri dolor. 44.

Aegrorum Hyppo. nomina, quorū
Historias in extremo libri diligen-
tissime perpendimus.

Abderis virgo. 162.
Adolescens. 51.b.
Adolescens. 55.b.
Anaxion. 54.a.
Anginosa. 51.b.
Appollonius. 55.a.
Cherion. 50.b.
Clazomenius. 48.b.
Cleonaetides. 47.b.
Crythonus. 48.
Dromades. 48.b.
Dealus vxor. 55.b.
Epicrans vxor. 47.a.

Erasinus. 48.
Eurinaetis. 51.a.
Larissæ caluus. 53.b.
Hermocrates. 50.a.
Herophitus. 54.b.
Herophon. 46.b.
Homo quidam. 49.a.
Mulier apud Pantimedem. 52.a.
Altera. 53.
Mulier Morosa. 54.b.
Mulier apud Tesemenum. 51.b.
Mulier quæ decumbebat in litore.
49.

P Mulier

Mulier in Cyfico. 55.a.
Mulier quæ decumbebat in Men-
dadium. 52.a.
Mulier in Thaso. 52.b.
Meton. 47.b.
Melidia. 49.b.
Nicodemus. 54.b.
Parius. 52.b.
Pericles. 53.b.
Philischus. 45.

Philini vxor. 47.a.
Philistes. 50.b.
Phythion in Thaso. 53.a.
Phreniticus. 53.b.
Pithion. 49.b.
Qui in Dealui horto. 50.a.
Silenus. 45.b.
Virgo larissa. 55.a.
Virgo in Abderis. 54.a.

Anima-
lia regū-
tur aut
2.b.

{ ab anima

{ à natura—hæc eadē
quæ gi- mouet in
gnit, au- iudicijs
get, nu- aut
trit, con-
coquit.

{ Inordi-
ordina-
acriter
lente, &
critice
sympt
ad po-
ad an-

ine { Quantitate
30 { Qualitate 6. a.
{ Modo
{ Tempore
{ Loco

Iudicia differunt
6. a.

{ Morbi forma, tar-
ditas
{ Cause minus acio-
res
{ Symptomatum ino-
pia & paucitas
{ Egroti habitatio

{ Iudiciorum
14. a.
{ Perfecta, imperfecta
{ Cum signis, sine signis
{ Fida, infida
{ Tuta, periculosa
{ Bona, mala
{ manifesta, obscura

{ Bona
{ Mala 12. a.
{ Maiora
{ Minora
{ Plura
{ Digniora

1. The first part of the paper is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a statement of the
 objects of the present investigation. It is then divided
 into two parts, the first of which is devoted to a
 description of the objects, and the second to a
 description of the methods employed. The first part
 is divided into two sections, the first of which is
 devoted to a description of the objects, and the
 second to a description of the methods employed.

The second part of the paper is devoted to a
 description of the methods employed. It is divided
 into two sections, the first of which is devoted to
 a description of the methods employed, and the
 second to a description of the results obtained.

The first section of the second part is devoted to
 a description of the methods employed. It is divided
 into two sections, the first of which is devoted to
 a description of the methods employed, and the
 second to a description of the results obtained.

The second section of the second part is devoted to
 a description of the results obtained. It is divided
 into two sections, the first of which is devoted to
 a description of the results obtained, and the
 second to a description of the conclusions drawn.

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

59

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. 17.	Melius. 16.	Optima. 15.b.	Valde magni momenti. 15.b.
Salutaria. 17.	Securius. 16.	Placidiff. 16.	
Supstes. 17.b.	Valde prodest. 16.	Securiff. 16.b.	
Vtile. 18.		Securitatē. 16.b.	
Prodest. 18.		Cōmodus. 16.b.	
Commoda. 18.			
Oportet. 18.			
Conducit. 18.			
Soluit. 18.b.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 19.b.	Peciora, seu deteriora. 25.	Pessima. 16.	Mortē proximam, & citam. 30.b.
Magnū malum. 23.a.	Valde mala. 87.	Perniciosa. 26.	
Absurdum. 23.	Magis periculosa. 25.b.	Terribile. 28.	Valde perniciosa. 31.
Maligna. 24.	Magis perniciosa. 25.b.	Mortifera. 28.	Terribilia maxime. 31.b.
Minus graue. 25.	Minus perniciosa. 25.b.	Mors. 29.	Maligniff. 31.b.
Prauum. 23.	Non magnopere perniciosa. 25.	Valde mortifera. 30.	Perniciosis. 31.b.
Praua admodū. 24.a.	Non ualde mortifera. 86.	Magis mortifera. 30.	Timor. 31.b.
Tericulosa. 25.		Magis terribilia. 30.	Disperatus homo. 31.b.
Minus periculosa. 25.			
Non bonum. 25.			
Minus bōa. 25.b.			
Damnare. 25.b.			
Minus securum. 25.b.			

MEDIA SIGNA.

Inutilia, aut incommoda. 32.	Suspecta. 32.	Non malum. 32.b.	Morbus incutus. 32.b.
Difficilia. 32.		Difficile iudicium. 32.q.	Longitudo morbi. 33.
		Morbus magnus, & paruus. 32.	

Errata quę hoc modo corrigenda, prior numerus
folium, secundus paginam, totius lineam.

[The page contains faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side.]

[Faint, illegible handwritten notes]